

30K-2
2600

ПРОЛЕТАРЫ! УСІХ КРАЇН, ЕДНАЙТЕСЯ!

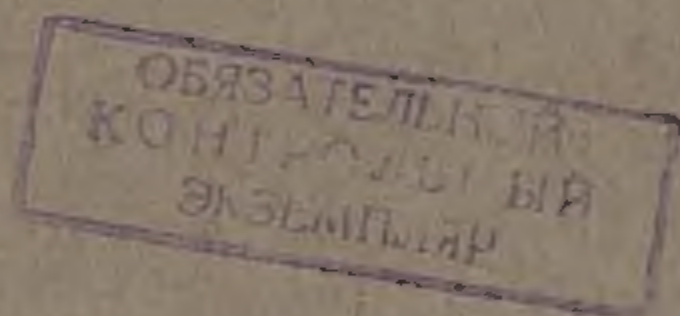
БОЛЬШЭВІК БЕЛАРУСІ

№ 8

№ 8

25.05
18502

МІНСК

Выдавецтва ЦК КП(б)Б „ЗВЯЗДА“
1939

[Faint, illegible handwriting covering the majority of the page]

ad. 25

ПРОЛЕТАРЫ І УСІХ КРАЇН, ЕДНА ІЦЕСЯ!

БОЛЬШЭВІК БЕЛАРУСІ

30K-2

2600

Бел

ТЭАРЭТЫЧНЫ І ПАЛІТЫЧНЫ
ЖУРНАЛ ЦК КП(б)

ГОД ВЫДАНИЯ XIII

№ 8

Жнівень 1939 г.

З М Е С Т

Стар.

20581.50

Прамова тав. Молатава пры адкрыцці Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі 1-га жніўня 1939 года	2
Перадавы—XXV Міжнародны Юнацкі Дэнь	8
Перадавы—Другая сесія Вярхоўнага Савета БССР	12
Г. Семёнаў—Шырэй размах агітработы да выбараў у мясцовыя саветы	21
Д. Фішбейн—Вышэй сцяг сацыялістычнага спаборніцтва	29
Д. Леўчанка—Разгром японскіх самураёў ля возера Хасан	38
Б. Шпітальнік—Аб мове раённых газет	46

Кансультацыі

Ф. Міхалап—Аграрная праграма большавізма ў буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі	52
І. Саладкоў—Лютаская буржуазна-дэмакратычная рэвалюцыя ў 1917 г. у Расіі	64

Палажэнне аб выбарах у абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і пасялковыя саветы дэпутатаў працоўных БССР	85
--	----

Прыкладны план выяўчэння "Палажэння аб выбарах у абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і пасялковыя саветы дэпутатаў працоўных БССР"	99
---	----

Адрас рэдакцыі:

Мінск, вул. Карла Маркса,
Памяшканне парткурсаў пры ЦК КП(б),
пакой 13

Тэлефоны рэдакцыі: нам. галоўнага—кшутатар
20-000, даб. 271; агульны—24-557.

ПРАМОВА таварыша МОЛАТАВА

*пры адкрыцці Усесаюзнай Сельскагаспадарчай Выстаўкі
1-га жніўня 1939 года*

Таварышы! Адкрыццё Усесаюзнай Сельскагаспадарчай Выстаўкі з'яўляецца ўсенародным таржаством. У ім знаходзіць сваё адлюстраванне вялікая перамога калгаснага ладу, які канчаткова ачысціў савецкую зямлю ад кулакоў і іншых эксплуатацый, вызваліў шлях для пабудавання ўздыму сацыялістычнай сельскай гаспадаркі і ўсёй нашай краіны.

Усесаюзная Сельскагаспадарчая Выстаўка, пачынаючы арганізацыю якой належаў Другому Усесаюзнаму З'езду калгаснікаў-ударнікаў у 1935 г.,—гэта, перш за ўсё, выстаўка калгасаў, выстаўка калгасных перамог, у якіх мы бачым ўсёперамагаючую сілу саюза рабочых і сялян пад сцягам кунізму (апладысменты), пад сцягам вялікай партыі Леніна—Сталіна. (Бурныя апладысменты. Воклічы «ура!»). У гэтым яе карэннае адрозненне ад сельскагаспадарчай выстаўкі 1923 года, калі ў нашай краіне панавала аднаасобная дробная сялянская гаспадарка, а калгасы і саўгасы былі яшчэ зусім слабыя і займалі малапрыкметнае месца.

Гэтая Сельскагаспадарчая Выстаўка падводзіць вынік дзесяцігоддзю, у пачатку якога сялянскія масы канчаткова павярнулі ад дробнай аднаасобнай гаспадаркі да буйнай калгаснай гаспадаркі. Успомніце, таварышы, «год вялікага пералому»—1929 год, калі адбыўся гэты паварот сялянства на шлях калектывізацыі. Тады, дзесяць год таму назад, глеба для перабудовы сельскай гаспадаркі на аснове калгасаў была ўжо ва многім падрыхтавана. Савецкая ўлада ўмацавалася. Наша індустрыя пачала масавую выпрацоўку трактараў і машын для сельскай гаспадаркі. Барацьба з кулацтвам, асабліва ў часе хлебазаготовак 1928—1929 гг., разгарнулася на ўсёму фронту і ператварылася ў агульнае наступленне супроць капіталістычных элементаў. У вёсцы меўся ўжо вялікі вопыт сельскагаспадарчай кааперацыі. Паспехі першых калгасаў і саўгасаў атрымалі вядомасць. Партыя і Урад правялі к гэтаму часу вялікую работу па раз'ясненню сялянам таго, што сапраўдны ўздым сельскай гаспадаркі і забеспячэнне гарадоў хлебам і іншымі сельскагаспадарчымі прадуктамі магчымы толькі з пераходам сялян на шлях калгасаў, на шлях калектывізацыі аднаасобных гаспадарак. Тады адбыўся гістарычны паварот сялянства нашай краіны на шлях калгасаў. У сваім славутым артыкуле «Год вялікага пералому» таварыш Сталін

«У калгасы пайшоў сёрадняк. У гэтым аснове таго карэн-

нага пералому ў развіцці сельскай гаспадаркі, які складае важнейшае дасягненне Совецкай улады за прайшоўшы год...

Рушыцца і ператвараецца ў прах апошняя надзея капіталістаў усіх краін, якія мараць аб аднаўленні капіталізма ў СССР, — «свясчэнны прынцып прыватнай уласнасці». Сяляне, разглядаемыя імі як матэрыял, які ўгнойвае глебу для капіталізма, масамі пакідаюць хвалены сцяг «прыватнай уласнасці» і пераходзяць на рэлы калектывізма, на рэлы соцыялізма. Рушыцца апошняя надзея на аднаўленне капіталізма».

Гэты паварот сялянства на шлях калектывізацыі дазволіў нашай партыі і Ураду паставіць задачу пераходу ад палітыкі абмежавання кулацтва да новай палітыкі — да палітыкі ліквідацыі кулацтва, як класа, на аснове сучаснай калектывізацыі. Пераадольваючы шалёнае супраціўленне кулакоў і іншых контррэвалюцыйных элементаў у вёсцы, пераадольваючы супраціўленне ахвосця буржуазіі ў нашай краіне, — усіх гэтых трацкістаў, правых і іжэ з імі, — большэвіцкая партыя згуртавала працоўных вёскі пад сваім сцягам, пад сцягам совецкай улады, будаваўшай калгасы, не гледзячы на ўсё супраціўленне варожых элементаў і не гледзячы на небяспечныя вывіхі ўсякага роду «левых» перагібшчыкаў, — і атрымала слаўную перамогу. (Бурныя апладысменты). Паварот сялянства на шлях калгасаў у 1929—1930 гг. і канчатковая перамога калгаснага ладу ў нашай краіне, як і наступныя поспехі калгасаў, неразрыўна звязаны з іменем вялікага правадыра нашай партыі і народаў Совецкага Саюза — з іменем вялікага Сталіна. (Бурныя, працяглыя апладысменты. Воклічы «Ура»).

Каб замацаваць свае перамогі, калгасы павінны былі прайсці праз цяжкі перыяд рэарганізацыі сельскай гаспадаркі. 3—4 годы патрэбавалася на тое, каб арганізацыя калгасаў у асноўным была закончана, каб асноўная маса сялянства канчаткова замацавалася ў калгасах. Пасля гэтага пачаўся паступовы і няўхільны ўздым сельскай гаспадаркі на аснове калгасаў, на аснове калгаснага ладу.

І вось цяпер, усяго праз 10 год, мы маем ужо канчаткова ўзмацнёныя калгасы і безраздзельна пануючую ў нашай краіне соцыялістычную сістэму сельскай гаспадаркі. Цяпер ужо ўся пасеўная плошча, за малым выключэннем, належыць калгасам і саўгасам. Менш поўпроцанта складаюць цяпер пасевы аднаасобных гаспадарак у нашай краіне. Наша сельская гаспадарка багата ўзброена новай тэхнікай, якой яна раней не ведала. Колькасць магутных трактараў у сельскай гаспадарцы перавышае поўмільёна штук. Гэтыя трактары выконваюць велізарную работу, ва многім аблягчаючы працу калгаснікаў. Колькасць камбайнаў дасягнула 165 тысяч. Камбайны павінны ў гэтым годзе ўбраць больш палавіны ўсёй пасеўнай плошчы зернавых культур. Колькасць грузавых аўтамабіляў перавышае 200 тысяч. У сельскай гаспадарцы многа таксама іншых, патрэбных ёй машын, і з кожным годам расце магутнасць яе новай тэхнікі. Колькасць машынна-трактарных станцый дасягнула 6,5 тысяч. Гэтыя МТС выконваюць галоўную арганізатарскую работу ў справе ўздыму ўсёй калгаснай гаспадаркі. Колькасць саўгасаў дасягнула амаль 4 тысяч, і сярод іх растуць рады ўзорных гаспадарак. Усё гэта дазваляе нам сказаць, што ў асноўным ужо завершана рэканструкцыя нашага земляробства на аснове новай сучаснай тэхнікі. (Апладысменты).

Аснашчэнне сучаснай тэхнікай у нашай сельскай гаспадарцы стаіць цяпер вышэй, чым у любой іншай краіне.

Стварыліся шматлікія кадры механікаў, трактарыстаў, камбайнераў, шофераў,—іх колькасць перавышае 1,5 мільёна чалавек. З гэтага асяроддзя і, асабліва, з асяроддзя трактарыстаў і камбайнераў вылучыліся ўжо многія знаўцы справы, якія далі выдатныя ўзоры стаханаўскай работы, і імёны лепшых сярод іх ведае ўвесь наш савецкі народ. (Апладысменты). Сотні тысяч і мільёны людзей з сялян ператварыліся за гэтыя годы ў вопытных арганізатараў буйнай грамадскай гаспадаркі ў калгасах, у калгасных звеннях і брыгадах. Гэтыя людзі імкліва авалодваюць перадавой сельскагаспадарчай культурай, сельскагаспадарчай навукай.

Усё гэта гаворыць за тое, што створаны спрыяючыя ўмовы для магутнага ўздыму сіл нашага земляробства і ўсёй сельскай гаспадаркі. Валавая прадукцыя сельскай гаспадаркі перавысіла ўжо ў мінулым годзе ў паўтара раза валавую прадукцыю сельскай гаспадаркі ў 1913 годзе. Уздым ідзе ва ўсіх галінах сельскай гаспадаркі: па зярну і па бавоўне, па бураках і па ільну, па гародніне і па цытрусавых субтрапічных культурах. Пастаўленая нашай партыяй задача забяспечыць 7—8 мільярдаў пудоў ураджаю зярна паспяхова выконваецца. Так, і ў гэтым годзе пры добрай арганізацыі ўборкі мы маем поўную падставу разлічваць на збор 7 мільярдаў пудоў зярна. (Апладысменты). Гэта толькі адзін з прыкладаў таго, якімі буйнымі крокамі ідзе ўздым сацыялістычнага земляробства.

І ў галіне жывёлагадоўлі, дзе ў нас было найбольшае адставанне, мы маем за апошнія годы сур'эзнае паляпшэнне. Апошняе рашэнне партыі і Урада аб уздыме жывёлагадоўлі адыграе ў гэтых адносінах важную ролю. Прынятыя гэтым рашэннем меры да ўздыму жывёлагадоўлі і да пераходу ад старой сістэмы да новай сістэмы мясапастанак, па колькасці наяўнай у калгаса зямлі, аблягчае становішча калгасаў, якія найбольш клапаціліся аб развіцці жывёлагадоўлі, і разам з тым даюць штуршок да рашучага ўздыму жывёлагадоўлі ва ўсіх калгасах. Можна з упэўненасцю сказаць, што 1939 год значна рушыць уперад калгасную жывёлагадоўлю. (Апладысменты).

Прайшло ўсяго 10 год, як наша сялянства ў масе сваёй пачало будаваць калгасы. Цяпер мы маем 240 тысяч калгасаў, у якіх аб'яднана амаль усё сялянства нашай краіны. На нашых вачах ва ўсіх галінах сельскай гаспадаркі ідзе няўхільны ўздым сацыялістычнай сельскай гаспадаркі, які ўвесь час расшыраецца. Вызваленая ад пут капіталізма, узброеная перадавой тэхнікай, арганізаваная, як буйная грамадская вытворчасць, наша сельская гаспадарка расце і мацнее з кожным годам. Наша вёска канчаткова вызвалілася ад памешчыкаў і кулакоў, ад усякіх эксплуатацый. У нашай вёсцы няма больш і сялянскай беднаты, якая нядаўна яшчэ складала трэць сялянскай масы, а да рэвалюцыі складала больш палавіны сялянства. Мы назаўсёды вызваліліся і ад гэтага спадарожніка старой, буржуазна-памешчыцкай дзяржавы. Сяляне-калгаснікі працуюць цяпер толькі для сябе саміх, для свайго благапалучча і шчасця. (Апладысменты). Для ўсіх сялян-калгаснікаў у нашай краіне адкрыт шлях да заможнага і культурнага жыцця. (Апладысменты). Ні ў адной іншай краіне, ніколі пры капіталізме, працоўныя сяляне не могуць аб гэтым і марыць.

Усесаюзная Сельскагаспадарчая Выстаўка дае шматлікія довады гэтаму паказам многіх тысяч жывых прыкладаў росту і ўмацавання

нашых калгасаў і соўгасаў, паказам шматлікіх прыкладаў заможнага і культурнага жыцця калгаснікаў. Гэта выстаўка дае паказ пачаўшагася магутнага росквіту сіл усіх рэспублік, краёў і абласцей нашай вялікай краіны. Яна асвятляе яркім светам рост і ўздам усіх галін нашай сельскай гаспадаркі, уздым сельскагаспадарчых культур і розных відаў жывёлагадоўлі, поспехі машынна-трактарных станцый і калгасаў, поспехі соўгасных і калгасных ферм, поспехі навуковых устаноў і асобных выдатных работнікаў сельскагаспадарчай навукі, поспехі і дасягненні асобных перадавікоў і знатных людзей нашай калгаснай вёскі. (Апладысменты).

Усесаюзная Сельскагаспадарчая Выстаўка арганізавана не па звычайных шаблонах. Тут не проста прадстаўлены тыя ці іншыя добрыя ўзоры работы, тыя ці іншыя ўзоры сельскагаспадарчай прадукцыі. Права ўдзелу на Сельскагаспадарчай Выстаўцы вызначаецца дакладнымі навукова-абгрунтаванымі ўмовамі адбору кандыдатаў. Каб атрымаць права ўдзельнічаць на Усесаюзнай Сельскагаспадарчай Выстаўцы, калгасы, соўгасы, машынна-трактарныя станцыі, калгасныя і соўгасныя фермы, навукова-даследчыя ўстановы, селекцыйныя і вопытныя станцыі павінны мець пэўныя паказчыкі сваёй работы за апошнія два годы, а іменна—за 1937—1938 гг. Для кожнай сельскагаспадарчай культуры, па адпаведных зонах, устаноўлена пэўная вышыня ўраджайнасці, для кожнага віду жывёлагадоўчай гаспадаркі ўстаноўлены пэўныя паказчыкі вырошчвання маладняка і прадукцыйнасці, пры дасягненні якіх за апошнія два годы толькі і можна атрымаць права ўдзелу на Сельскагаспадарчай Выстаўцы. Устаноўлены пэўныя паказчыкі добра арганізаванай работы МТС, а таксама ўстаноўлены паказчыкі работы за апошні 1938 год для перадавікоў сельскай гаспадаркі. Толькі пры дасягненні гэтых паказчыкаў калгасы, соўгасы і іншыя арганізацыі, а таксама асобныя перадавыя людзі сельскай гаспадаркі атрымалі магчымасць стаць удзельнікамі Усесаюзнай Сельскагаспадарчай Выстаўкі і тады занесліся ў Пачотную кнігу выстаўкі. Устанаўліваючы гэтыя паказчыкі па ўзорах перадавых гаспадарак і па добрых узорах работы асобных знатных людзей калгаснай і соўгаснай гаспадаркі, мы зыходзілі з таго, каб паставіць перад кожнай галіной сельскай гаспадаркі і перад кожнай групай работнікаў соцыялістычнага землеводства і тым самым перад усёй масай калгасаў і соўгасаў свае канкрэтныя задачы на бліжэйшы час. Мы кіраваліся пры гэтым тым, што гэта павінны быць такія паказчыкі, дасягненне якіх, у сярэднім, усёй масай калгасаў і соўгасаў азначала-б выкананне і нават перавыкананне заданняў трэцяга пяцігадовага плана па сельскай гаспадарцы. Гэта дае, разам з тым, магчымасць вызначыць, якая рэспубліка або вобласць ідзе ўперадзе, або, наадварот, адстае па таму ці іншаму віду сельскай гаспадаркі, у якой з іх вырашчана больш перадавых людзей сельскай гаспадаркі. У праграме паказчыкаў для сельскагаспадарчай выстаўкі дана, такім чынам, праграма новага ўздыму сельскай гаспадаркі ў адпаведнасці з планам трэцяй сталінскай пяцігодкі. (Бурныя апладысменты).

Чым хутчэй мы забяспечым выкананне ўсёй масай калгасаў і соўгасаў паказчыкаў, устаноўленых для ўдзельнікаў Сельскагаспадарчай Выстаўкі, тым хутчэй мы забяспечым выкананне ўсяго плана трэцяй пяцігодкі па сельскай гаспадарцы. У гэтым значэнне Усесаюзнай Сельскагаспадарчай Выстаўкі, як арганізатара соцыялі-

стычнага спаборніцтва за выкананне трэцяй пяцігодкі. (Бурныя апладысменты).

Адбор удзельнікаў Усесаюзнай Сельскагаспадарчай Выстаўкі паказаў, што ў нас ужо не мала такіх калгасаў, соўгасаў, МТС, калгасных ферм, а таксама перадавікоў калгаснай і соўгаснай гаспадаркі, якія ідуць на ўзроўні патрабаванняў трэцяй пяцігодкі, а ва многіх выпадках ідуць і значна ўперадзе гэтых патрабаванняў. На Усесаюзнай Сельскагаспадарчай Выстаўцы атрымалі права ўдзельнічаць 15.059 калгасаў, 11.004 калгасныя фермы, 268 МТС, 795 соўгасаў. Апрача таго, на Усесаюзнай Сельскагаспадарчай Выстаўцы атрымалі права ўдзельнічаць 155.821 чалавек з перадавікоў і знатных людзей сельскай гаспадаркі. (Бурныя апладысменты). Пры дасягненні добрых паказчыкаў работы за 1939 год, у будучым 1940 годзе ў Сельскагаспадарчай Выстаўцы змогуць прыняць удзел новыя тысячы і тысячы калгасаў і соўгасаў, новыя дзесяткі тысяч перадавікоў сельскай гаспадаркі. Пажадаем-жа, каб як мага шырэй разгарнулася соцыялістычнае спаборніцтва паміж рэспублікамі, краямі, абласцямі і раёнамі, паміж калгасамі, МТС і соўгасамі за заваяванне права на ўдзел у Сельскагаспадарчай Выстаўцы не толькі ў гэтым, але і ў 1940 годзе! (Апладысменты).

Па ўсіх галінах сельскагаспадарчых культур, па ўсіх галінах жывёлагадоўлі на гэтай Выстаўцы ёсць у натуры самыя выдатныя ўзоры і дасягненні, нярэдка перавышаючыя сусветныя рэкорды. Сіла калгаснага ладу дэманструецца гэтай Выстаўкай з выключнай пераканаўчасцю, а тысячы яе ўзораў, прадстаўленыя тут усімі рэспублікамі, краямі і абласцямі, даюць уяўленне аб незлічоных багаццях сельскай гаспадаркі Савецкага Саюза, аб яго выключнай рознастайнасці, няўхільным уздыме і вялікіх творчых сілах. Наша Выстаўка не толькі дае вынік перамог, але і з'яўляецца магутным заклікам да далейшага ўздыму сельскай гаспадаркі, да новых слаўных перамог соцыялізма. Дэманстрацыя перамог калгаснага ладу мы дэманструем вялікую сілу арганізацыі нашага новага савецкага калгаснага сялянства, самага шматлікага класа працоўных нашай краіны. Рабочы клас нашай краіны арганізаван у магутную савецкую сілу, дзякуючы росту і няўхільнаму ўздыму буйнай соцыялістычнай індустрыі. Калгасы, ператварыўшыя наша сялянства з разрозненых і распыленых дробных гаспадароў у будаўнікоў грамадскай соцыялістычнай гаспадаркі, ператварылі савецкае калгаснае сялянства ў вялікую сілу, якая дэманструе сёння велізарныя поспехі сваёй гаспадарчай арганізаванасці, культурнага росту і соцыялістычнай свядомасці. (Апладысменты). Такім чынам, дэманстрацыя калгасных перамог азначае велізарныя поспехі ў гаспадарчай і палітычнай арганізацыі ўсяго нашага народа. Спаяныя непарушнай дружбай, народы Савецкага Саюза прадстаўляюць нябачаную ў мінулым, немагчымую пры капіталізме вялікую, арганізаваную сілу. (Апладысменты). У гэтым—залог далейшых поспехаў кунізма ў нашай краіне. У гэтым—вялікае міжнароднае значэнне дэманстрацыі калгасных перамог.

Дазвольце ўсіх, хто сваёй прыкладнай работай забяспечыў сабе права ўдзелу на Усесаюзнай Сельскагаспадарчай Выстаўцы, горача вітаць ад імені партыі і ўрада. (Бурныя, працяглыя апладысменты. Воклічы «ура!»). Дазвольце перадаць большэвіцкае прывітанне зачынальнікам справы будаўніцтва калгасаў і ўсім тым, хто цяпер

вядзе няўхільную барацьбу за новыя і новыя поспехі калгасаў і саўгасаў. (Бурныя апладысменты).

Дазвольце віншаваць арганізатараў і будаўнікоў, архітэктараў і мастакоў, адказных кіраўнікоў і радавых работнікаў Выстаўкі, якія з поспехам выканалі сваю задачу. (Бурныя апладысменты).

Няхай жыве пабеданоснае, калгаснае сялянства Савецкага Саюза! (Бурныя апладысменты. Воклічы «ура!»).

Няхай жыве несакрушымы саюз рабочых і сялян, будуючых сацыялізм! (Бурныя апладысменты. Воклічы «ура!»).

Няхай жыве арганізатар нашых перамог—вялікая партыя Леніна—Сталіна! (Бурныя, працяглыя апладысменты. Воклічы «ура!»).

Няхай жыве вялікі правадыр краіны калгасаў і сацыялізма таварыш Сталін! (Бурныя, працяглыя апладысменты. Воклічы «ура!»).

Па даручэнню Цэнтральнага Камітэта большэвіцкай партыі і ўрада Савецкага Саюза аб'яўляю Усесаюзную Сельскагаспадарчую Выстаўку адкрытай. (Бурныя, працяглыя апладысменты, якія пераходзяць у авацыю. Воклічы—«Няхай жыве Глава Савецкага Урада таварыш Молатаў! Ура! Таварышу Сталіну ура!»).

XXV Міжнародны Юнацкі Дзень

Чорныя хмары вайны зноў навіслі над светам. Крывавыя фашысцкія канібалы сеюць смерць і разарэнне, знішчаюць свабоду і незалежнасць народаў у розных канцах зямнога шара. «Новая імперыялістычная вайна стала фактам» (Сталін). Гэтай відавочнай ісціны цяпер не адмаўляе ніхто.

У такой канкрэтна гістарычнай абстаноўцы працоўная моладзь святкуе свой XXV Міжнародны Юнацкі Дзень.

У 1915 годзе, у самы разгар першай імперыялістычнай вайны, у Берне (Швейцарыя) на Міжнароднай канферэнцыі соцыялістычных юнацкіх арганізацый было вынесена рашэнне кожны год святкаваць Міжнародны Юнацкі Дзень, як дзень пратэсту моладзі супроць імперыялістычнай вайны.

Упершыню Міжнародны Юнацкі Дзень быў праведзены 3 кастрычніка 1915 года. У гэты дзень у розных краінах свету адбыліся мітынгі і дэманстрацыі моладзі пад лозунгам пратэсту супроць крывавай імперыялістычнай бойні. У дэманстрацыях прыняла ўдзел больш 100 тысяч юнакоў і дзяўчат.

Вялікая Кастрычніцкая Соцыялістычная рэвалюцыя вызваліла моладзь нашай краіны з кабалы капіталізма. Але не мала крыві прышлося праліць, каб адстаяць маладую краіну ад навалы інтэрвентаў.

У 1919 годзе пад кіраўніцтвам геніяльнага правадыра сусветнага пролетарыята Владзіміра Ільіча Леніна і яго бліжэйшага саратніка таварыша Сталіна быў створан Комуністычны Інтэрнацыянал Моладзі, у якім савецкая секцыя заняла вядучае месца. Савецкая моладзь разам з бацькамі і старэйшымі таварышамі ў годы грамадзянскай вайны паказала бліскучыя прыклады пролетарскага інтэрнацыяналізма ў барацьбе з ворагамі працоўных.

Моладзь капіталістычных краін праводзіць XXV Міжнародны Юнацкі Дзень пад лозунгам аб'яднання ўсіх антыфашысцкіх сіл для барацьбы за свае палітычныя і эканамічныя правы, супроць чорных сіл фашызма і імперыялістычнай вайны, за мір, за соцыялізм.

Савецкая моладзь сустракае XXV Міжнародны Юнацкі Дзень ва ўмовах, калі «СССР уступіў у трэцім пяцігоддзі ў новую паласу развіцця, у паласу завяршэння будаўніцтва бяскласавага соцыялістычнага грамадства і паступовага пераходу ад соцыялізма да камунізма» *).

Як яркі сонечны дзень ад непрагляднай цёмнай ночы, адрозніваецца жыццё нашай моладзі ад жыцця моладзі капіталістычных краін.

*) З рэзалюцыі XVIII з'езда ВКП(б) па дакладу тав. Молатава.

Вайна і звязаны з ёю эканамічны крызіс у капіталістычных краінах адбіваецца перш за ўсё на моладзі. Асабліва цяжка жывецца моладзі фашысцкіх краін. Фашызм калечыць і губіць сотні маладых людзей. Германскія капіталісты, нажываючы велізарныя барышы на пастаўцы ваенных матэрыялаў, з дапамогай розных машынаў урэзваюць заробковую плату маладым рабочым. Устаноўлены для германскай моладзі 10-гадзінны рабочы дзень вельмі часта прадаўжаецца 12—14 гадзін. Для 14—15-гадовых дзяцей узаконена начная работа. Фашызм ператварыў дзесяткі тысяч маладых рабочых у «вучняў», каб замест тарыфнай заробковай платы выдаваць ім нікчэмную «вучнёўскую дапамогу» і не аплачваць звышнормавую работу. Для ўсіх дзяўчат фашызм узаконіў прымусовую працу на памешчыкаў і кулакоў без аплаты на працягу года.

Сотні тысяч маладых людзей заключаны ў канцэнтрацыйныя лагеры, дзе з іх здзекуюцца і зверскі катуюць. Але не глядзячы на люты рэжым і рэпрэсіі, германская моладзь, кіруючая камуністычнай партыяй, разам з рабочым класам Германіі становіцца рэвалюцыйнай сілай, каб у рашаючы момант разграміць фашызмаўскую рэакцыю.

У нязносных умовах гвалту і здзеку ў жыве працоўная моладзь і ў фашысцкай Італіі. Сярод італьянскай моладзі, як і ў іншых фашысцкіх краінах, пануе галеча і голад. Жабрацкі заробак бацькоў і беспрацоўе вымушае дзяцей італьянскіх пролетарыяў кідаць школу і шукаць сабе кавалка хлеба. Не дзіўна, што ў Італіі зараз налічваецца каля 1 300 000 непісьменных ва ўзросце ад 6 да 19 год, што складае 30—35% агульнай колькасці дзяцей рабочых і сялян.

Разам з пагоршаннем жыццёвага ўзроўню ў фашысцкай Італіі з кожным годам расце колькасць злачынстваў: з 539 382 у 1935 годзе да 623 240 у 1937 годзе. Паводле вестак «Штомесячнага статыстычнага бюлетэня Італьянскай імперыі», у студзені 1939 г. на вытворчасці было занята на 10 тысяч рабочых менш, чым у снежні 1938 г. Паводле даных італьянскай камуністычнай газеты «Уніта», у Італіі налічваецца 1.378.000 чал. поўнацэнна беспрацоўных і каля 2 мільёна часткова беспрацоўных. У большасці гэта—моладзь.

Працоўная моладзь Італіі на чале з пролетарыятам, сяляства і нават тыя слаі, які да гэтага часу падтрымлівалі фашызм, пачынаюць згуртоўвацца ў народны фронт барацьбы супроць фашызмаўскага рэжыма.

Японская ваеншчына, пачаўшы вайну ў Кітаі, пагоршыла і без таго цяжкае становішча японскіх працоўных мас. Велізарныя затраты на вядзенне вайны выклікаюць рост галечы і голаду. Працоўнае насельніцтва прадае сваіх дзяцей у публічныя дома, у прытоны, уладальнікам фабрык і заводаў. Урад заахвочвае продаж дзяўчат у рабства, вырбоўку прастытутак. У пошуках хлеба каля мільёна японскіх дзяўчат займаецца прастытуцыяй.

Але японская моладзь, як і ўвесь народ, не хоча мірыцца з зацясамі ваеннай клікі, яна не хоча прадаваць вайну, якая ўсім сваім цяжарам кладзецца на яе плечы. Расце ўсенародны пратэст, шырыцца забастовачны рух. Рабочыя патрабуюць павысень заробковай платы, скараціць рабочы дзень, палегчыць умовы працы. Японскі народ усё мацней пратэстуе супроць галечы, якую прынесла яму захватніцкая вайна ў Кітаі.

У цяжкім становішчы знаходзіцца рабочая і сялянская моладзь Польшчы. Паводле даных, апублікаваных у польскім друку, кожны

год у Польшчы не могуць знайсці сабе работу звыш 300 тысяч ма-
ладых людзей.

Не лепш жывецца моладзі ў так званых буржуазных дэмакратыч-
ных краінах. Беспрацоўе, галечка і голад—сталыя спатарожныя ка-
піталістычнага грамадства. Паводле даных Амерыканскай Федэрацыі
працы, у ЗША у красавіку 1939 года налічвалася 11.470.000 беспра-
цоўных, пераважна моладзі.

У ЗША не знаходзіць сабе работы вялікая армія моладзі, атры-
маўшай кваліфікацыю. Калі-ж і удаецца некаторым шчасліўцам ат-
рымаць работу, то не па сваёй кваліфікацыі.

Дрэжныя бытавыя і жылковыя умовы жыцця працоўных у Ан-
гли выклікаюць вялікую смяротнасць дзяцей. Сярод дзяцей бедня-
коў на першым годзе жыцця памірае кожны 13-ты, а сярод дзяцей
багачоў кожны 30-ты. На другім годзе жыцця дзяцей беднаты па-
мірае у пяцера больш, чым дзяцей багачоў. На кожныя 210 паміра-
ючых на другім годзе ад коры, коклюша, бранхіта, запалення лёг-
кіх і дызентэрыі дзяцей багатых бацькоў памірае 1.660 дзяцей
беднякоў.

Пад даўленнем эканамічнага крызісу і беспрацоўя ва Францыі
кожным годам падае нараджаемасць. У 1938 годзе зарэгістравана
612.138 нараджэнняў і 646.879 смерцей, г. зн. смерцей на
34.741 больш, што вядзе к паступоваму скарачэнню насельніцтва.

У Бельгіі, па афіцыйных даных, у канцы 1938 года было
32 тысячы беспрацоўнай моладзі ва ўзросце да 25 год, што скла-
дае 19 проц. усіх беспрацоўных. З іх 69 проц. не атрымлівае ніякай
дапамогі, бо яны яшчэ ніколі не працавалі.

* * *

Мільёны юнакоў і дзяўчат, на якіх у першую чаргу абрушваюцца
удары фашызма, першымі ўзнікаюцца на барацьбу. Прыклад
іспанскай моладзі, якая ў барацьбе супроць германскага і італьян-
скага фашызма паказала цуды гераізма і самаафярнасці, назаўседы
застанецца ў памяці моладзі ўсяго свету.

Гераічныя подвигі іспанскіх юнакоў і дзяўчат, аддаўшых сваё
жыццё за дэмакратычную, свабодную Іспанію ў барацьбе супроць
варвараў цывілізацыі—азябарэўшых фашыстаў, увойдуць у гісторыю
юнацкага руху, як выдатны прыклад мужнасці і адвагі.

Вось ужо трэці год вядзе гераічную барацьбу кітайская моладзь
супроць японскай ваеншчыны, якая агнем і мечам імкнецца пры-
браць да сваіх рук кітайскія землі.

На заклік камуністычнай партыі Кітая аб'яднаць усе сілы супроць
японскіх милитарыстаў адгукнуліся усе слаі кітайскага народа і ў
першую чаргу моладзь. Яна стварыла шматлікія арганізацыі, сярод
якіх самая выдатная—«Саюз моладзі за выратаванне радзімы». Гэта
арганізацыя ў адных толькі паўночна-заходніх правінцыях яднае
звыш 300 тысяч членаў. Хутка растуць такія масавыя арганізацыі як
«Аб'яднаная сацыялістычная асацыяцыя за выратаванне радзімы»,
«Жаночая асацыяцыя дапамогі раненым байцам», «Авангард мола-
дзі», «Саюз трох народных прынцыпаў», «Студэнцкі саюз» і т. п.
Адзінства моладзі ажыццяўляецца пад лозунгамі кітайскага комса-
мола.

Кітайская моладзь праводзіць вялікую работу па падрыхтоўцы
ваенных кадраў. Некаторыя вайсковыя часці, як, напрыклад, 115 ды-

і з 8-ай народна-рэвалюцыйнай арміі на чале з юным камандзірам Лінь-Бяо, выхаванцам комсамольскай школы Кітая, складаюцца выключна з моладзі.

У барацьбе з Японскімі захватчыкамі кітайская моладзь паказвае выдатныя прыклады мужнасці, адданасці і самаафярнасці ва славу радзімы.

Моладзь гвалтоўна захвачаных фашыстамі краін—Чэхаславакіі, Аўстрыі, Албаніі—усе больш актыўна удзельнічае ў нацыянальна-вызваленчым руху і разам з усім народам змагаецца супроць захватчыкаў.

Пад кіраўніцтвам Комуністычнага Інтэрнацыянала Моладзі ў XXV Міжнародны Юнацкі Дзень моладзь усяго свету прадэманструе сваю згуртаванасць у барацьбе супроць гвалту, супроць фашызма, за мир, за сацыялізм. Яна горача будзе вільць гераічную кітайскую моладзь, якая змагаецца ў першых радах супроць японскіх захватчыкаў.

У гэты дзень погляды моладзі усіх краін будуць накіраваны туды, адкуль праменьніца святла крэмлеўскіх рубінавых зорак, указваючы працоўным выхад са змрочнай ночы, у якую павяргаюць чалавечства цёмныя сілы старога свету.

Наша свабодная моладзь ганарыцца тым, што СССР з'яўляецца натоўпам усіх прыгнечаных, маяком для усіх міралюбных народаў. Шчаслівая моладзь краіны сацыялізма і яе перадавы атрады комсамол, вышеставаны вялікай комуністычнай партыяй і яе правадырамі Леніным і Сталіным, стаць на чале антыфашысцкага руху моладзі ўсіх краін.

У XXV Міжнародны Юнацкі Дзень савецкая моладзь яшчэ раз прадэманструе сваю гатоўнасць абараняць сацыялістычную радзіму, сваю беззвестную адданасць большавіцкай партыі і любімаму правадыру народаў, лепшаму другу моладзі—таварышу Сталіну.

Другая сесія Вярхоўнага Савета БССР

Другая сесія Вярхоўнага савета БССР, як і сесіі Вярхоўных Саветаў іншых саюзных рэспублік, з'яўляецца знамянальным этапам дзяржаўнага будаўніцтва Савецкага Саюза.

На сесіі былі разгледжаны важнейшыя пытанні нацыянальна-гаспадарчага жыцця Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі.

Зацверджана справаздача аб выкананні дзяржаўнага бюджэту БССР за 1938 год, разгледжан і зацверджан дзяржаўны бюджэт БССР на 1939 год, зацверджана палажэнне аб выбарах у абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і пасялковыя саветы дэпутатаў прцоўных, выбран Вярхоўны суд БССР, прынят закон аб утварэнні Народнага камісарыята аўтамобільнага транспарта, зацверджаны ўказы прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР, прынятыя ў першай і другой першай і другой сесіях, і аб зменах і дадатках некаторых артыкулаў Канстытуцыі БССР.

Усе гэтыя законы дапаўняюць адзін другога, служаць справе ўмацавання і росту БССР—надзейнага фарпоста Савецкага Саюза на яго заходніх рубяжах.

Прынятыя Вярхоўным Саветам БССР законы вызначылі на бліжэйшы перыяд работу ўсіх савецкіх арганізацый Беларусі.

Выбраннікі народа, кіруючыся сталінскім вучэннем аб дзяржаве і рашэннямі гістарычнага XVIII зезда ВКП(б), вызначылі шляхі далейшага росквіту соцыялістычнай дэмакратыі.

Першым пытаннем на сесіі абмяркоўваўся бюджэт нашай соцыялістычнай рэспублікі. Кожны артыкул, кожная лічба ў гэтым бюджэце ярка гаворыць аб росце ўсіх галін народнай гаспадаркі Беларускай ССР, аб росце матэрыяльнага добрабыту працоўных, аб далейшым росквіце нашай культуры, ішчынальнай па форме і соцыялістычнай па змесці.

Бюджэт БССР на 1939 год вызначан у суме 1 мільярд 319 мільёнаў 634 тысячы рублёў, і перавышае на 132 мільёны 591 тысяччу рублёў бюджэт 1938 года.

Больш 70 проц. дзяржаўнага бюджэту—911 мільёнаў 292 тысячы рублёў—накіравана на соцыяльна-культурныя патрэбы. Значна павялічваюцца выдаткі на агульнаадукацыйную і палітвыхавую работу сярод дарослага насельніцтва, на шырокае разгортванне сеткі дамоў соцыяльнай культуры, сельскіх хат-чытальні. Узрасваюць тэсама выдаткі на ахову здароўя, на разгортванне сеткі больніц і клінік, радзільных дамоў, дзіцячых ясляў і дамоў.

Гіганцкія перамены адбыліся ў жыцці беларускага народа.

Уся валавая прадукцыя прамысловасці Беларусі у 1913 годзе складала 89 мільёнаў рублёў. К канцу другой сталінскай пяцігодкі яна дасягнула 2 мільярдаў 150 мільёнаў рублёў (у няменшых цэнах 1926—27 года). Гэта амаль у 24 разы больш чым у 1913 годзе. Толькі за дзве сталінскія пяцігодкі бюджэт Беларускай ССР вырас у 11 з лішнім раз.

Працоўныя Савецкай Беларусі су грэлі бюджэт 1939 года з вялікім адабрэннем. Аб гэтым сведчыць той выключны энтузіязм, з якім рабочыя, калгаснікі, савецкая інтэлігенцыя, усе працоўныя нашай рэспублікі падпісваліся на пазыку другога года, тэцяні сталінскай пяцігодкі.

На 21 жніўня падпіска на пазыку дасягнула па БССР 166.389 тысяч рублёў—на 34 мільёны больш, чым максімальная падпіска у мінулым годзе.

Інакш і быць не магло. Бо кожны савецкі грамадзянін добра ведае, што наш дзяржаўны бюджэт пабудаван у поўнай адпаведнасці з гістарычным рашэннямі XVII з'езда ВКП(б), і гэта і ёсць тая задачай з'яўляецца далейшы няўхільны уздым народнай гаспадаркі і культуры, што кожная савецкая каўчыка ідзе на карысць народа, на палепшэнне матэрыяльна-бытавога і культурнага становішча рабочых, калгаснікаў, інтэлігенцыі.

Прыняты Вярхоўным Советам БССР бюджэт на 1939 год уважана, у сілу.

Усе нашы фінансавыя органы, гаспадарнікі, вяткія і матэрыяльныя работнікі павінны памятаць, што гаспадаром бюджэта з'яўляецца народ, што ён патрабуе справядзачы аб выкарыстанні бюджэта ў адпаведнасці з указаннямі партыі і ўрада. Задача зараз заключаецца ў тым, каб усямерна ўмацоўваць фінансавую дысцыпліну, беручы кожную народную капейку, памятаючы словы тав. Молатава:

«Мы павінны дабіцца таго, каб усе нашы работнікі, ад малых да вялікіх, заўсёды памяталі аб сваёй адказнасці перад дзяржавай і народам, заўсёды памяталі аб сваёй абавязку берасці народнае дабро і абыходзіцца з ім па-гаспадарску, захоўваць эканомно ў выдатках і на справе берання народнай каўчыкі».

* * *

Другая сесія вярхоўнага Совета зацвердзіла «Палажэнне аб выбарах у абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і пасялковыя саветы дэпутатаў працоўных БССР». Гэта палажэнне прадастаўляе кожнаму грамадзяніну нашай рэспублікі, як і грамадзянам усіх іншых савецкіх рэспублік, магчымасць выканання свай грамадзянскай абавязак у адпаведнасці з вялікімі прынцыпамі Сталінскай Канстытуцыі, якія замацавалі за савецкім чалавекам самыя дэмакратычныя правы ў свеце: не толькі права выбіраць, але і быць выбраным у саветы дэпутатаў працоўных.

Наш савецкі выбарчы закон не толькі прадастаўляе грамадзянам сацыялістычнай радзімы шырокія выбарчыя правы, але і стварае ўсе неабходныя ўмовы для іх практычнага ажыццяўлення.

У артыкуле 1 Палажэння аб выбарах гаворыцца:

«На падставе артыкула 109 Канстытуцыі БССР выбары дэпутатаў у абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і пасялковыя Саветы дэпутатаў працоўных праводзяцца выбаршчыкамі на

аснове ўсеагульнага, роўнага і прамога выбарчага права пры тайным галасаванні».

Выбары мясцовых саветаў дэпутатаў працоўных—гэта апошні этап перабудовы усіх органаў дзяржаўнай улады на аснове самага дэмакратычнага ў свеце ўсеагульнага, роўнага і прамога выбарчага права пры тайным галасаванні.

Ін адна капіталістычная краіна свету не мае такога выбарчага права. Буржуазія пазбаўляе магчымасці прымаць удзел у выбарах шырокія масы народа. Няма чаго і гаварыць аб такіх краінах, як Японія, Германія, Італія. Там фашызм ліквідаваў на сутнасці ўсю выбарчую сістэму буржуазнай дэмакратыі. Выбарчая сістэма некаторых буржуазных краін з першага погляду выглядае, як быццам, даволі дэмакратычна. Але, калі прыгледзішся бліжэй, аказваецца, што закон, які фіксуе ўсеагульнасць выбараў, уключае столькі абмежаванняў, што ад усеагульных выбарчых правоў нічога не застаецца. Толькі ў нашай, адзінай у свеце, дзяржаве рабочых і сялян за ўсім грамадзянамі і ў законодаўчым парадку замацаваны права выбіраць органы ўлады і быць выбранымі.

Палажэнне аб выбарах у мясцовыя саветы дэпутатаў працоўных БССР адлюстроўвае гэтыя непакісеныя правы грамадзян, замацаваныя Сталінскай Канстытуцыяй. Наш выбарчы закон не прызнае розніцы ў правах паміж мужчынамі і жанчынамі, аседлымі і неаседлымі, наёмнымі і немаёмнымі, адукаванымі і неадукаванымі.

«Не маёмаснае становішча, не нацыянальнае паходжанне, не пол, не службовае становішча, а асабістыя здольнасці і асабістая праца кожнага грамадзяніна вызначае яго становішча ў грамадстве» (Сталін).

У поўнай адпаведнасці з артыкулам 110 Канстытуцыі БССР артыкул 2 палажэння аб выбарах гаворыць:

«Усе грамадзяне БССР, дасягнуўшыя 18 год, незалежна ад расы і нацыянальнай прыналежнасці, вераспаўядання, адукацыйнага цвіза, аседласці, сцыянальнага паходжання, маёмаснага становішча і ранейшай дзейнасці, маюць права ўдзельнічаць у выбарах дэпутатаў і быць выбранымі ў Саветы дэпутатаў працоўных».

Гэта адзін з асноўных прынцыпаў выбарчага закона, які ярка выражае разгортванне паслядоўнага, сапраўды сацыялістычнага дэмакратызма.

Асаблівае надыходзячых выбараў з'яўляецца велізарны размах арганізацыйнай і выбарчай работы ў мясцовых саветах і аддзяленнях выбарчых камісій дэпутатаў працоўных, у выбарчых камісіях па БССР будзе зацверджана 8 раз больш чым потым у Рэспубліцы і Савет БССР. Толькі ў адным горадзе Мінску ў выбарчых камісіях будзе прадстаўлена 12 тысяч чалавек.

Выбарчы закон і права вельмі сур'ёзныя, і да яе трэба рыхтавацца з асаблівай пільгай, там бо ад гэтага засталося не так ужо многа часу. Выбары ў мясцовыя саветы дэпутатаў працоўных з'яўляюцца самай вялікай палітычнай кампаніяй за ўвесь час існавання савецкай улады. Таму трэба дабіцца, каб кожны выбаршчык як у горадзе, так і ў вёсцы, са свабодным і сапраўды свабодным перадаем галасу: ад асабістых выбарчых меркаванняў і ўдзялення кандыдатаў, галасавання і т. д.

Кожнаму выбаршчыку трэба растлумачыць, што ў мясцовыя саветы дэпутатаў працоўных выбаршчыкам прыдзецца выбіраць трох дэпутатаў, а ў асобных гарадах нават толькі двух дэпутатаў.

Выбаршчык, які пражывае ў Мінску, будзе галасаваць за трох кандыдатаў у дэпутаты: у раённы савет, у гарадскі савет і ў абласны савет. Выбаршчык, пражываючы ў адным з гарадоў, якія не маюць раённага дзялення,—скажам, у Бабруйску, Барысаве, Слуцку, Полацку,—будзе галасаваць толькі за двух кандыдатаў у дэпутаты: у гарадскі савет і ў абласны савет. Выбаршчык, які жыве ў в.с.г., будзе галасаваць за трох кандыдатаў у дэпутаты: у сельскі савет, у раённы савет і ў абласны савет. Выбаршчык, які жыве ў пасёлку, таксама будзе галасаваць за трох кандыдатаў у дэпутаты: у пасялковы савет, у раённы або гарадскі савет (у залежнасці ад таго, каму з іх адміністрацыйна падпарадкоўваецца пасялковы савет) і за кандыдата ў абласны савет.

Кожны артыкул, кожны параграф палажэння аб выбарах прыскнуты сталінскімі клопатамі аб выбаршчыку і адпавядае адной галоўнай мыслі: забяспечыць у выбарах пагадненні і згод усіх выбаршчыкаў Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі.

Іменна ў гэтых мэтах арганізуюцца, адпаведна з усталяванымі выбарчымі нормамі, асобныя акругі па выбарах у кожны савет дэпутатаў працоўных: асобна ў абласныя, асобна ў раённыя і асобна ў гарадскія саветы. Таксама асобна арганізуюцца выбарчыя акругі па выбарах у сельскія і пасялковыя саветы дэпутатаў працоўных.

Выбары ў Саветы будучы праводзіцца ў адпаведнасці з артыкулам 8 палажэння аб выбарах:

«Кожная выбарчая акруга пасылае ў адпаведны Савет дэпутатаў працоўных аднаго дэпутата».

На пытанне аб парадку стварэння выбарчых акруг і аб выбарчых нормах палажэнне аб выбарах дае дакладныя адказы.

Калі возьмем, к прыкладу, Мінскую вобласць, то спрыта тым самым выкладань наступным чынам. Не гадзі як за 15 дзён да выбараў Ордэнам прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР па Мінскай вобласці апубліковае спісы выбарчых акруг па выбарах у абласны савет дэпутатаў працоўных. Кожная акруга будзе складацца з разліку 1:15 тыс. чалавек насельніцтва. У Мінскай вобласці насіваецца 1,3 0 з лінным тыс. чалавек насельніцтва, значыць акруг будзе створана прыкладна—92.

У Радзівіцкай і Матіеўскай абласных выбарчых акругі па выбарах у абласныя саветы дэпутатаў працоўных створыцца таксама па 15 тыс. чал. насельніцтва; у Гомельскай вобласці створыцца адна акруга па 12 тыс. чал. у Пінскай—адна акруга па 11 тыс. чал.

Для кожнага выбарчых акругі і тамінені па абласных створыцца абласныя і раённыя саветы з прыкладна 100 чал. аднаго і тэйсама ў раёнах і гарадах, якія ўваходзяць у іх склад. У в.с.г. і пасёлках у склад саветаў БССР і ССР таксама ўваходзяць і раёны і гарады—і ў іх і гарады і в.с.г. і пасёлкі.

Далей у артыкуле 8 палажэння аб выбарах працаўнікоў і службовых асоб і адпаведна аднаго дэпутата ў кожнай выбарчай акруга па кожнаму тысячаму насельніцтва, аднак не больш

60 акруг. У тых раёнах, дзе насельніцтва менш 25 тыс. чалавек, ствараюцца 25 выбарчых акруг.

Па выбарах у гарадскія і раённыя ў гарадах саветы ўтвараюцца: у гарадах з насельніцтвам ад 12 да 100 тыс. чалавек адна выбарчая акруга на кожныя 350 чалавек насельніцтва; у гарадах з насельніцтвам да 12 тыс. чалавек—35 выбарчых акруг; у гарадах Гомелі і Магілёве — адна выбарчая акруга на кожныя 400 чалавек; у г.р. Віцебску адна выбарчая акруга на кожныя 500 чал.; у г.р. Мінску — адна выбарчая акруга па выбарах у гарадскі савет дэпутатаў працоўных на кожныя 600 чалавек і ў раённыя саветы—на 500 чалавек насельніцтва.

Што датычыць выбараў у сельскія і пасялковыя саветы, то зразумела, што тут колькасць насельніцтва на кожную акругу будзе меншая. На тэрыторыі сельскіх саветаў і пасёлкаў з насельніцтвам вышэй 100 тыс. чалавек будзе створана адна выбарчая акруга на кожныя 100 чалавек, але не больш 25 акруг. У тых-жа сельсаветах і пасёлках, дзе насельніцтва менш тысячы чалавек, арганізуюцца 9 выбарчых акруг.

Такая дыферэнцыяцыя выбарчых норм ліквідуе вялікую разбежку ў колькасным складзе Саветаў. Не будзе ні вельмі вялікіх, ні вельмі малых па колькаснаму саставу Саветаў, што забяспечыць ім, як органам Савецкай улады, поўную працаздольнасць і аператыўнасць.

Кожны выбаршчык у адзін дзень будзе галасаваць за некалькі кандыдатаў у розныя саветы ад некалькіх акруг і па розных выбарчых нормах. Такі парадак галасавання вымагае пэўнага ўзросту ўстаноўленай Беларускай Савецкай Сольна-істэнцыя Рэспублікі.

Ці трэба гаварыць аб тым, якая вялікая растлумачальная работа павінна быць праведзена, каб кожны выбаршчык зусім ясна ўразумеў парадак выстаўлення кандыдатаў і парадак галасавання.

Вялікае кампанію патрэбна правесці арганізавана і на высокім ідэалягічным узроўні. Партыйныя арганізацыі павінны ўжо зараз пачаць падрыхтоўку да выбараў: разгэрнуць арганізацыйна-масавую работу, падбраць лепшых людзей для работы ў выбарчых камітэтах і на выбарчых участках, масмбізаваць, падрыхтаваць і праінструктаваць велізарную армію агітатараў.

Большавіцкі абавязак усіх партыйных арганізацый, усіх партыйных і непартыйных агітатараў глыбей растлумачыць працоўным Сталінскую Канстытуцыю, давесці выбарчы закон да сядомасці кожнага выбаршчыка. Не павінна быць ні аднаго працоўнага, ні аднаго выбаршчыка, які-б не ведаў сваіх праў і абавязкаў.

Для выбаршчыка ствараюцца ўсе ўмовы, каб ён мог ажыццявіць свае выбарчыя правы. Для гэтага ў палажэнні (артыкулы 57—64) прадугледжваецца стварэнне не пазней чым за 50 дзён да выбараў выбарчых участкаў, агульных для выбараў ва ўсе мясцовыя органы ўлады: у абласны, раённы, гарадскі, сельскі і пасялковы саветы дэпутатаў працоўных. Тут на участку, практычна ажыццяўляецца вялікае выбарчае права савецкага грамадзяніна. Тут ён апускае ў выбарчую урну свае бюлетэні з прозвішчамі кандыдатаў у дэпутаты мясцовых саветаў.

У г.р. Мінску выбарчыя ўчасткі ствараюцца з разліку на 2 тыс. чалавек насельніцтва. У гарадах, пасёлках, сяленнях ствараецца адзін выбарчы ўчастак на 1500—2500 жыхароў. У сяленнях, дзе жыве ад 500 да 2000 чалавек, арганізуюцца асобныя выбарчыя ўчасткі.

У некаторых абласцях Беларусі ёсць вескі з насельніцтвам менш 300 чалавек. Палажэнне аб выбарах прадугледжвае ў такіх весках самастойныя выбарчыя ўчасткі, калі насельніцтва ў іх не менш 300 чалавек і адлегласць ад цэнтра выбарчага ўчастка звыш 10 кілометраў. У асобных раёнах Палескай вобласці, дзе многа дробных весак, выбарчыя ўчасткі будуць стварацца для населеных пунктаў з колькасцю жыхароў ад 300 да 100 чалавек.

Самастойныя выбарчыя ўчасткі ствараюцца таксама ў больніцах, радзільных дамах, санаторыях, дамах інвалідаў, паяздах дальняга следавання і т. д., каб даць магчымасць усім грамадзянам выканаць свой абавязак выбаршчыка.

У правядзенні выбараў выключна вяліка роля ўчастковых выбарчых камісій, якія будуць прымаць выбарчыя бюлетэні, падлічваць галасы і т. п. Таму неабходна зараз-жа, не марудзячы, заняцца арганізацыяй выбарчых участкаў, падборам старшынь, сакратароў і членаў выбарчых камісій, абсталяваннем памяшканняў для работы камісій і правядзення галасавання.

Спісы выбаршчыкаў трэба вывесці за 35 дзён да выбараў. Каб не дапусціць у спісах памылак і скажэнняў, неабходна ўжо зараз прывесці ў парадак дамавыя кнігі.

Палажэнне аб выбарах патрабуе, каб спісы выбаршчыкаў складаліся па кожнаму выбарчаму участку ў алфавітным парадку. У спісах павінны быць указаны: прозвішча, імя, імя па бацьку і адрас выбаршчыка. Супроць прозвішча кожнага выбаршчыка павінен быць прастаўлен нумар выбарчай акругі.

Калі па якіх-небудзь прычынах выбаршчык не будзе ўключан у спіс, ён мае права падаць скаргу ў совет, які складае спіс. Пры нязгодзе з рашэннем совета выбаршчык можа звярнуцца ў народны суд.

Артыкул 24 палажэння аб выбарах гаворыць:

«Народны суд на працягу трох дзён абавязан у адкрытым судовым пасяджэнні з выклікам заявіцеля і прадстаўніка Совета разгледзець скаргу на няправільнасць у спісе і сваё рашэнне неадкладна паведаміць як заявіцелю, так і совету. Рашэнне народнага суда канчатковае».

Грамадзянам нашай краіны прадастаўлена шырокае права праз грамадскія арганізацыі і таварыствы працоўных выступаць кандыдатамі ў дэпутаты лепшых прадстаўнікоў народа, весці агітацыю за гэтых кандыдатаў на сходах, у друку і іншымі формамі і спосабамі, згодна арт. арт. 100 і 116 нашай Канстытуцыі.

Для выступлення кандыдатаў устаноўлены пэўныя тэрміны: у абласныя советы не пазней чым за 35 дзён да выбараў; у гарадскія, раённыя, сельскія і пасялковыя—не пазней чым за 20 дзён.

Падрыхтоўка да выбараў—велізарнейшая па размаху работа. Мясцовым советам і іх кіраўнікам нельга забываць той адказнасці, якая ўскладзена на іх у справе арганізацыі і паспяховага правядзення выбараў.

Побач з арганізацыйнай і масава-палітычнай работай па падрыхтоўцы да выбараў партыйныя і савецкія арганізацыі Беларусі павінны разгарнуць шырокую кампанію па справаздачы дэпутатаў працоўных з тым, каб рашуча палепшыць работу Советаў (справу народнай асветы, аховы здароўя, камуністычнай гаспадаркі, гандлю, снабжэння гарадоў дрывамі і т. д.), разам з гэтым арганізуючы працоўных на

выкананне і перавыкананне вытворчых фінансавых планаў і дзяржаўных абавязацельстваў.

Зараз па гарадах і раёнах БССР пачаліся справаздачы дэпутатаў мясцовых саветаў перад працоўнымі. У Мінску гэта работа разгортаецца яшчэ вельмі марудна. Нездавальняюча арганізаваў яе Мінскі гарадскі савет, слаба кіруюць ёю і партыйныя арганізацыі.

Нельга забываць, што падрыхтоўка да выбараў у мясцовыя органы ўлады пройдзе пад знакам шырокай крытыкі недахопаў работы саветаў, што выбары выклічуць ажыўленую выбарчую барацьбу. Аб дзейнасці саветаў і іх кіраўнікоў—дэпутатаў горсаветаў, членаў райвыканкомаў, членаў сельсаветаў, кандыдатаў у мясцовыя органы ўлады працоўныя будуць судзіць перш за ўсё па таму, як яны змагаюцца за задавальненне штодзённых бытавых і культурных патрэб насельніцтва.

На гэта ў свой час указваў таварыш Сталін:

«Вам здаецца, што не будзе выбарчай барацьбы. Але яна будзе, і я прадбачу вельмі ажыўленую выбарчую барацьбу. У нас не мала устаноў, якія працуюць дрэнна. Бывае, што той ці іншы мясцовы орган улады не ўмее задаволіць тыя ці іншыя з разнастайных і ўсё ўзрастаючых патрэбнасцей працоўных горада і вёскі. Пабудаваў ты ці не пабудаваў добрую школу? Ці палепшыў ты жыллёвыя ўмовы? Ці не бюракрат ты? Ці дапамог ты зрабіць нашу працу больш эфектыўнай, наша жыццё больш культурным? Такавы будуць крытэрыі, з якімі мільёны выбаршчыкаў будуць падыходзіць да кандыдатаў, адмадваючы нягодных, выкрэсліваючы іх са спісаў, вылучаючы лепшых і выстаўляючы іх кандыдатуры. ...Усеагульныя, роўныя, прамыя і тайныя выбары ў СССР будуць бізнём у руках насельніцтва супроць дрэнна працуючых органаў улады».

Надыходзячыя выбары будуць найлепшай усенароднай праверкай дзейнасці мясцовых органаў савецкай улады. Падрыхтоўка і правядзенне выбарчай кампаніі выклічуць новы магутны уздым палітычнай актыўнасці працоўных. Умела накіраваць гэтую актыўнасць, каб яна спрыяюча сказала на ўсёй практычнай дзейнасці Саветаў, дазволіла б ім узняцца на вышэйшую ступень—баявая задача дня. Прыйсці да выбараў з новымі поспехамі і дасягненнямі, выдатна арганізаваць абслугоўванне працоўных—першацарговы абавязак кожнага абласнога, гарадскога, раённага і сельскага савета.

Самае-ж галоўнае—выбраць у Саветы дастойных дэпутатаў, лепшых прадстаўнікоў народа, да апошняй каплі крыві адданых справе партыі Леніна—Сталіна, справе кунізму.

Рыхтуючыся да выбараў, мы ні адну хвіліну не павінны забываць аб капіталістычным акружэнні. Прытаішыся ворагі, рэшткі контррэвалюцыйных элементаў будуць прабаваць пашкодзіць правядзенню выбарчай кампаніі, таму ўся падрыхтоўчая работа да выбараў павінна праходзіць пад знакам далейшага павышэння рэвалюцыйнай большэвіцкай пільнасці.

Ва ўсёй падрыхтоўчай рабоце да выбараў выключна вялікія і пачэсныя задачы стаяць перад большэвіцкім друкам. Задача рэспубліканскіх, абласных, раённых і фабрычна-заводскіх газет заключаецца ў тым, каб на сваіх старонках сістэматычна асвятляць падрыхтоўку да выбараў і арганізаваць аўмен вопытам прапагандыска-агітацыйнай работы ў часе выбарчай кампаніі.

Праграмай дзеяння ўсяго многамільённага савецкага народа ў яго барацьбе за камунізм з'яўляецца геніяльны даклад тав. Сталіна і гістарычныя рашэнні XVIII з'езда партыі.

З небывалым творчым уздымам працоўныя выконваюць рашэнні XVIII з'езда партыі, нястомна ўмацоўваюць гаспадарчую і абаронную магутнасць сваёй радзімы.

Нельга забываць, што падрыхтоўка да выбараў павінна праходзіць пад знакам яшчэ большай, далейшай мабілізацыі шырокіх мас працоўных на паспяховае выкананне гістарычных рашэнняў XVIII з'езда партыі. Задача партыйных арганізацый, усіх агітатараў — яшчэ вышэй узняць палітычную і гаспадарчую актыўнасць мас, спалучыць масава-палітычную работу сярод насельніцтва з гаспадарча-палітычнымі мерапрыемствамі партыі і ўрада.

Барацьба за паспяховае выкананне і перавыкананне вытворчых планаў, за павышэнне прадукцыйнасці працы, за ўмацаванне працоўнай дысцыпліны, за далейшае развіццё сацыялістычнага спаборніцтва, стаханавскага руху — вось асноўныя задачы, за якія трэба змагацца і якія павінны быць у цэнтры увагі пры правядзенні прадвыбарчай агітацыі.

Надыходзячыя выбары ў абласныя, гарадскія, раённыя, сельскія і пасялковыя саветы дэпутатаў працоўных Беларусі павінны быць сустрэнуты новымі перамогамі на ўсіх участках сацыялістычнага будаўніцтва, далейшым ўмацаваннем магутнасці і абароназдольнасці сацыялістычнай краіны Саветаў.

Ужо праз некалькі месяцаў — у канцы 1939 года — адбудуцца выбары ў мясцовыя саветы дэпутатаў працоўных. Справа гонару партыйных арганізацый — узорнай падрыхтоўкай да выбараў забяспечыць новую перамогу Сталінскага блока камуністаў і беспартыйных, не прапусціць варожых людзей у мясцовыя органы ўлады. Выбраць у Саветы самых вартых прадстаўнікоў савецкага народа — дзеячоў ленінска-сталінскага тыпу, да канца адданых сваёй сацыялістычнай радзіме, здольных змагацца за справу партыі Леніна — Сталіна.

Няма ніякага сумнення, што падрыхтоўка і выбары ў мясцовыя саветы дэпутатаў працоўных будуць праходзіць пад знакам ператварэння ў жыццё гістарычных рашэнняў XVIII з'езда ВКП(б), майскага пленума ЦК ВКП(б) і апошніх сесій Вярхоўных Саветаў СССР і БССР, пад знакам далейшага згуртавання працоўных Беларусі вакол партыі большэвікоў і вялікага Сталіна.

Працоўныя ордэнаносцы БССР не раз паказвалі ўзоры большэвіцкай арганізаванасці і няма сумнення ў тым, што пад кіраўніцтвам большэвіцкай партыі яны выдатна правядуць выбарчую кампанію, забяспечаць перамогу сталінскага блока камуністаў і беспартыйных.

Беларускі народ, ідучы ў трэці раз да выбарчых урнаў, аддасць свае галасы за нерушымы сталінскі блок камуністаў і беспартыйных, яшчэ раз прадэманструе сваё маральна-палітычнае адзінства, сваю адданасць і любоў да большэвіцкай партыі і вялікага Сталіна.

* * *

Другая сесія Вярхоўнага Савета БССР прыняла закон аб арганізацыі Народнага камісарыята аўтамабільнага транспарта. Гэты закон мае велізарнае значэнне для нашай пагранічнай рэспублікі.

Сістэма кіраўніцтва аўтамабільным транспартам да апошняга часу не адпавядала свайму прызначэнню, і таму парк быў у дрэнным становішчы, машыны дачасна выводзіліся са строю. Мы маем вялікі аўтамабільны парк. На 1 студзеня 1939 года у рэспубліцы было звыш 16.000 аўтамабіляў супроць 197 к пачатку першай пяцігодкі. Гэта значыць, што ў 1939 годзе аўтамабільны парк рэспублікі прадстаўляе сабой сур'ёзную сілу, якая патрабуе арганізаванага кіраўніцтва з аднаго цэнтра.

* * *

Другая сесія Вярхоўнага Савета Беларускай ССР выбрала Вярхоўны Суд рэспублікі з лепшых людзей краіны, адданных сваёй сацыялістычнай радзіме, справе партыі Леніна—Сталіна. Працоўныя Беларусі ў праве чакаць ад Вярхоўнага Суда БССР нястомнай большэвіцкай работы па ўмацаванню рэвалюцыйнай законнасці на карысць сацыялістычнай дзяржавы і усяго народа, як гэтага патрабуе Сталінская Канстытуцыя.

* * *

Работа сесіі яшчэ раз прадэманстравала стыль большэвіцкай дзелавітасці, уласцівы сацыялістычнаму парламенту рабочых і сялян. Усе прынятыя сесіяй законы і дзяржаўныя рашэнні аднадушна адобраны ўсім беларускім народам. Выцякаючы з гістарычных рашэнняў майскага пленума ЦК ВКП(б) і III сесіі Вярхоўнага Савета СССР, яны дапамогуць хутчэй ажыццявіць грандыёзныя задачы, ўскладзеныя XVIII з'ездам партыі на работнікаў усіх галін народнай гаспадаркі Беларусі, яшчэ больш умацуюць магутнасць вялікай краіны сацыялізма: абароназдольнасць яе фарпоста на рубяжы з капіталістычным светам—Беларускую Совецкую Сацыялістычную Рэспубліку.

Г. Самбін

Нам. заг. Аддзела прапаганды
і агітацыі ЦК КП(б)Б

Шырэй размах агітацыйнай работы да выбараў у мясцовыя Саветы

Выбары ў мясцовыя Саветы дэпутатаў працоўных—буйнейшая палітычная падзея ў жыцці народаў нашай краіны.

Пастанова майскага пленума ЦК ВКП(б) аб правядзенні выбараў у мясцовыя саветы дэпутатаў працоўных, зацверджанае II сесіяй Вярхоўнага Савета БССР «Палажэнне аб выбарах у абласныя, рэспубліканскія, гарадскія, сельскія і пасялковыя Саветы дэпутатаў працоўных БССР» выклікалі вялікі палітычны і вытворчы ўздых у нашай краіне.

Надыходзячыя выбары—надзвычай складаная і адказная кампанія. Партыйныя, комсамольскія і профсаюзныя арганізацыі павінны шырока разгарнуць агітацыйна-масавую палітычную работу, узняць з народных глыбін новых слаі актыва, яшчэ большыя, чым на выбарах у Вярхоўныя Саветы СССР і БССР. Да масавай работы сярод насельніцтва трэба будзе прыцягнуць тысячы і дзесяткі тысяч новых агітатараў, дапамагчы ім аўладаць майстэрствам даходчывай большэвіцкай агітацыі, садзейнічаць у павышэнні іх культурнага і палітычнага ўзроўню. Усю сваю масава-палітычную работу па падрыхтоўцы да выбараў агітатары павінны цяснейшым чынам спалучаць з барацьбой за выкананне вытворчых планаў, за новы ўздым прадукцыінасці працы, за новыя поспехі камуністычнага выхавання.

Вялікі і складаны задачы агітацыі ў гэтай выбарчай кампаніі. Выбарчых акруг і кандыдатаў у дэпутаты будзе ва многа раз больш, чым у мінулыя выбары ў Вярхоўныя Саветы СССР і БССР. Ва многа раз павялічыцца таксама колькасць людзей, вылучаных у акруговыя і ўчастковыя выбарчыя камісіі. І, нарэшце, выбары ва ўсе мясцовыя органы ўлады будуць праводзіцца ў адзін дзень.

Усё гэта патрабуе шырокага размаху арганізацыйнай і агітацыйнай работы, прыцягнення вялікай колькасці актывістаў у часе выбарчай кампаніі.

У палажэнні аб выбарах дэталёва распрацавана пытанне аб арганізацыі выбарчых акруг і выбарчых участкаў, аб парадку выстаўлення і рэгістрацыі кандыдатаў у дэпутаты, аб парадку галасавання і т. д. Усё гэтыя пытанні павінны быць прадметам бясед агітатараў сярод насельніцтва.

Асаблівасцю выбараў у мясцовыя органы ўлады будзе тое, што кожнаму выбаршчыку прыдзецца галасаваць адначасова і ў адным

месцы за некалькіх кандыдатаў у розныя саветы ад розных выбарчых акруг і па розных выбарчых нормах. Задача агітатараў — улічыць гэту асаблівасць і дабіцца, каб кожны выбаршчык ясна ўразумеў кожны пункт выбарчага закона.

Усім агітатарам трэба памятаць, што прадвыбарчая агітацыя — гэта адказная, ганаровая і разам з тым захапляючая работа. Працоўныя нашай радзімы жывуць актыўным палітычным жыццём. Кожны грамадзянін жыва цікавіцца пытаннямі ўнутранай і знешняй палітыкі Савецкай партыі і савецкага ўрада. Задача агітатараў на жывых канкрэтных прыкладах з жыцця свайго горада, свайго раёна, свайго завода, фабрыкі, калгаса паказаць выбаршчыкам велізарныя заваяванні сацыялізма ў нашай краіне, росквіт сацыялістычнай эканомікі і культуры, шчаслівае, заможнае і радаснае жыццё, вялікую дружбу народаў Савецкага Саюза. Побач з гэтым агітатары павінны раскажаць сваім выбаршчыкам аб праклятым мінулым жыцці народаў царскай Расіі і мабілізаваць масы савецкіх патрыотаў супроць фашысцкіх падпальшчыкаў вайны, на ўмацаванне магутнасці і абароназдольнасці краіны Саветаў, выходзяць у працоўных любоў да сацыялістычнай радзімы і нянавісць да ворагаў народа. Хіба гэта не пачэсны абавязак, хіба можа быць для агітатара больш пачэсная і ўдзячная работа?

Выбары мясцовых органаў дзяржаўнай улады ўпершыню праводзяцца па Сталінскай Канстытуцыі. Па сваім у рамках яны будуць найвялікшай палітычнай кампаніяй. Да кіравніцтва дзяржавай прйдучь дзесяткі тысяч новых людзей, вырашчаных і выхаваных партыяй Леніна — Сталіна, людзей, якія дакажэлі сваю адданасць справе партыі, сваю непрымірымасць у барацьбе з ворагамі народа.

Нашы партыйныя арганізацыі накіравалі ў мінулы выбарчы кампаніі багацейшы вопыт агітацыйнай работы, прыцягнулі да яе вялікую армію агітатараў. Даволі сказаць, што ў час выбараў у Вярхоўны Савет БССР працавала звыш 40.000 агітатараў. Створана было 35.000 гурткоў па вывучэнню Сталінскай Канстытуцыі і Палажэння аб выбарах. У Палескай вобласці 5.324 гурткамі было ахоплены 178.372 чалавекі. У Гомельскай вобласці працавала 11.772 агітатары, аб'яднаныя ў 339 агіткалектываў. 10.632 гурткі ахапілі 340.407 выбаршчыкаў. У Мінскай вобласці сярод насельніцтва працавала 14.756 прапагандыстаў-агітатараў, у 14.871 гуртку займалася 485.990 выбаршчыкаў. Асноўнай формай большэвіцкай агітацыі былі тады бяседы па вывучэнню Сталінскай Канстытуцыі, закона аб выбарах і па пытаннях бягучай палітыкі.

Агітацыя на прадпрыемствах спалучалася ў тую дзень з велізарнай палітычнай работай на выбарчых участках, на кватэрах працоўных, у інтэрнатах. Паспех агітацыі быў забяспечан тым, што ў ёй шырока прымяняліся і выкарыстоўваліся ўсе формы і метады масавай работы: мітынгі, сходы, экскурсіі, элётны, палітдні, пасылка агітбрыгад і агітманшын. Масавае экскурсіі выбаршчыкаў у музей, калектыўныя наведванні кінэ і тэатраў безумоўна адыгралі станоўчую ролю ў правядзенні ўсёй палітычна-масавай работы. Абслугоўваліся ўсе слаі насельніцтва: дворнікі, нязначныя вяртаўнікі, хатнія гаспадарнікі і іншыя грамадзяне, да выбараў слаба ўцягнутыя ў палітычнае жыццё краіны.

Агромную агітацыйную работу праводзіў друк. На выбарчых участках выходзілі спецыяльныя наценгазеты і лістоўкі. У адной толькі Мінскай вобласці за час падрыхтоўкі да выбараў было распаўсюджана 200.000 экзэмпляраў лістовак агітацыйнага характару.

Вялікай папулярнасцю карысталася наглядная агітацыя, як фота-

выстаўкі, вітрыны, плакаты, фота-газеты і інш. Фота-выстаўку ў Мінску, прысвечаную жыццю і дзейнасці сваіх дэпутатаў—таварыша Сталіна і яго бліжэйшых саратнікаў тт. Молатава і Варашылава—наведала звыш 120 тыс. выбаршчыкаў.

Прымяненне рознастайных форм масава-палітычнай работы забяспечыла поўны ахват агітацыяй усіх выбаршчыкаў гарадоў і весак, спрыяла бліскучай перамозе сталінскага блока камуністаў і беспартыйных. Пры выбарах у Вярхоўны Совет БССР прыняло ўдзел у галасаванні 99,65 проц. выбаршчыкаў. 96,16 проц. выбаршчыкаў аддалі свае галасы за кандыдатаў сталінскага блока камуністаў і беспартыйных.

Выбары ў Вярхоўныя Саветы СССР і БССР яшчэ раз паказалі ўсяму свету маральна-палітычнае адзінства савецкага народа, яго згуртаванасць вакол партыі Леніна—Сталіна, яго беззаветную рашымасць і гатоўнасць цвёрда і няхільна ісці па шляху будаўніцтва камунізма, яго любоў да арганізатара нашых перамог вялікага Сталіна.

Абавязак усіх партыйных арганізацый і агіткалектываў умела аыкарыстаць вялікі практычны вопыт, накоплены ў нядаўніх выбарчых кампаніях, апраўдаўшыя сябе, правяраўшы жыццём формы агітацыйна-масавай работы і дабіцца, каб кожны выбаршчык актыўна і поўнаасцю ажыццявіў сваё права ўдзелу ў кіраванні дзяржавай, прадастаўленае яму Сталінскай Канстытуцыяй.

Многія партыйныя арганізацыі працягвалі масавую работу і пасля выбараў у Вярхоўныя Саветы СССР і БССР, хоць яна і не мела ужо такога размаху.

Паведамленне ЦК ВКП(б) аб скліканні XVIII з'езда партыі, тэзісы дакладаў тт. Молатава і Жданава, апублікаванне даклада таварыша Сталіна і матэрыялаў з'езда, рашэнні майскага пленума ЦК ВКП(б) і III сесіі Вярхоўнага Савета СССР выклікалі новы палітычны і вытворчы ўздым у працоўных Савецкай Беларусі. Толькі па Магілёўскай і Палескай абласцях было праведзена 11.227 мітынгаў і сходкі, на якіх прысутнічала 1.210.000 чалавек. Для больш глыбокага вывучэння даклада таварыша Сталіна і матэрыялаў з'езда было створана толькі па адной Магілёўскай вобласці 426 гурткоў, у якіх з'яўляліся 8.124 хатнія гаспадыні.

У Гомельскай, Палескай і Мінскай абласцях было выдзелена звыш 34.000 агітатараў, аб'яднаных у 1.024 агіткалектывы. Ткі-ж размах набыла агітацыйная работа ў большасці раёнаў рэспублікі.

У тых раёнах, дзе паспяхова праводзіцца палітыка-масавае агітацыйная работа,—паспяхова выконваюцца і гаспадарча-палітычныя задачы. Напрыклад, у Веткаўскім раёне у выніку масавай работы за два месяцы ўступіла ў калгасы 120 сямей аднаасобнікаў. У Рагачоўскім раёне, у сельсавеце, дзе агіткалектывам кіруе тав. Камарэнка, за апошні час уступіла ў калгасы 70 сямей.

У Магілёве, на фабрыцы імені Вал. дэрскага, вылучаюцца 65 агітатараў, якія сістэматычна праводзяць палітмасавую работу. У гэтым годзе фабрыка, уключыўшыся ў сацыялістычнае спаборніцтва імені Трэцяй Сталінскай Пяцігодкі, вышла з прарыву і штомесячна выконвае план на 105 проц. Палепшылася таксама якасць прадукцыі, знізіўся брак. Сярод лепшых агітатараў фабрыкі—тт. Велікаў, Лукомскі, Дзякава, Якубовіч.

Добра працуюць агітатары і на фабрыцы «Профінтэрн» Мазырскага раёна. Заслужаным аўтарытэтам сярод рабочых фабрыкі карыстаюцца тт. Голад, Дварэцкі, Пракоф'еў, Агееў. Рабочыя цэха, дзе

працуе агітатарам тав. Голад, сталі выконваць нормы выпрацоўкі на 250 проц., колькасць стаханаўцаў, якія выпрацоўваюць нормы звыш 200 проц., вырасла да 392 чалавек. Поўгадавую праграму фабрыка выканала на 130 проц.

Умелае спалучэнне палітычнай і гаспадарчай работы дае добрыя рэзультаты ў цэлым радзе партыйных арганізацый.

Агітатар Рэчыцкага дротавага завода тав. Хайкін заўсёды звязвае свае бяслы аб задачах трэцяй сталінскай пяцігодкі, аб сацыялістычным спаборніцтве і стаханаўскім руху з надзенымі пытаннямі сваёй вытворчасці. Ён мабілізаваў усіх рабочых цывковага цэха на выкананне вытворчага плана і дапамог вывесці цэх з адстаючых у перадавыя.

Агітатар паравознага дэпо г. Магілёва тав. Усціменка ў бяседах абрашэннях XVIII з'езда партыі паставіў перад рабочымі канкрэтныя задачы: узяць прадукцыйнасць працы, умацаваць працоўную дысцыпліну. Пасля гэтага прастоі паравозаў у рамонце значна скараціліся. Калі ў мінулым годзе паравоз у абточцы стаяў шэсць дзён, то цяпер стаіць толькі 7 гадзін.

Жыва і цікава праводзіць работу ў калгасе «Барацьба» Клімавіцкага раёна агітатар-настаўніца тав. Аўраменка. У бяседах аб XVIII з'ездзе партыі яна на канкрэтных прыкладах паказала, як трэба змагацца за сталінскія 8 мільярдаў пудоў зярна. Яе бяседы дапамаглі калгаснікам паспяхова закончыць сяўбу і па-большэвіцку правесці ўборку ўраджаю.

Пярвічная партарганізацыя Званецкага сельсовета Журавіцкага раёна ў выніку добрай пастаноўкі агітацыйна-масавай работы вывела калгасы сельсовета на перадавое месца ў раёне па выкананню гаспадарча-палітычных кампаній. За добрую работу сельсовет атрымаў два пераходныя чырвоныя сцягі.

Агітатар тав. Майсееў, брыгадзір Магілёўскай вопытнай селекцыйнай станцыі ў Войнічах, правільна спалучаючы палітычную агітацыю з гаспадарчымі задачамі, дабіўся таго, што яго брыгада стала перадавой і шэсць чалавек з брыгады былі залічаны кандыдатамі на Усеагульную сельскагаспадарчую выстаўку.

Лепшыя агітатары здолелі аб'яднаць палітычную работу з культурна-масавымі мерапрыемствамі.

Кіраўнік агіткалектыва тав. Балтушкін (Рагачоў) пасля заняткаў і дакладаў арганізуе мастацкія выступленні піонераў і школьнікаў, дзіцячага хору, калектыўныя пратэякі кінокарцін.

Агітатар дрэваапрацоўчага завода імені Молатава (Мінск) тав. Карасёў (беспартыйны, загадчык планавага аддзела) арганізаваў сярод хатніх гаспадынь заняткі па здачы норм на значок «ПВХО».

Сістэматычна праводзяцца ваенныя заняткі на вицебскай шчотачнай фабрыцы імені Куйбышэва. Агітатар тав. Прысудоўская часта арганізуе для хатніх гаспадынь на былым выбарчым участку экскурсіі ў гістарычны музей, калектыўныя паходы ў кіно і іншыя культурна-масавыя мерапрыемствы.

У Рудзенскім раёне Мінскай вобласці ўборачную кампанію абслугоўвала агітмашына. На агітмашыне была фотавыстаўка. Тры кваліфікаваныя агітатары праводзілі на полі палітбяседы, арганізавалі ў брыгадах выпуск насценных тазет і т. д.

У Дзержынскім раёне дзве агітбрыгады з 28 чалавек правялі 27 выездаў у калгасы, дзе чыталі даклады аб міжнародным становішчы, арганізавалі выступленні мастацкай самадзейнасці, выпуск

насенных і вусных газет. Ва Уздзенскім раёне 11 ліпеня праведзена была міжкалгасная агітэстафета, у якой прынялі ўдзел 280 чалавек з 10 калгасаў. Сіламі мінскай агітбрыгады і артыстаў філармоні дана 9 канцэртаў у калгасах. Перад канцэртамі прапагандыст аддзела прапаганды і агітацыі райкома партыі чытаў даклады аб міжнародным становішчы.

Вялікую работу праводзяць агітатары па растлумачэнню рашэнняў маіскага пленума ЦК ВКП(б) і рашэнняў III сесіі Вярхоўнага Савета СССР. Толькі ў адной Палескай вобласці праведзена 2.340 сходаў калгаснікаў, звыш 4.000 сходаў па брыгадах, 14.700 групавых бяседаў па звеннях і групам калгаснікаў. У 162 калгасах праведзены палітдні, індывідуальныя бяседы з калгаснікамі і аднаасобнікамі. У выніку шырокай агітацыйна-масавай работы план ссялення хутароў па Палескай вобласці выканан поўнасьцю: сселена 13.150 хутароў, у тым ліку 1.797 аднаасобнікаў. За гэты перыяд па вобласці ўступіла ў калгас 1.360 аднаасобных гаспадарак.

Прыведзеныя факты (а іх можна было б прывесці ў сотні раз больш) сведчаць аб тым, што сапраўдная большэвіцкая агітацыя мабілізуе працоўныя масы на выкананне задач, пастаўленых партыяй і ўрадам. Яны гавораць аб поўнай магчымасці правесці выбары ў мясцовыя саветы дэпутатаў працоўных БССР на высокім ідэйна-палітычным узроўні.

Аднак у нас ёсць яшчэ і такія партыйныя арганізацыі, якія аслабілі палітычна-масавую работу сярод насельніцтва, прадставілі агітатараў самім сабе, не кіруюць імі і не дапамагаюць у рабоце.

У Дрыбінскім раёне Магілёўскай вобласці агітатараў падбіраюць толькі к чарговай палітычнай кампаніі. У Церахаўскім раёне фармальна створана 27 агіткалектываў, вылучана 213 агітатараў, але ніякай работы з імі не праводзіцца. Слаба кіруюць агітатарамі ў Бялыніцкім і Смалявіцкім раёнах.

Яркую характарыстыку работы партыйнай арганізацыі Мінскага трамвайнага парка дала хатняя гаспадыня тав. Макарэвіч, якая пражывае па Чырвонасцяжнай вуліцы, д. № 42.

«У час выбараў,—заявіла тав. Макарэвіч,—мы, хатнія гаспадыні, адчувалі асаблівыя клопаты аб нас. Агітатары сістэматычна праводзілі бяседы з намі, і мы з нецярплівасцю чакалі дня заняткаў. Мы адчувалі, што прыцягваліся да актыўнага грамадскага жыцця. Але пасля выбараў уся работа заглохла».

На фабрыцы «8 сакавіка» у час выбараў працавала 12 тўрткоў, асталося зараз толькі 3, і тыя працуюць без плана. Партбюро ні разу не заслухала пытання аб становішчы агітмасавай работы на былым выбарчым участку.

У некаторых партыйных арганізацыях заняткі семінараў ператвараліся ў «накачкі» агіткалектываў да чарговай тэмы. Работа агітатараў не правяралася. Слаба пастаўлена агітацыйная работа на полі, у калгаснай брыгадзе, зьяне, на былых выбарчых участках у такіх раёнах як Мазырскі, Петрыкаўскі, Мехаўскі.

Пасля выбараў у Вярхоўны Совет БССР у Тураўскім, Глускім, Даманавіцкім раёнах праведзены па 2-3 семінары, да іх тыя насілі характар «накачкі». Лельчыцкі, Брагінскі, Жыткавіцкі райкомы партыі рэдка ставілі на бюро пытанні, звязаныя з агітацыйнай работай і работай кіраўнікоў агіткалектываў. Так далей працягванца не можа.

Райкомы партыі і лярвічныя партыйныя арганізацыі павінны зразумець, што калі яны зараз не перабудуюць пастаноўку паліт-

масавай работы, яны не змогуць забяспечыць большэвіцкага правядзення выбарчай кампаніі.

Партыйныя, комсамольскія, профсаюзныя, грамадскія арганізацыі павінны зараз-жа прадумаць, што неабходна прадпрыняць, каб забяспечыць правядзенне выбараў у мясцовыя саветы дэпутатаў працоўных на высокім ідэйна-палітычным узроўні.

Неабходна перагледзець састаў агітатараў і кіраўнікоў агіткалектываў. Трэба вылучыць новых таварышоў з лепшых людзей рэспублікі—ордэнаносцаў, перадавікоў сельскай гааспадаркі, прадстаўнікоў інтэлігенцыі, якія змогуць забяспечыць шырокае разгортванне масава-палітычнай работы і на вытворчасці і на месцу жыхарства працоўных.

Партыйныя арганізацыі павінны наладзіць вучобу саміх агітатараў. Совецкі народ палітычна расце і прад'яўляе да агітатара ўсе большыя і большыя патрабаванні. Ён цікавіцца добрай інфармацыяй аб міжнародным жыцці і ўнутранай палітыцы СССР, аб развіцці навукі, мастацтва. Каб поўнасьцю задаволіць палітычныя і культурныя запросы працоўных, агітатары павінны нястомна працаваць над павышэннем свайго ідэйна-палітычнага ўзроўню, упарта авалодваць марксісцка-ленінскай тэорыяй, вучыцца майстэрству большэвіцкай агітацыі ў правадыроў сусветнага пролетарыята—Леніна і Сталіна.

Райкомы партыі, пярвічныя партарганізацыі павінны не толькі падбіраць агітатараў і дапамагаць у іх падрыхтоўцы, але і ўстанавіць штодзённы неаслабны кантроль за іх работай, арганізаваць абмен вопытам.

Неабходна цяпер-жа шырока разгарнуць сярод насельніцтва вывучэнне Палажэння аб выбарах у мясцовыя саветы. Зараз-жа прадумаць, якую колькасць тўрткоў, з каго і дзе арганізаваць, каб ахапіць пагалоўна ўсё насельніцтва. На былых выбарчых участках, у дамах сацыялістычнай культуры, у клубах сістэматычна праводзіць масавыя лекцыі, даклады, бяседы аб міжнародным становішчы, аб рашэннях партыі і ўрада, аб задачах умацавання абароназдольнасці краіны, аб Сталінскай Канстытуцыі, аб выніках IV Сесіі Вярхоўнага Савета СССР, аб шляхах далейшага ўмацавання калгаснага ладу, аб Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўцы.

На пярвічныя партыйныя арганізацыі ўскладаецца уся адказнасць за масава-палітычную работу сярод насельніцтва. Райкомы партыі павінны правярць, як партыйныя арганізацыі праводзяць масавую работу на былых выбарчых участках і, калі яна аслабла, безадкладна ўзмацніць.

У выбарчай кампаніі вялікая роля адводзіцца раённым, заводскім друкаваным і насценным газетам. Яны павінны будучы асвятляць палітычную работу сярод насельніцтва, вопыт лепшых агітатараў, весці агітацыю за кандыдатаў у дэпутаты мясцовых саветаў. Гэтыя задачы кладуцца ў першую чаргу на нізавы друк, паколькі рэспублікаўскія, абласныя і раённыя газеты не змогуць папулярызаваць усю велізарную колькасць кандыдатаў у дэпутаты. Трэба своєчасова і як стел падрыхтавацца да гэтай адказнай работы, правесці нарады рэдактароў газет—раённых, фабрычна-заводскіх, насценных.

Трэба безадкладна наладзіць наглядную агітацыю. Кіноарганізацыі павінны асвятляць агітацыяна-масавую работу сярод працоўных, нашы дасягненні на ўсіх участках сацыялістычнага будаўніцтва, ход падрыхтоўкі да выбараў на прадпрыемствах, у саўгасах, калгасах, установах і на выбарчых участках.

Агітпункты на выбарчых участках трэба зрабіць цэнтрам агітацыйна-масавай работы, размножыць вопыт работы агітмашын і агітбрыгад, працаваўшых у Мінскай вобласці. Партыйныя, комсамольскія і грамадскія арганізацыі павінны безадкладна правесці, як у іх праводзіцца масава-палітычная работа, намерыць мерапрыемствы, якія-б забяспечылі стопроцантны ўдзел выбаршчыкаў у выбарчай кампаніі.

Для паспяховага разгортвання агітацыйна-масавай работы Аддзел прапаганды і агітацыі ЦК КП(б)Б намерыў рад арганізацыйных мерапрыемстваў. Па ўсіх гарадах і раёнах рэспублікі праведзены ўжо дзесяцідзённыя курсы, на якіх падрыхтавана 2 608 агітатараў. Намечана правесці па ўсіх раёнах і гарадах пяцідзённыя курсы-семінары з ахватам каля 7.000 чалавек. Выдана 600-тысячным тыражом «Палажэнне аб выбарах у абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і пасялковыя Саветы дэпутатаў працоўных БССР». Распрацаван прыкладны план гурткаў па вывучэнню палажэння аб выбарах.

Пры ЦК КП(б)Б адбыліся дзве нарады агітатараў, якія падвялі вынікі агітацыйна-масавай работы па растлумачэнню рашэнняў XVIII з'езда партыі.

Абласныя, гарадскія і раённыя камітэты партыі намячаюць правесці інструкцыйныя нарады, спецыяльныя семінары, дзесяці, пяці і трохдзённыя курсы для агітатараў, узмацняюць сваё кіравніцтва агітацыйнай работай на фабрыках і заводах, у калгасах і саўгасах.

Зараз агіткалектывы папавняюцца лепшымі людзьмі, якія праявілі сябе пры выбарах у Вярхоўныя Саветы СССР і БССР. У Добрушскім раёне да апошняга часу ў 11 агіткалектывах працавала 487 агітатараў. Пры пераглядзе 50 чалавек вызвалены ад агітацыйнай работы, як не апраўдашыя сябе. Вылучана новых 400 агітатараў і створана 11 новых агіткалектываў. Такім чынам, у раёне працуюць цяпер 22 агіткалектывы з 837 агітатарамі. 16 лепшых агітатараў насланы на Усеагульную сельскагаспадарчую выстаўку.

Падбор і ўзмацненне агіткалектываў праводзіцца на ўсіх прадпрыемствах гор. Гомеля. На Гомсельмашы партбюро заахвочвала 45 новых агітатараў, на Лесакамбінаце 30. На Гомсельмашы бліжэй адбылася нарада партаргаў па пытанню падрыхтоўкі да выбараў. Па гораду створана каля 3.000 гурткаў для вывучэння палажэння аб выбарах. Для работы ў гуртках партарганізацыя Паравоза-рамонтнага завода вылучыла 70 агітатараў, фабрыка «Везуві» — 54, паравознае дэпо — 60. Пры доме партасветы праведзен аднадзёны семінар агітатараў горада на 500 чалавек. Праз аднадзёныя семінары намечана падрыхтаваць звыш тысячы агітатараў.

У Рагачоўскім раёне ўжо вылучана 800 агітатараў. У раённым цэнтры працуюць курсы для падрыхтоўкі 30 агітатараў без адрыву ад вытворчасці. У Ціхінскім сельсавеце арганізуюцца куставыя курсы для агітатараў аддаленых сельсаветаў і калгасаў. У 50 гуртках ужо вывучаецца выбарчы закон.

Рагачоўскі райком партыі і райпарткабінет сістэматычна тлумачаюць у рабоце кіраўнікам агіткалектываў і агітатарам. У Рагачове і Добрушы адбыліся пленумы райкомаў партыі па пытанню аб выбарах.

Мінскі абком намерыў правесці сходы хатніх гаспадынь, вартавых, пенсіянераў і іншых груп насельніцтва. На сходах будуць зроблены даклады аб выбарчым законе і задачах падрыхтоўкі да выбараў у мясцовыя саветы.

Больш 200 агітатараў Барысава разгарнулі шырокую агітацыйна-масавую работу на былых выбарчых участках. Усе гэтыя таварышы маюць велізарны вопыт большэвіцкай агітацыі.

У Магілёўскім раёне створана 40 агіткалектываў. Больш 700 агітатараў растлумачваюць рабочым і калгаснікам палажэнне аб выбарах. Актыўны ўдзел у гэтай рабоце прымаюць комсамольцы. лепшыя комсамольцы саўгаса «Вейно» кіруюць гурткамі па вывучэнню матэрыялаў II сесіі Вярхоўнага Савета БССР і палажэння аб выбарах у мясцовыя саветы дэпутатаў працоўных. Заняткі наведваюць больш 30 калгаснікаў. Настаўніца тав. Шумейка, узнагароджаная медаллю «За трудовую доблесть», праводзіць бяседы з калгаснікамі калгаса «Чырвоны сцяг». Добра паставіў работу настаўнік-ордэнаносца тав. Малышаў у калгасе «Кастрычнік» Горацкага раёна. На заняткі гуртка прыходзіць больш 30 калгаснікаў.

Выбары ў мясцовыя Саветы дэпутатаў працоўных трэба правесці, шырока ўцягваючы ў арганізацыйную і агітацыйную работу найшэрайшыя слаі перадавых беспартыйных людзей, выходзячы і загартоўваючы на гэтай усенароднай палітычнай кампаніі новую армію беспартыйнага актыва.

Уся палітычная агітацыя ў сувязі з выбарамі ў мясцовыя саветы павінна быць цяснейшым чынам увязана з папулярызацыяй нашых дасягненняў, з Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкай і падрыхтоўкай да 22 гадавіны вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Узнімаючы ўзровень масава-палітычнай работы, неабходна ўсямерна павышаць рэвалюцыйную пільнасць і нянавісць працоўных мас да ворагаў народа.

Арганізацыйная і масава-палітычная работа павінна забяспечыць у надыходзячых выбарах аднадушнае галасаванне працоўных за сталінскі блок камуністаў і беспартыйных, за лепшых прадстаўнікоў нашай вялікай краіны, актыўных будаўнікоў камуністычнага грамадства.

Партыйная арганізацыя Савецкай Беларусі, узброеная гістарычнымі рашэннямі XVIII з'езда партыі і ўказаннямі таварыша Сталіна, з гонарам выканае задачу далейшага разгортвання арганізацыйнай і агітацыйна-палітычнай работы ў сувязі з падрыхтоўкай да выбараў у мясцовыя Саветы дэпутатаў працоўных.

Д. Фішбейн

Вышэй сцяг соцыялістычнага спаборніцтва.

Найшырэйшыя народныя масы нашай неабсяжнай радзімы, натхнёныя сусветна-гістарычнымі рашэннямі XVIII з'езда партыі Леніна—Сталіна, ахоплены новым магутным творчым уздымам. На заводах і фабрыках, у саўгасах і калгасах, у навучальных і навуковых установах, на транспарце і ў Чырвонай Арміі—усюды высока дзюнае пераможны сцяг соцыялістычнага спаборніцтва імені Трэцяй Сталінскай Пяцігодкі.

XVIII з'езд партыі паставіў перад намі велізарнай важнасці задачу—перагнаць галоўныя капіталістычныя дзяржавы ў эканамічных адносінах, у галіне вытворчасці прадметаў на душу насельніцтва.

Таварыш Сталін у сваім геніяльным дакладзе на XVIII зездзе заклікаў партыю і ўвесь савецкі народ:

«Разгарнуць далей уздым нашай прамысловасці, рост прадукцыйнасці працы, удасканаленне тэхнікі вытворчасці з тым, каб пасля таго, як перагналі ўжо галоўныя капіталістычныя краіны ў галіне тэхнікі вытворчасці тэмпаў прамысловасці, перагнаць іх таксама эканамічна на працягу бліжэйшых 10—15 год».

Магутны творчы ўздым, які ахапіў працоўных нашай краіны, з'яўляецца яркім выражэннем поўнай гатоўнасці савецкага народа самаафярна змагацца пад кіравніцтвам большэвіцкай партыі за паспяховае ажыццяўленне гэтай задачы.

Соцыялістычнае спаборніцтва стала пераможным сцягам дзесяткаў мільёнаў будаўнікоў кунізму. З кожным днём шырацца рады спаборнічаючых, мацнее стаханаўскі рух—вышэйшая форма соцыялістычнага спаборніцтва.

Рабочыя, калгаснікі, савецкая інтэлігенцыя, служачыя, спаборнічаючы за дзятэрміновае выкананне вытворчых планаў, за перавыкананне колькасных паказчыкаў, разам з тым шырока разгортваюць спаборніцтва за лепшае выкананне якасных паказчыкаў: зніжэнне сабкошту, эканомію сыравіны, павышэнне якасці прадукцыі і т. д. У гэтых адносінах знамянальным з'яўляецца рух за чэсць фабрычнай маркі.

Краіна наша пажынае ўжо плады вялікага творчага ўздыму народных мас. За першую палавіну 1939 года прадукцыя соцыялістычнай прамысловасці Савецкага Саюза вырасла ў параўнанні з першай палавінай мінулага года на 15,2 проц або на 5 949.200 тыс. рублёў. Усе прамысловыя наркаматы павялічылі выпуск прадукцыі. Прамысловасць такіх наркаматаў, як машынабудаўніцтва і абароны, выканала поўгадавую праграму на 127,7 проц. Значны рост прадукцыі далі нарка-

маты хімічнай, тэкстыльнай, лёгкай, рыбнай, харчовай прамысловасці ідзе ўперад мясцовая прамысловасць.

Вялікі рост мы маем і ў прамысловасці нашай рэспублікі.

Усе асноўныя галіны прамысловасці БССР датэрмінова закончылі вытворчую праграму першай палавіны 1939 года. Па рэспубліцы налічваецца ўжо не мала прадпрыемстваў, якія значна раней тэрміну выканалі сямімесячную праграму. Пад сцягам соцыялістычнага спаборніцтва імені Трэцяй Сталінскай Пяцігодкі калгаснае сялянства паспяхова змагаецца за сталінскі ўраджай, за далейшы ўздым калгаснай вытворчасці. Пад гэтым-жа сцягам расце і мацнее баявая магутнасць краіны соцыялізма. У воінскіх часцях і на караблях, на падводных лодках і самалётах, на палігонах і пагранічных заставах — усюды, дзе знаходзяцца воіны Рабоча-Сялянскай Чырвонай Арміі, развіваецца сцяг соцыялістычнага спаборніцтва.

Першага верасня наша краіна адзначае чацвёртую гадавіну ўзнікнення стаханаўскага руху, які адкрыў бліскучую гераічную старонку ў гісторыі соцыялістычнага будаўніцтва, узняў на вышэйшую ступень усенароднае соцыялістычнае спаборніцтва.

Амаль 1 год таму назад, на першай Усесаюзнай нарадзе стаханаўцаў, гаварыў Сталін гаварыў: «Сення стаханаўцаў яшчэ мала, але хто можа сумнявацца, што заўтра іх будзе ўдзесцера больш». Гэтыя прарочыя словы вялікага правадчыра народаў цалкам апраўдаліся. Пераможны, стаханаўскі рух шырока разгарнуўся ва ўсіх галінах прамысловасці і сельскай гаспадаркі. Ніякага ў нашай народнай гаспадарцы, дзе стаханаўскія метады работы не праблі-б сабе дарогу. Самае выдатнае ў стаханаўскім руху — гэта тое, што ён, развіваючыся ўшыр, ахапляючы ўсё больш шырокія слаі рабочых і калгаснікаў, разам з тым расце і ўглыб. Адбываецца пераход ад стаханаўцаў-адзіночак да стаханаўскіх брыгад, цэхав і цэлых прадпрыемстваў, да калектыўнай стаханаўскай работы; барацьба за павышэнне колькасці прадукцыі спалучаецца з актыўнай барацьбой за высокую яе якасць, за чэсць фабрычнай маркі.

XVIII з'езд партыі паставіў перад намі сусветна-гістарычную задачу — перагнаць перадавыя капіталістычныя краіны таксама і ў эканамічных адносінах, г. зн. у галіне вытворчасці прадметаў на душу насельніцтва.

Стаханаўскі рух заклікан адыграць каласальную ролю ў ажыццяўленні гістарычных рашэнняў XVIII з'езда нашай партыі, у якіх дана баявая праграма пераходу ад соцыялізма да кунізму, бо стаханаўскі рух прадстаўляе ўзор вышэйшай, у параўнанні з капіталізмам, прадукцыйнасці працы, бо ён «ламае старыя тэхнічныя нормы, як недастатковыя, перакрывае ў цэлым радзе выпадкаў прадукцыйнасць працы перадавых капіталістычных краін і адкрывае, такім чынам, практычную магчымасць далейшага ўмацавання соцыялізма ў нашай краіне, магчымасць ператварэння нашай краіны ў найбольш заможную краіну» (Сталін).

Па ўсёй рэспубліцы разгортаецца рух за датэрміновае выкананне плана другога года трэцяй сталінскай пяцігодкі, за дастойную сустрэчу 4-ай гадавіны стаханаўскага руху і выбараў у мясцовыя саветы дэлегатаў працоўных. Партыйныя і профсаюзныя арганізацыі абавязаны

узнічалі гэты ўздым палітычнай і вытворчай актыўнасці народных мас і дабіцца новых рашаючых перамог на ўсіх участках будаўніцтва соцыялізма.

Усенароднае спаборніцтва мільёнаў тружанікаў краіны соцыялізма з'яўляецца выражэннем велізарных поспехаў нашай партыі ў справе выхавання соцыялістычнай дысцыпліны працы. Пераважная большасць працоўных адносіцца да сваёй справы добрасумленна і чэсна, што дзённа праяўляючы гераізм у соцыялістычнай працы. Праца ў нашай краіне стала справай чэсці, доблесці і гераіства. Партыя і савецкі ўрад акружылі велізарнай увагай і гонарам чэсных тружанікаў, якія аддана служаць справе камунізма. Савецкі народ адказвае на гэту ўвагу і клопаты самаафярнай і чэснай работай над выкананнем задач будаўніцтва камуністычнага грамадства. Савецкі народ ведае, што ён працуе на сябе, на соцыялістычнае грамадства, на карысць сваёй радзімы. У гэтым—крыніца яго працоўнага гераізма.

На першай усесаюзнай нарадзе стаханаўцаў правадыр і настаўнік народаў усяго свету—вялікі Сталін гаварыў:

«Пры капіталізме праца мае прыватны, асабісты характар. Выпрацаваў больш, атрымлівай больш і жыві сабе, як ведаеш. Ніхто цябе не ведае і ведаць не хоча. Ты працуеш на капіталістаў, ты іх убагачаеш. А як-жа інакш? Для таго цябе і нанялі, каб ты ўбагачаў эксплуатацыйнага. Ты не згодзен з гэтым,—ступай ў рады беспрацоўных і гібеі, як ведаеш,—знойдзем другіх, больш згаворчывых. Вось чаму праца людзей не высока цэніцца пры капіталізме... Іншая справа—ва ўмовах савецкага ладу. Тут працоўны чалавек не можа адчуваць сябе закінутым і адзіночым. Наадварот, працоўны чалавек адчувае сябе ў нас свабодным грамадзянінам сваёй краіны, свайго роду грамадскім дзеячом. І, калі ён працуе добра і дае грамадству тое, што можа даць,—ён герой працы, ён аваяў славай».

Соцыялістычнае спаборніцтва развівае творчую ініцыятыву, узнімае актыўнасць, энтузіязм народных мас, з'яўляецца магутным фактарам няўхільнага ўздыму прадукцыйнасці працы. Соцыялістычнае спаборніцтва «ёсць камуністычны метады будаўніцтва соцыялізма на аснове максімальнай актыўнасці мільённых мас працоўных» (Сталін).

Вялікія правадыры пролетарыята—Ленін і Сталін заўсёды падкрэслівалі велізарнае значэнне соцыялістычнага спаборніцтва ў справе камуністычнага выхавання народных мас. Вядомы факт, што ўжо ў першым суботніку ў 1919 годзе бачыў расквітні працы камуністычнай партыі. Геніяльны прадаўжальнік справы Леніна—таварыш Сталін заўсёды вучыў і вучыць партыю ўсямерна развіваць соцыялістычнае спаборніцтва шырокіх працоўных мас, як адну з асноўных сіл нашага руху ўперад.

Гаворачы аб асноўных сілах, якія забяспечылі выкананне першапачатковай пяцігодкі ў 4 гады, таварыш Сталін указваў:

«Гэта, перш за ўсё, актыўнасць і самаафярнасць, энтузіязм і ініцыятыва мільённых мас рабочых і калгаснікаў, развітых разам з інжынерна-тэхнічнымі сіламі каласальную энергію на разгортванне соцыялістычнага спаборніцтва і ўдарніцтва» *).

* Сталін, «Пытанні ленынізма», стар. 511.

Дзесяць год таму назад XVI партыйная канферэнцыя ў сваім звароце «Да ўсіх рабочых і працоўных сялян Савецкага Саюза» пісала:

«Таварышы рабочыя і працоўныя сяляне!

Для пераадолення цяжкасцей соцыялістычнага будаўніцтва, для разгортвання далейшага наступлення на капіталістычныя элементы ў горадзе і вёсцы, для выканання пяцігадовага плана арганізуйце спаборніцтва ва ўсіх галінах будаўніцтва, арганізуйце спаборніцтва заводаў, фабрык, шахт, чыгунак, саўгасаў, калгасаў, савецкіх устаноў, школ і больніц.

Арганізуйце спаборніцтва за зніжэнне сабекошту, за павышэнне прадукцыйнасці працы, за ўмацаванне працывысцупны, за расшырэнне пасеўных плошчаў, за ўздым ураджайнасці, за ўцягненне сялянства ў калгасы і кааперацыю, за спрашчэнне дзяржапарата і ўмацаванне яго сувязі з масамі, за палепшэнне работы культурна-бытавых устаноў, абслугоўваючых масы працоўных» *).

За мінуўшае дзесяцігоддзе соцыялістычнае спаборніцтва стала сапраўды ўсенародным рухам. Пад сцягам соцыялістычнага спаборніцтва першая сталінская пяцігодка індустрыялізацыі краіны выканана ў 4 год. Соцыялістычнае спаборніцтва адыграла каласальную ролю ў паспяховым выкананні другой сталінскай пяцігодкі, калі яно перарасло ў вышэйшую форму свайго развіцця—стаханавскі рух. Стаханавскі рух адыграў і адыгравае велізарную ролю ў пераадоленні аджыўшых, устарэлых тэхнічных норм. Ён паказвае ўзоры такой прадукцыйнасці, якая ва многа раз перакрывае прадукцыйнасць працы у капіталістычных краінах. Ён з'яўляецца магутным фактарам умацавання пазіцый соцыялізма, нашай соцыялістычнай эканомікі, нашага руху ўперад—да комунізма.

* * *

Самае выдатнае, што характарызуе сучасны этап соцыялістычнага спаборніцтва, гэта тое, што яно стала метадам работы не толькі перадавых будаўнікоў соцыялізма, але і пераважнай большасці працоўных.

1939 год, другі год трэцяй сталінскай пяцігодкі, праходзіць пад знакам новага (здыму соцыялістычнага спаборніцтва і далейшага росту стаханавскага руху. Выраслі новыя сотні і тысячы выдатных майстроў соцыялістычнай працы.

Вось завод «Большэвік» (Мінск). Пяцігадовую праграму завод выканаў 11 чэрвеня. Рабочы калектыв спаборнічае за выкананне гадовага плана к 12 снежня—галавіне выбараў у Вярхоўны Совет СССР. Стаханавец-строгаль тав. Кінапацкі выконвае норму на 300—320 проц., тав. Фельман—на 215 проц., тав. Барыбін—на 200 проц. Уся брыгада тав. Барыбіна дае прадукцыю выдатнай якасці. Укараненне рацыяналізатарскіх прапаноў тт. Пашкоўскага, Плыніўскага, Ярышка, Сіменчыка і раду іншых рабочых дасць заводу звыш 60.000 рублёў эканоміі.

Стаханавец Мінскай аўтарамонтнай станцыі тав. Жывіца выконвае новыя нормы на 200 проц., тав. Славук—на 250 проц., тав. Казееў—на 350 проц., тт. Позняк і Берман—на 200—250 проц., тт. Бельскі і Бельская—на 300—350 проц.

*) „ВКП(б) у рэзалюцыях“, ч. II, стар. 364. Партвыдат ЦК ВКП(б), 1936.

На кожным заводзе, на кожнай фабрыцы такіх стаханаўцаў—дзiesiąткі і сотні.

Пафасам соцыялістычнага спаборніцтва ахоплены шырокія калгасныя масы. Прыкладам можа служыць калгас «Нерамога», Талачынскага раёна,—адзін з многіх удзельнікаў Усесаюзнай сельскагаспадарчай выставкі. Вось што расказвае старшыня калгаса—ордэнаносец тав. Зайцаў:

«Уступаючы ў соцыялістычнае спаборніцтва імені Трэцяй Сталінскай Пяцігодкі, мы заключылі соцыялістычны дагавор з калгасам «13 год Кастрычніцкай рэвалюцыі», Талачынскага раёна. Калгаснікі нашага калгаса ўзялі на сябе абавязацельства дабіцца атрымання ў 1939 годзе сталінскага ўраджаю—18-ці цэнтнераў зернавых і 250 цэнтнераў бульбы з гектара. Такім чынам, павысілі аплата працадні калгасніка на 4 кілограмы зернавых і 10 кілограмаў бульбы. Кожны калгаснік атрымае, апрача таго, па тры пазавочныя рублі і пяць копейкаў. Гэта абавязацельства мы здолелі выканаць. Ужо ў 1938 годзе нашы калгаснікі паказалі прыклады ўзорнай работы. Так, калгаснік Міцкевіч Фадзей у мінулым годзе зарабіў 120 цэнтнераў зернавых і 300 цэнтнераў бульбы. Калгаснік Купрыянец Якоў (пры трох працаздольных) атрымаў на свае працадні 300 цэнтнераў зернавых і 600 цэнтнераў бульбы.

Шырока разгарнулася соцыялістычнае спаборніцтва імені Трэцяй Сталінскай Пяцігодкі паміж брыгадамі і звеннямі калгаса. У перыяд веснавой пасевнай кампаніі кожная брыгада на свой участак вывезла па 2 тысячы вазоў гною і па 30 цэнтнераў попелу.

Парадавымі брыгадамі калгаса з'яўляюцца брыгада ордэнаносца Грыгаровіча Сяргея і брыгада Кудзіна Ананія. Не адстае ад іх і брыгада тав. Зязюлевіча.

Шырока разгорнута соцыялістычнае спаборніцтва і паміж асобнымі калгаснікамі. Іншыя імя соцыялістычнага спаборніцтва імені Трэцяй Сталінскай Пяцігодкі, звеннявая першая звяна дзясяці брыгады, Купрыянец Зіна выкніла на соцыялістычнае спаборніцтва першага звяна трэцяй брыгады Яніну Мачульскую. Купрыянец Зіна ўзяла на сябе абавязацельства атрымаць з ураджаю 1939 года 7 цэнтнераў ільнонасення і 20 цэнтнераў ільносты.

Мы гаворымся такімі знатнымі людзьмі калгаса, як Сяргей Грыгаровіч, узнагароджаны за сваю стаханаўскую работу ордэнам «Знак пачёта». Кудзін Ананій—брыгадзёр трэцяй брыгады, Міцкевіч Фадзей, Купрыянец Агаў і паказваюць сапраўдныя ўзоры стаханаўскай работы на соцыялістычных калгасных палях.

У нашым калгасе добра пастаўлена працоўная дысцыпліна. Устаноўлены распарадак дня, які строга захоўваецца самімі калгаснікамі. Ужо к пачатку работы ўсе калгаснікі знаходзяцца на сваіх участках. Арганізацыя працы ў нашым калгасе служыць прыкладам многім калгасам нашага раёна.

Зараз шырока разгарнулася соцыялістычнае спаборніцтва на дастойнае правядзенне ўборкі ўраджаю.

Пад знакам соцыялістычнага спаборніцтва ідзе ўборка сталінскага ўраджаю і выкананне іншых сельскагаспадарчых работ.

Вялікіх вытворчых поспехаў дабілася соцыялістычная прамысловасць нашай ордэнаноснай рэспублікі ў выніку велзарнага энтузіязма, які ахапіў усю нашу краіну ў дні работы XVIII зезда ВКП (б). Рабочыя, служачыя, і інжынерна-тэхнічныя работнікі, натхненыя указаннямі вялікага Сталіна і гістарычнымі рашэннямі XVIII з'езда партыі, высока ўзнялі пабеданосны сцяг соцыялістычнага спаборніцтва імені Трэцяй Сталінскай Пяцігодкі.

Сотні цэхаў, участкаў, прадпрыемстваў, цэлыя галіны прамысловасці датэрмінова выканалі свае шасцімесячныя вытворчыя заданні і далі краіне дадатковай прадукцыі на сотні тысяч рублёў.

Прадпрыемствы лёгкай прамысловасці БССР датэрмінова выканалі свой поўгадавы план. За 5 месяцаў і 20 дзён выпушчана прадукцыі на 172 мільёны рублёў. Да канца месяца фабрыкі і заводы Наркомацпрама БССР здалі дадаткова прадукцыі на 7 мільёнаў рублёў.

Датэрмінова, са значным перавыкананнем, закончыла пачынае мясцовая прамысловасць. Таксама датэрмінова выканані поўгадавы план прадпрыемствамі харчовай і мясцовай прамысловасці.

Да першага ліпеня ўся наркомацкая прамысловасць Савецкай Беларусі перавыканала поўгадавы план на 5,6 процанта. Выпушчана прадукцыі на 524,1 мільёна рублёў. Каапераваная прамысловасць БССР выканала поўгадавы план на 107,8 процанта. У выніку перавыканання плана наша рэспубліка атрымала ад наркомацкай прамысловасці дадатковай прадукцыі на 28.412.000 і ад промкааперацыі на 25.400.000 рублёў.

Добра працавалі ў першым па годзе харчовай і мясцовай прамысловасці, промкааперацыі і транспарта.

Рост стаханаўцаў і ўдарнікаў наглядаецца амаль ва ўсіх галінах вытворчасці. На прадпрыемствах мясцовай прамысловасці ў першым стаханаўцаў узрасла з 4.270 да 6.606 чалавек і ўдарнікаў — з 1.942 да 2.906 чалавек. На прадпрыемствах харчовай прамысловасці — 6.186 стаханаўцаў і ўдарнікаў, што складае 64,5 процанта агульнай колькасці рабочых. Удзельная вага стаханаўцаў усё больш і больш адстае.

Але на гэтым агульным фоне поспехаў нашай народнай гаспадаркі яшчэ не мала участкаў адстае.

Прадпрыемствы раённай і абласной прамысловасці, якія павінны забяспечыць узросшы попыт насельніцтва на тавары шырокага спажывання, выканалі план першага паўгоддзя толькі на 91,4 процанта.

Прадпрыемствы трэста Белторф не дадалі краіне на першае ліпеня 83.100 тон торфу. Не выконваюць свае календарныя заданні і торфарцелі промкааперацыі.

На торфзаводах Слабада, Радзічава і іншых слаба разгорнута соцыялістычнае спаборніцтва, дрэнна скарыстоўваюцца механізмы, прастой дасягаюць значных размераў. Вопыт перадавых прадпрыемстваў і стаханаўцаў не стаў яшчэ здабыткам усіх работнікаў тарфяной прамысловасці.

Камандзіры вытворчасці, стаханавцы і інжынерна-тэхнічныя работнікі павінны мабілізаваць усе сілы, каб поўнасю выканаць сезонны план торфаздабычы. Стварэнне палюных запасаў для патрэб прамысловасці і насельніцтва мае выключна важнае гаспадарчае і палітычнае значэнне. Мясцовыя партыйныя і савецкія арганізацыі павінны дапамагчы тарфянікам ліквідаваць адставанне.

Прамысловасць будаўнічых матэрыялаў выканала поўгадавы план толькі на 97,7 процанта. Яе запазычанасць перад краінай расце. Меха-

нізмы і абсталяванне прастоіваюць. Механічны парк у цагельнай прамысловасці выкарыстоўваецца толькі на 49 процантаў.

У даугу перад краінай засталіся і такія галіны прамысловасці, як баваўняна-папяровая, якая выканала план на 94,3 процанта, горна-хімічная—на 95,3, рыбная—на 92,3, мясная—на 92,7, тарная—на 83,3 процанта і некаторыя іншыя.

Дрэнная работа гэтых галін прамысловасці тлумачыцца, галоўным чынам, адсутнасцю штодзённага сістэматычнага гаспадарча-тэхнічнага кіравніцтва, слабым разгортваннем соцыялістычнага спаборніцтва і яго вышэйшай формы—стаханаўскага руху.

Супакоеныя поспехамі першага квартала, некаторыя кіравнікі прадпрыемстваў спачылі на лаўрах, а ў выніку—план у другім квартале выконваецца горш. Так, Наркамлеспром план першага квартала выканаў на 108,4, а другога—толькі на 105,6 процанта.

Значны крок уперад зрабіла наша прамысловасць у справе палепшання якасці прадукцыі.

Гістарычны XVIII зезд партыі паставіў перад краінай гіганцкую задачу—у бліжэйшыя 10—15 год перагнать у эканамічных адносінах нашыя калектывы краіны, дабца выпуску на душу насельніцтва прадукцыі больш, чым у любой іншай краіне. Для гэтага трэба толькі ўсямерна расшырыць выпуск тавараў, але і многа працаваць над павышэннем якасці прадукцыі, пашырэннем яе асартымента.

Сярод шматтысячнай арміі работнікаў прамысловасці гарачы родзук знайшло пісьмо калектыва работнікаў Ленінградскага станкабудаўнічага завода імені Сяродова, якія заклікалі арганізацыю соцыялістычнае спаборніцтва за чэсць фабрычнай маркі. Калектыв нашых фабрык і заводаў шырокім фронтам разгортваюць барацьбу за высокую якасць прадукцыі, за чэсць савецкай фабрычнай маркі, свайго прадпрыемства.

Аднак, яшчэ не ўсе кіравнікі нашых прадпрыемстваў умеюць на праўдзям спалучаць бяздзёў за выкананне вытворчых планаў са штодзённымі клопатамі аб высокай якасці. У пагоні за колькасцю яны забываюць, што нізкая якасць прадукцыі ганьбіць чэсць прадпрыемства, яго фабрычную марку. Трэба раз назаўсёды запомніць, што ў нашай краіне выпуск недобраякаснай прадукцыі з'яўляецца агульна-родным злом.

Вельмі слаба змагаюцца за якасць многія прадпрыемствы Наркамлегпрома, выпускаючы на рынак бракаваную прадукцыю.

Характэрнай у гэтых адносінах з'яўляецца работа мінскай абутковай фабрыкі імені Кагановіча, якая выпускае першасортнага абутку ў сярэднім толькі 81—82 проц. замест 89 проц. па плане. Але і гэты абутак з'яўляецца далёка не першасортным. Вядомы такі факт, калі Баронезская база перавяла ў ніжэйшыя сарты 743 пары бацінак, паступіўшых ад гэтай фабрыкі пад выглядам першасортных.

Цікава адзначыць, што ўсё выяўленыя базай дэфекты з'яўляюцца вынікам выключна нядабрых адносін паміж рабочых да працадасважы працы. У дзесятках пар бацінак дрэнна апрацаваны наскі, крыва прыстэчаны заднія рэмі. Белскуртрэст не наладзіў да гэтага часу сістэматычнага кантролю за якасцю выпускаемага фабрыкай абутку. Міжцэхавы кантроль і сістэма бракеражу пастаўлены выключна дрэнна.

Не спраўляецца з выкананнем плана па сартнасці і шклопрамысло-

васць БССР. Бон і брак яшчэ вельмі вялікі. Нормы выхаду першасортнай прадукцыі груба парушаюцца.

Дрэнную прадукцыю выпускае Нова-Барысаўскі шклозавод імя Дзержынскага. У маі шклозавод адправіў у Маскву 27 вагонаў першасортнай пасуды, з якіх пяць вагонаў гандлюючымі арганізацыямі былі перавезены ў пажышчыя разрады. Многія шклянкі аказаліся з вострымі, вышчарбленымі краямі, з нягладкім дном.

Не лепш якасць вырабаў і некаторых нашых швейных фабрык. Буніеніная ў рэспубліцы фабрыка «Сцяг індустрыялізацыі» выпускае сорні касымаў са скрынутымі бартамі, рознай даўжыні рукавамі і т. д. За 4 месяцы гандлюючыя арганізацыі прад'явілі фабрыцы штрафы на 150 тысяч рублёў.

На асобных відах прадукцыі мясцовай прамысловасці брак увесё час павялічваецца. Брак чыгуных трубаў у красавіку раўняўся 16 проц., а за дзве дэкады мая ўзрос да 24 проц. На прадпрыемствах Наркамцяжпрома наглядаецца значнае адхіленне ад устаноўленай сортнасці. Пубан з перавыканнем плана на такіх вырабах, як сталовыя ватрасчоскі, абш, па асноўнаму асартыменту план недавыканан. За другі квартал план выпуску матораў недавыканан на 24,2, бочак жалезных на 13,8, ланцугаў вядаснічных на 33,7 процнта.

Асабліва дрэнна выконваецца планавы асартымент па сістэме кааперавання прамысловасці. Не дедзячы на неаднаразыя папярэджанні СНК БССР, сістэмагчына не выконваецца план выпуску прадметаў шырокага спажывання.

Камандзірам вытворчасці вельмі зобязаны, што пераможцамі ў спецыяльным спабарніцтве імені Трэцін Сталінскай Пяцігодкі вядуць толькі тыя фабрыкі і заводы, якія дадуць шырокам масам спажывоу прадукцыю выключна высокай якасці, лепшую ў свеце.

Партыйныя, профсаюзныя і гаспадарчыя арганізацыі павінны азначальць барацьбу за чэсць маркі свайго прадпрыемства іх абавязак — выхоўваць усю масу рабочых на прыкладах перадавых стаханавцаў, выдатніку якасці.

За першую паявіну 1939 года прамысловасць БССР дасягнула значных поспехаў у павышэнні прадукцыйнасці працы. На Наркам'яспрому план павышэння прадукцыйнасці працы выканан на 106 проц., на Галоўнаму управленню будматэрыялаў — на 100 проц., на Наркамлегпрому — на 113,5, на Наркамхімпрому — на 109,2 процнта.

Пастанову СНК СССР, ЦК ВКП(б) і ВЦСПС аб умацаванні працоўнай дысцыпліны ўсе працоўныя сустралі з вялікім зацікаўленнем.

Барацьба за працоўную дысцыпліну шырока разгарнулася на ўсіх прадпрыемствах. Рэзка скараціліся прагулы і спазненні. Але ўпералі яшчэ не мала работы.

Моцная працоўная дысцыпліна, барацьба з летунамі і дэзарганізатарамі, вытворчасці неабходная умова для таго, каб і ў прамысловасці дабілася новых поспехаў, дзятэрмінова і поўнасцю выконваць давы план.

XVIII з'езд партыі патрабаваў ад работнікаў усёй прамысловасці далейшага умацавання гаспадарчага разліку, барацьбы з неэканомнасцю, павышэння рэнтабельнасці ўсіх галін народнай гаспадаркі.

Нядаўна работнікі кантрольна-рэвізыйнага апарату Наркамфіна СССР правярылі работу многіх прадпрыемстваў і наркаматаў БССР. Праверка паказала, што і ў гэтым годзе ва многіх прадпрыемствах груба парушаецца фінансавая дысцыпліна. Мясцовая прамысловасць з'яўлялася першым квартал бязучага года з неадпавядаючымі якасцямі пр-

казчыкамі, дапусціўшы па сабекошту перарасход 1.346.000 руб. У другім квартале план зніжэння сабекошту таксама недавыканан.

Штодзённая барацьба за зніжэнне сабекошту, павышэнне прадукцыі, рост сацыялістычных назапленняў — свяшчэнны абавязак кожнага гаспадарніка. За ажыццяўленне гэтых задач павінны змагацца кіраўнікі прадпрыемстваў, партыйныя арганізацыі, фабзавкомы, інжынерна-тэхнічныя работнікі, бухгалтары і планісты. Гаспадарчы разлік неабходна ўкараніць ва ўсе званні наладзі прамысловасці.

Адказныя заданні стаяць перад прамысловасцю БССР у другім паўгоддзі. Цяпер, калі большасць фабрык і заводаў пачала выконваць і перавыконваць вытворчыя планы, не павінна быць ні аднаго адстаючага прадпрыемства. Паспяхова выканаўшы план першага паўгоддзя, кіраўнікі фабрык, заводаў, інжынерна-тэхнічныя работнікі, стаханавцы павінны пачаць барацьбу за дакашчасць толькі нас і якасцё вытворчых планаў. Агульным слогам трэба энергічна змагацца за далейшы росквіт прамысловасці БССР.

Рабочыя, работніцы, стаханавцы падтрымліваюць БССР гора адгукнуліся на заклік гарнаго і інжынерна-тэхнічнага працоўнага менаваць чацвёртую гадавіну стаханавскага руху новымі вытворчымі перамогамі.

«Наш Сталін, наша партыя, — гаворыцца ў звароце, — клічуць народ на новыя дасягненні. Пасядаючы час для новага ўздыму стаханавскага руху. Трэба ва ўсю шыр разгарнуць спаборніцтва ў народнай гаспадарстве».

Гэты заклік перадаваецца гарэжком і крыві гарача падхоплены работнікамі ўсіх галін нашай рэспублікі. Мы з'яўляемся сведкамі новага магутнага ўздыму энэргічнай энэргіі, ініцыятывы і творчасці народных мас, новага хвалявання іскра-сталінскага сацыялістычнага спаборніцтва. Заводы, фабрыкі, партыйныя, профсаюзныя, гаспадарчыя арганізацыі заключаюць у тым, каб канкрэтна і штодзённа кіраваць спаборніцтвам, усямерна дапамагаць стаханавцам у рабоце.

Трэба нарэшце, зразумець, што паспех у працы — гэта не адзінае ад якасці кіраўніцтва ім. Мала аб'явіць спаборніцтва, распрацаваць абавязальствы, зацвердзіць дагавор. Сама дэла справа не пойдзе. Толькі там, дзе ўдумчыва, сур'ёзна адносіцца да арганізацыі стаханавскай работы, дзе клапаціцца аб масах і ініцыятыве сацыялістычнага спаборніцтва і дапамагаюць адстаючым рабочым узняцца да ўзроўню стаханавцаў, — толькі там перамога забяспечана» *).

*) «Правда» ад 22.VIII.1939 г.

Д. Леўчэнка

Герой Савецкага Саюза, капітан,
удзельнік баёў ля возера Хасан

Разгром японскіх самураяў ля возера Хасан

Год назад японскія самураі задумалі парушыць граніцы нашай сацыялістычнай радзімы. Яны нагла спрабавалі захапіць кусок савецкай зямлі, пасягаючы на светлае, шчаслівае, заможнае жыццё нашчага народа. Але яны жорстка пралічыліся 6 ліпеня 1938 г. члену Першай Асобнай Чырвонасцяжнай арміі падпрыймаў генеральную атаку супроць японскіх захватчыкаў. Не вытрымаўшы аб'яднанага ўдару чырвоных артылерыстаў, дзачыкаў, танкістаў і доблесцаў нашай пяхоты, японскія правакатары былі ганёбна беглі з савецкай зямлі, усцілаючы шлях трупамі сваіх салдат і афіцэраў.

Згодна ўказу прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР, дзень 6 ліпеня адзначаецца, як свята гераічнай Першай Асобнай Чырвонасцяжнай арміі. Гэтую незабываемую дату увесь савецкі народ радасна адзначае, як дзень перамогі над японскімі самураямі, калі байцы, камандзіры, падпрабятнікі, націсненыя клопатамі ўсяго савецкага народа, асабліва таварыша Сталіна, знішчылі японскіх самураяў у расне возера Хасан.

Падзеі на возеры Хасан маюць сусветнае значэнне. Яны паказалі нескрушную сілу нашай доблеснай Чырвонай Арміі, мужнасць і хрытасць яе байцоў, камандзіраў, падпрабятнікаў. Яны паказалі сілу і магутнасць тэхнікі Чырвонай Арміі, высокую баявую вольную яе часцей. Яны паказалі пастаянную гатоўнасць усяго савецкага народа адказаць двайным ударам на ўдар падпальшчыкаў вайны.

Перш, чым перайсці да апісання данага канфлікта, неабходна адзначыць, у якіх умовах ён адбываўся.

Падзеі ля возера Хасан разгарэліся ў перыяд новай імперыялістычнай вайны, якую пачалі ў розных канцах свету фашысцкія працяжыя групі трох агрэсіўных дзяржаў — Германіі, Італіі і Японіі, калі адна, якая так непрыкметна надкралася да народаў, уцягнула ў сваю арбіту звыш 500 мільянаў насельніцтва, пашырыўшы сферу свайго дзеяння на велізарную тэрыторыю ад Цяньцзіна, Шанхаю і Кантона праз Абісінію да Гібралтара*).

Што штурхала японскую ваеншчыну на ваенную правакацыю супроць СССР?

Яна хацела прапачаць штыком моцнасць граніц нашай сацыя-

*) Сталін, справаздачны даклад на XVIII з'ездзе партыі.

істычнай раздзімы і сілу нашай Чырвонай Арміі. Японскі ўрад штурхаві на правакацыю яго фашысцкія прыяцелі з Берліна. Германскі фашысцкі штаб, які рыхтаваў ажыццяўленне сваіх захватніцкіх планаў у Еўропе, хацеў паказаць так званым дэмакратычным краінам Англіі і Францыі, што увага СССР прыкавана да Усходу, і Савецкі Саюз не зможа аказаць уплыў на заходнія краіны. Але планы фашыстаў рухнулі ад першага сакрунальнага удару часцей Чырвонай Арміі. Ідзеш ля возера Хасан з выключнай сілай ускрыі неразумную паліцыю японскага ўрада, які пусціўся на ваенную правакацыю.

Рыхтуючы правакацыю на граніцы з Савецкім Саюзам, японская вядучына загадзя апрацоўвала грамадскую думку вымысламі аб тым, што быццам-бы граніцу парушаюць савецкія пагранічнікі, што сопка Заазёрная (Чанкуфын) належыць... японцам, што на гэтую вышыню бацькі і прадзеда карэйскага насельніцтва хадзілі... богу маліцца і інш.

Калі японскі пасол Сігеміну яшчэ 20 ліпеня 1938 года афіцыйна прад'явіў ультыматум Савецкім уладу аб ачышчэнні вышыні Заазэрнай, Савецкі ўрад адхіліў гэты ультыматум і растлумачыў пэсду, што права на ўладанне данай сопкай належыць Савецкаму Саюзу. У падсэрджанне гэтага японскаму дыпламату была прад'явіна карта, прыкладзеная да Хунчунскага пагаднення. Наперакор відавочным фактам, наперакор міжнародным дагаворам, японскія самураі працягвалі крычаць, што вышыня Заазёрная належыць ім і што яны зоймуць гэтую тэрыторыю пры дапамозе ваеннай сілы.

Савецкі ўрад заявіў мован 170-мільённага народа, што мы не будзем цяпець ніякіх правакацыяў з боку японска-манчжурскіх ваенных часцей і на удар адкажам трэцім ударам, што яны маюць справу з магутным Савецкім Саюзам, цвердая і нязменная палітыка якога можа быць у любую мінуту палмацавана ўсёй магутнасцю непераможнай Чырвонай Арміі, што савецкі народ, узброены сучаснай тэхнікай, нагнаны вялікай Сталінскай Канстытуцыяй, прадстаўляе сабой грозную сілу, якая ўшчэні разаб'е любога ворага, які пасмее пасягнуць на вялікі Савецкі Саюз.

Але, выходзіць, што для цвердадобых неастаткова было гэтай заявай, што яна не ацярэзіла сумазбродныя голавы японскіх самураяў. 29 ліпеня а чацвертай гадзіне дня на вышыню Безымянную, дзе было ўсяго 9 пагранічнікаў на чале з лейтэнантам Алексеем Махалыным і камандзірам аддзялення Трафімам Шляхамым, напав атрад самураяў, які налічваў 120 чалавек і складался з адборных газазараў, якія ў гэтыя дні здавалі залік на прыманне афіцэрскіх чыноў. Самураі думалі: што зробіць 11 чалавек? Кінуць вытоўкі, пабягуць. Такім чынам, а чацвертай гадзіне ім удалася заняць вышыню Безымянную, а шостай гадзіне яны возьмуць вышыню Заазёрную, а назаўтра японскі дыпламат зможа заявіць: раз аддаі вышыню Заазёрную, «куды хадзілі карэйцы богу маліцца», аддаіце і возера Хасан, «куды яны хадзілі ануцкі мыць». Але яны жорстка абмануліся. Нават невялікая жменька савецкіх патрыэтаў гераічна супраціўлялася праціўніку, які ва многа раз перавышаў іх па колькасці. Гэтыя 11 чалавек — выхаваныя сталінскай эпохі, пітомцы лешнска-сталінскага комсамота біліся да апошняй каплі крыві, абараняючы сацыялістычную радзіму.

Песучы вялікія сэрці ад агня нашых гераічных пагранічнікаў, японскія самураі разюшана насядалі, звужвалі военнае кальцо. Лейтэнант Махалін прыняў рашэнне прагнаць варожэе кальцо і

выйсці з акружэння. У рукапашнай сутычцы з ворагам палі смерню герояў пяць нашых слаўных пагранічнікаў, сярод іх і лейтэнант Махалін. Яны аддалі самае дарагое, што ёсць у чалавека,—жыццё, за шчасце нашага савецкага народа, за соцыялістычную радзіму. Астатнія 6 савецкіх патрыотаў, расчышчаючы сабе дарогу шыткамі і прыкладам, вырваліся з японскага калыца. Многія з іх былі цяжка ранены, але, сагрэтыя бацькаўскімі клопатамі ўсяго нашага савецкага народа, усе яны напавіліся і адчуваюць сябе добра. Многія вучацца, некаторыя зноў вярнуліся на далёкаўсходнюю граніцу. Так, снайпер Міхаіл Кувшынаў быў сярод 11 герояў, сустрэтых першы націск японскіх самураяў. Хутка напавіўшыся ад рацэ, ён зноў стаў у строй пагранічнікаў.

Японскім самураям толькі на некалькіх мінут удалося захапіць вышыню Безымянную. Падаспеўшая група нашых пагранічнікаў на чале з лейтэнантам Быкаўцовым вышвырнула японцаў з савецкай зямлі, і гэтыя гора-героі, выпускнікі, вучакалі ў панічным страху, пакідаючы на полі боікі зброю, амушнію, забітых і раненых. Калі сяму-таму з самурайскіх ваяк і удалося застацца ў жывых, то ім на ўсё жыццё запомніцца дзень, у які яны ледзь унеслі свае касатковыя ногі, рагуючыся бегствам. Няхай аб гэтым дні яны раскажунь сваім жонкам, сынам, унукам і праўнукам.

Панярпеўшы нягледзячы на японцы пачалі рыхтавацца да вясняных дзеянняў у больш шырокіх маштабах. 31 ліпеня яны клалі ў наступленне на савецкія сонкі адборныя часці 19-ан імператарскай дывізіі, узброеныя артылерыяй, мінамётамі, кулямётамі і т. д. Нашы пагранічныя часці гераічна адстоівалі кожную пядзю савецкай зямлі. Не глядзячы на вялікую колькасць перагараў, увод у дзеянне сваёй артылерыі і мноства кулямётаў, японскія самураі за двое сутак 31 ліпеня і 1 жніўня—змаглі прасунуцца з боем толькі на 4 кілометры. А суадносіны сіл выражаліся, прыблізна, так: адзін савецкі пагранічнік супроць 100—120 самураяў. І ўсё ж нашы гераічныя сонкі адбівалі атаку за атакай. Былі адбіты тры атакі японскай вяснянай арміі. А адбіць тры атакі пры такіх суадносінах сіл—задача вельмі цяжкая, яе мог выканаць толькі савецкі народ, у якога ёсць сапраўдная радзіма, у якога ёсць партыя Леніна-Сталіна, у якога ёсць класавыя бацька—родны вялікі Сталін.

Пачынаючы з 31 і па 6 жніўня ўключна, у раёне возера Хасан ішлі боі, якіх не ведае яшчэ гісторыя чатывецтва. Наш вяртні памытае не мае гераічных боёў. Усяму свету вядомы гераічная абарона Царыцына, боі за Іеракол, за Кахоўку, Валчаеўскія дні. Там адбываліся гераічныя боі. Але з таго часу мінула 20 год, і гэтая тэхніка ўзраста неімаверна. У раёне возера Хасан было сабрано столькі тэхнікі, колькі яе не было на фронтах імперыялістычнай вайны, ад Балтыйскага і да Чорнага мора.

Японцы былі ў лепшых умовах на месцовасці. На іх боку былі чыгункі, шасе, добрыя грунтовыя дарогі, яны займалі больш зручныя камядныя вышыні. Сонка Заазерная была ўжо ў іх руках і самае важнае, што меў праціўнік, гэта магчымасць наглядаць за малейшым прасоўваннем нашых часцей, якія знаходзіліся як-бы ў мяшцы дыяметраў у 10—12 кілометраў. З дапамогай тэлефона і радыё праціўнік дасканала ведаў аб тым, колькі ідзе нашых баіцоў, колькі гармат яны вязуць, колькі выйшла танкаў. Каб нанесці ворагу сакруцальны ўдар, трэба было адцягнуць яго ў бок і абыйсці месца яго распаляжэння. Умовы-ж месцовасці няк не дазвалялі зрабіць гэта

І все-ж, не гледзячы на гэта, калі была атрымана тэлеграма за подпісам усіх членаў Палітбюро і таварыша Сталіна, у якой гаворылася, што байцы і камандзіры Першай Асобнай Чырвонасцяжнай арміі навінны праявіць мужнасць і адвагу і к 6 жніўня ачысціць савецкую зямлю ад японскіх самураев, то нашы бійцы і камандзіры парашылі ва што-б там ні стала знішчыць самураяў. Натхнёныя клопатамі ўсяго савецкага народа і таварыша Сталіна, яны ўзялі абавязальства перад радзімай, перад партыяй і таварышом Сталіным к вечару ачысціць ад захапчыкаў савецкую зямлю. 6 жніўня, к 8 гадзінам вечара, солкі Безымянная і Заазёрная зноў і назаўсёды сталі савецкімі.

На іх вяршынях запалымнеў чырвоны сцяг. Пад баявымі лозунгамі «Няхай жыве наш вялікі непераможны савецкі народ!», «Няхай жыве тварэц нашася чалавецтва—мудры Сталін!» аваяды ставілі сцягі краіны саветаў і горда ўзняўся над сваёй вольнай савецкай зямлёю, сцяг аджаючы магутнасць і непераможнасць Чырвонай Арміі.

Гэты сцяг быў устаноўлен рукамі большэвіка—адказнага скаржара палітбюро адной часці, лейтэнанта тав. Машляка, цяпер Героя Савецкага Саюза, слухача Ваеннай Акадэміі імені Фрунзе.

Японскія самураі памкнуліся было ў атаку яшчэ і 11 жніўня, але ў іх ужо нічога не вышла—яны былі біты. Японскі пасол у Маск пачаў прасіць перамір'я. К гэтаму часу на тэрыторыі Савецкага Саюза не аставалася ні аднаго японца. Перамір'е было наначана на 12 гадзін. Але японскі ўрад рашае адно, а армія іншае. Не гледзячы на дагаворанасць аб перамір'і, японцы павялілі сваё перамаванне рашэнне ўрада, а яны кажуць, што ў іх па далёкаўсходняму час перамір'я яшчэ не наступіў. І калі ў адказ тав. Мехліс кажа: «Зрабіць па аднаму стрэлу з кожнай гарматы, японцы кажуць: «Давайце заключаць перамір'е, і па-нашаму, далёкаўсходняму, ужо наступіў».

У хасанскіх баях узоры мужнасці і героізма праявілі жывыя людзі—бійцы, камандзіры, сапёры, баявыя медыкі, жонкі і дзеці вайсковых школьнікі. Вось некалькі эпізодаў.

31 ліпеня, досвіткам, калі самураі напалі на вышыню Заазёрную, лейтэнант Тарошкін, ранены, сцякаючы крывей, не пакінуў строя. Ён рынуўся на ворага з воклічам: «За нашу савецкую радзіму, за Сталіна, уперад!». Жменька баіцоў, натхнёная прыкладам камандзіра, памкнулася ўперад і закатаў іранатамі п'яных японцаў. Уцякаючы у паніцы з Заазёрнай, яны заб'іліся прэ «балізі» і змест гэтага крычалі: «уцякай!»

За храбрасць і мужнасць у баі партыя і ўрад прысвоілі тав. Тарошкіну званне Героя Савецкага Саюза.

Наступны эпізод. Адзін наш лётчык, трапіўшы пад зенітны абстрэл праціўніка, рашыў з вышэйшым матарам і палімерам кіннуцца на батарэю. Самураі ўзрадаваліся: мала стралялі, а самалёт падзе. Афіцэры, відаць, паабяцалі ўжо наводчыкам па ліцыйнай чарцы гарэлку за «выдатную» стральбу. А ў гэты час савецкі лётчык горды сокал нашай радзімы—на вышыні 200—220 метраў ад зямлі дае кантакт, скідае некалькі «варашылаўскіх кілограміў», і ад усёй батарэі самураев не астаетца і следу.

У баях ля возера Хасан удзельнічалі толькі невялікая частка нашых ваенна-паветраных сіл. Але дзеянні гераічных сталінскіх сакаў, даў з'явіліся грозным папярэджаннем усім, хто вынашвае падступнасць.

планы нападу на шчаслівы савецкі народ. Баявым агнём нашых самалётаў японскія ўмацаванні былі літаральна ўзняты ў паветра, размыцены і знішчаны цэлыя батарэй. Ад бліжэйшых рэзерваў праціўніка засталася толькі ўспаміны. Некаторыя падмацаванні не паспелі выгрузіцца і былі знішчаны на месцы. У паветранай атацы праявілі сабе не толькі бамбардыроўшчыкі, але і знішчальнікі, якія пікіравалі пад японскімі пазіцыямі да 50 метраў і кулямётным агнём знішчалі адхвотчыкаў.

Аб гераічных дзеяннях нашай авіяцыі ў дзень генеральнай атакі савецкіх вояк на сопку Заазёрную брыгады камісар тав. Іванчанкі піша наступнае:

«Безымянныя сопкі на поўнач ад Заазёрнай да бамбёжкі прадстаўлялі сабой круглыя, накрытыя зелянінай, ўмацаваныя, непрыступныя для пяхоты вышыні, з якіх японцы абстрэльвалі нашы сопкі, самі астаючыся ўкрытымі. Японцы трымалі ўсе подступы пад забойчым кулямётным, гранатамётным і мінамётным агнём. Просім дапамогі авіяцыі. Праз гадзіну-паўтары гэтыя сопкі ператвараюцца ў мора варонак; трава, хмызнякі змешваюцца з зямлёю. Там, адкуль гадзіну назад вёўся шалёны агонь, валяюцца разбітыя рэшткі куляметаў, процітанкавых гармат, мінамётаў, чуюцца пісклівыя стогны раненых японцаў, паляюцца труны, скаверканыя каскі, разарваныя штаны, гімнасцёркі, шынелі, процівагазы, кацялкі».

Цудоўная меткасць бамбардыроўкі, страшэнная выбуховая сіла нашых бомб пасеялі ў стане самураяў панічны страх.

Гордыя сокалы савецкай краіны паказалі гераізм, адвагу і майстэрства ўладання самалётам. Іх заслугі ў разгроме японскіх самураяў на Хасане высока ацаніў Савецкі ўрад, узнагародзіўшы сотні легчыкаў, тэхнікаў, штурманаў, паветраных стралкоў ордэнамі і медалямі.

Наступны эпізод Кулямётчык тав. Гальянаў за час баёў вывеў са строю 10 непрыяцельскіх кулямётных гнёзд, знішчыў 2 японскія гарматныя разны. Некалькі сутак падрад просты і скромны баец не адыходзіў ад свайго кулямета, адбіваючы націск японцаў.

Прыблізна за месяц да бою, праважаючы нас на граніцу, камандыр тав. Базараў сказаў: «Вы ідзеце на адказны ўчастак. Памятаеце, што ад вашай пільнасці залежыць шчасце нашых працоўных, іх адпачынак і вясламе. Таму кожны баец і камандыр у рўканашан сутычы супроць 10-15 самураяў павінен быць упэўнены, што выйдзе пераможцам. А вы, тав. Гальянаў, у барацьбе супроць 30-40 самураяў павінны выйсці пераможцам». Гальянаў сказаў: «Ёсць».

Месяц прайшоў. Настаў дзень 31 ліпеня, калі на вышыні Безымяннай на нас напалі японскія самураі. Ва ўзводзе, якім я камандаваў, засталася ўсяго толькі 12 баіцоў. Нас акружылі 2 японскія батальёны. Пытанне рашалася ў вельмі напружанай абстаноўцы: нас акружалі не якія-небудзь 10-20 чалавек, а сотні ворагаў. Што рабіць? Тады я скамандаваў: «На ворага! Калі паміраць, то героямі. Наша краіна герояў ніколі не забудзе». Нашы гераічныя баіцы з імемем Сталіна на вуснах, з воклічам: за радзіму, за партыю — абрушыліся на японскіх захватчыкаў. Адважны кулямётчык, камсамалец Гальянаў заўсёды быў там, дзе пагражала небяспека, дзе патрэбным быў яго кулямёт. У момант атакі, калі я, стоячы, аддаваў загады, група японцаў, выкарыстаўшы дымавую заслонку, падкралася зусім блізка. Японцы ўжо бралі мяне на мушку. Але ў гэты момант падбег да мяне

Гальянаў ён, стоячы, лав чэргу з ручного кулямёта і знішчыў усю групу японцаў. Гальянаў знішчаў японцаў не адзінкамі, а дзесяткамі. К вярну Гальянаў пачаў гаварыць: «Гаварыць камандзір, ваша заданне выканана на 160—170 проц.». Пасля ўсіх баёў выяснілася, што адны толькі тав. Гальянаў болей 100 японцаў узяў у жывым астаўся. Некалькі раз яго зямлей засыпала, а ён зноў устане і пайшоў далей. Будучы кантужаным, ён адмовіўся пайсці ў лазарэт. «Я,—гаварыў ён,—нікуды не пайду, я сям радзімы і буду абараняць яе да апошняй кроплі крыві».

За храбрасць і мужнасць Гальянаў узнагароджаны савецкім урадам ордэнам Леніна.

Чырвонаармейцы не ведалі страху. Памятаю, як комсамалец Гарэлаў, акружаны п'янымі японцамі, кінуўся на іх з вінтоўкай наперад і ярка знішчыў ворагаў у штыкавым баю.

Адзін наш пагранічнік захапіў у палон 10 японцаў і прывёў іх на заставу. А было гэта так. Яшчэ ў пачатку канфлікту на двух нашых бачкоў у цэмені напалі японскія самураі. Перабегавшы з месца на месца, байцы закідвалі японцаў гранатамі, расстрэльвалі іх з вінтоўкаў. Самураі ўдасяся забіць аднаго з нашых бачкоў, а другі працягнуў кружыць вакол японцаў і кідаць у іх гранаты. Японцы падумалі, што супроць іх дзеяннічас п'яная чырвонаармянская часць і калі пачаў басі крыкнуў: «Рукі ўгору»—дзесяць застаўшыхся ў аблозе японцаў напалі зброю і здаліся. На заставе камандзір запытаў японцаў: «Як жа вы, дзесяць чалавек, здаліся ў палон аднаму нашаму бачкоў?»—«Што-ж мы маглі зрабіць, калі ён нас акружыў?»—адказалі японцы пад дружны смех чырвонаармейцаў.

Лгуны з Токіо і Осакі ўсялякім чынам выхвалялі «свае поспехі». Захвэбаныя ад уласнай хлесты, яны расказвалі аб тым, як «пераможна» самурайская войска вядзе баі з Чырвонай Арміяй. Але хутка яны ахрыпелі, бо бачылі цэлы свет, што «пераможным» назваць іх можна толькі ў двукоссях. Газетчыкі з Токіо так апісвалі адну атаку: «Праціўнік моцны, здаровы. У часе рукапашнай сутычкі пад дажджом цяжка было адрозніць праціўніка ад сваіх. Але салдаты адрознівалі праціўніка тым, што раз ён большага росту, то, значыць,—дзіўнік». Многія газеты пісалі, што японскія салдаты баяліся чырвонаармянцаў таму, што яны веліканы.

Так, нашы чырвонаармейцы-ветэраны. А яны сядзелі ў гарнізоне росце. Наш чырвонаармеец выхаван па-сталінску. Ён вялік сваімі баявымі якасцямі, сваім высокім маральным духам, не бою да свайго перамогі 170-мільённага народа і ўсім правільна паводзіць прыхада ка «здоровым чале—здоровы дух». У нашым нумоўзе прыказка гэта выконваецца, і гэтага нікуды не схаваш.

Савецкіх веліканаў радзіма збывае не толькі з'явіліся цэлям і высокім маральным духам, яна ўручыла ім высокую тэхніку. Імёны тым самураі былі нагатаву разбіты на сонцы Засердае.

Японскія самураі прабавалі, «запэўніць» грамадскую думку ў тым, што перамір'е яны заключылі няоглашана, як пераходнае ваяванне. Але тайфун пачаўся толькі 14, а перамір'е было заключана 11 жніўня. Супроць гэтага факта яны нічым не маглі казырнуць і тымчасова былі са скрэжатам абомудзіліся. Імя Чырвонай Армія моцна пабіла іх на возеры Хасан.

Аб тым, якое ўздзеянне аказала на самураёў, савецкая зброя, сведчаць запісныя кніжкі забітых японскіх афіцэраў. Аб гэтых запіс-

кач нарком абароны СССР тав. Варашылау гаварыў на XVIII з'ездзе ВКП(б):

«1) Маёр Хірабары, камандзір батальёна 75-га пяхотнага палка, запісвае ў сваю запісную кніжку:

«Нямала прышлося пацярпець ад савецкіх танкаў. Яны скарыстоўвалі мясцовасць, падыходзячы на блізкую адлегласць і ведучы агонь. Агонь быў жудасны і вельмі меткі.»

2) Маёр Накэна (камандзір 1-га батальёна, 75-га пяхотнага палка) (запісная кніжка):

«Ужо другі дзень, як мы сядзім у акопах, а савецкая армія праяўляе актыўнасць... Трудна высунуць галаву. Раней нам гаварылі, што гэта не сільная армія, але калі мы сутыкнуліся на фронце, то я бачу, што гэта было памылкай. Чырвоныя войскі часта паўтаралі ярасныя атакі.

Учора раніцой у трэцяй роце было 137 чалавек, сёння асталося 50, і яе ўжо звялі ў адзін узвод.

31-га ліпеня раніцой на світанні мы 1-й ротай атакавалі сапку Сяцаофын. 14 салдат праціўніка на працягу 5 гадзін упорна стрымлівалі атаку нашай 1-й роты, наносячы ей вялікіх паражэнняў...»

Адзін японскі унцер у сваім дзённіку ад 2 жніўня запісаў:

«У гэты дзень было нешта жудаснае: бесперапынна рваліся бомбы, мы толькі і рабілі, што перабягалі з акапа ў акап. Паўтара сутак нічога не елі, ды і думаць пра абед некалі было—бой працягваўся; удалося паесці толькі агуркоў і запіць мутнай вадой. Дзень быў сонечны, але сярод дня не было відаць сонца. Настрой быў падаўлены, усе адчувалі сабе дрэнна. І так ваяваць немагчыма. Я не думаю, што вярнуся на радзіму».

Карацей кажучы, японскія самураі ад доблеснай Чырвонай Арміі атрымалі тое, што ім належала. Савецкія граніцы былі поўнасьцю адноўлены. Свята захоўваючы баявыя традыцыі Чырвонай Арміі, баіцы, камандзіры і палітработнікі грамілі ворага з лозунгамі «За радзіму!», «За Сталіна!» Адважныя пехацінцы, бястрашныя танкісты, меткія артылерысты, сталінскія сокалы-лётчыкі накіравалі супроць ворага сваю дасканалую баявую тэхніку і выдатна падрыхтаваных «гасцей» поўнаважнымі «варашылаўскімі залпамі». Над вышынямі Заазёрнай і Безымяннай горда рэе сцяг сацыялістычнай дзяржавы.

Смехатворная японская легенда аб «недараможнасці імі ратуючай арміі» была развеена як дым. «Горды дух» ганарыстых самураяў злітаўся пад сакрушальнымі ударамі нашай пяхоты, артылерыі і авіяцыі. Японцы трусліва і ганебна беглі з поля бою. Масаваму гераізму савецкіх баіцоў, камандзіраў, камісараў, палітработнікаў японская раса, якая магла процістаяць толькі бічун ды бутэльку гарэлки, без якой японскія салдаты баяліся ісці ў бой.

Доблесць, геройства і адвагу ўдзельнікаў хасанаўскіх баёў, іх бязмежную адданасць сацыялістычнай радзіме і партыі Леніна—Сталіна савецкі ўрад адану дастоіна. Указам прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР 26 камандзірам, палітработнікам, урачам і чырвоным арменцам прысвоена званне Героя Савецкага Саюза, 95 хасанаўцаў ўзнагароджаны ордэнам Леніна, 1.982—ордэнам «Красное знамя», 1.935—ордэнам «Красная звезда», 1.326—медаллю «За отвагу».

Героізм баіцоў, камандараў, палітработнікаў Чырвонай Арміі—удзельніку баёў у раёне возера Хасан—залатымі літарамі ўпісан у гісторыю нашай радзімы. Аб іх народ складае песні і легенды. Мільёны савецкіх маладых людзей, рыхтуючыся ў асовіяхімаўскіх гуртках да ваеннай службы, мараць стаць такімі-ж хасанаўцамі. «Працаваць на хасанаўску, ёсць ворага на хасанаўску» стала ўсенародным лозунгам.

Японскія самураі, а разам з імі і ўсе агрэсары, атрымалі на Хасане нягледнае падтверджанне таго, што Савецкі Саюз не любіць і прываць Чырвоная Армія на справе падтвердыла словы таварыша Сталіна: «... сваёй зямлі, ні аднаго вяршка сваёй зямлі не аддадзям нікому».

Але, відаць, хасанаўскі ўрок не абразуміў японскіх генералаў. Аб гэтым сведчыць правакацыя японска-манчжурскай ваеншчыны на грайцах дружэственнай Савецкаму Саюзу Мангольскай Народнай Рэспублікі. Японскія самураі, як відаць, забылі гістарычныя словы тав. Сталіна, сказаныя ім яшчэ 1 сакавіка 1936 г. у гутарцы са старшынёй маньчжускага газетнага аб'яднання «Скрыпс-Говард Ньюспейперс» Рой Говардам:

«У вынітку, калі Японія адважыцца напаści на Мангольскую Народную Рэспубліку, робячы замах на яе незалежнасць, нам прыдзецца дапамагчы Мангольскай Народнай Рэспубліцы... Мы дапаможам МНР гэтак сама, як мы дапамаглі ёй у 1921 годзе».

Вядома, што 12 сакавіка 1936 г. паміж СССР і МНР, па просьбе ўрада МНР, быў заключан дагавор аб узаемнай дапамозе.

31 мая бягучага года глава Савецкага ўрада тав. Молатаў з трынаццётай сесіі Вярхоўнага Савета СССР аўтарытэтна заявіў:

«Здаецца, пара ўжо зразумець, каму след, што Савецкі ўрад не будзе цягнуць ніякіх правакацый з боку японска-манчжурскіх імклівых часці на сваіх граніцах. Зразумела аб гэтым напамінаць іх адносінх з Мангольскай Народнай Рэспублікай. Па існуючаму паміж СССР і Мангольскай Народнай Рэспублікай дагавору аб узаемадапамозе, мы лічым сваім абавязкам аказваць Мангольскай Народнай Рэспубліцы патрэбную дапамогу ў межах яе граніц. Мы сур'ёзна адносімся да такіх рэчаў, як дагавор узаемадапамогі, які падпісан Савецкім урадам. Я павінаю пярэдзіць, што граніцу Мангольскай Народнай Рэспублікі, у сілу заключанага паміж намі дагавора аб узаемадапамозе, мы лічым абараняць гэтак сама рашуча, як і сваю ўласную граніцу».

У сур'ёзнасці гэтай заявы галоўнага Савецкага ўрада перагледзіць пер у гэты свет і японская ваеншчына. Верны сваім абавязкам і абавязкам, Савецкі Саюз у першую-ж хвіліну пагражаючай для Мангольскай Народнай Рэспублікі небяспекі прышоў ёй на дапамогу. На апошніх тыдняў на мангольскай граніцы паказалі, наколькі шчыльна таварыш Сталін і пярэдаўляе тав. Молатаў. У больш шэвікоў словы ніколі не разыходзяцца са справай.

Савецкі народ усё і любіць і гаворыць: Ён у гэтых у сваіх сілах і дасягненніх маньчжускай і рашуча і адважна і са сваёй радзімай.

Клі наступіць час вайны, савецкія патрыеты пакажуць усяму свету, што яны цудоўныя мстучы тварыць у імя радзімы, у імя Сталіна, у імя кунізма.

Аб мове раённых газет

(Некаторыя заўвагі)

Многамільённымя масы працоўных краіны соцьялізма з кожным нашым крокам уперёд прад'яўляюць усё большыя і большыя запатрабаванні да газет, журналаў, кніг. Старыя і маладыя вучацца, авалодваюць ведамі, імкнуцца пашырыць свой кругазор.

Найярчэйшым прыкладам росквіту культуры можа служыць наша рэспубліка—БССР, якая з цемнай, забітанай і персмякчэлай рэвалюцыі стала за годы соцьялістычнага будаўніцтва рэспублікай сучаснай і смелай. У 1951 г. кожнаму чалавечу і 184 тысячам і дзяцей, 22 вышэйшых навучальных устаноў і 97 тэхніумах 48 800 студэнтаў. Дзесяткі і сотні тысяч працоўных навучаюцца ў школах для дарослых, на розных курсах, завочна і т. д. Пашыраецца сетка клубаў, дамоў соцьялістычнай культуры, хат-чытальняў, кіно і тэатраў. З года ў год павялічваецца колькасць назваў газет, кніг, журналаў, расце іх тыраж.

Полыт на кнігу, газету з кожным днём узрастае, а разам з тым расце і патрабаванне да якасці работы рэдакцыі і выдавецтваў.

Мова раённых газет, як і усёй соцьяльнай літаратуры, адлюстроўвае вяршыні соцьяльныя зрухі, што адбываюцца ў нашай краіне. Многія словы зусім зніклі з ужытку; маладое пакаленне можа сустрэць іх хіба толькі ў кніжках. Паявіліся зусім новыя словы з розных галін навукі, тэхнікі, мастацтва, вытворчасці. Хто ў нашай краіне не ведае такіх слоў, як камбэзін, трактарыст, стачанавец, ударнік, соцьялістычнае спаборніцтва, агрыкультура, доктар навук, знатныя людзі, лэрэгат, піонерважаты, прапагандыст, агітатар, тэарэтычная канфэрэнцыя, кансультацыя, семінар, партыіны кабінет і т. д. і т. д. Гэтыя новыя словы сталі агульна-зразумелымі і патрэбнымі.

Значная праца прароблена навуковымі работнікамі, вялікай арміяй выкладчыкаў літаратуры і мовы, пісьменнікамі, работнікамі газет па узбагачэнню літаратурнай мовы і ачышчэнню яе ад таго смецця, якое імкнуліся ўнесці ў мову ворагі народа.

Ужо нярэдка ва многіх нашых раённых газетах можна сустрэць верш, літаратурную старонку, нарыс; паступова знікаюць з мовы газет бюракратычныя, канцылярскія звароты, непатрэбныя паўтараўні і т. д. Так яно і павінна быць, бо «друк,—як гаварыў таварыш Сталін,—адзіная зброя, пры дапамозе якой партыя штодзённа, штогадзінна гаворыць з рабочым класам на сваёй патрэбнай ёй мове».

Каб быць баявым органам партыйнай арганізацыі, папулярным прапагандыстам, агітатарам і арганізатарам, газета павінна з дня ў дзень змагацца за ўдасканаленне, за паліпшэнне мовы, за тое каб

кожны артыкул, кожны радок, кожнае слова даходзіла да мас. было для іх зразумелым і пераканаўчым.

В. І. Ленін гаварыў:

«... Не падлягае ні маленшаму сумненню, што камуністычная партыя, якая хоча быць на справе авангардам, перадавым атрадам рэвалюцыйнага класа, пролетарыята, і якая, звыш таго, хоча навучыцца кіраваць шырокай масай не толькі пролетарскай, але і непралетарскай, масай працоўных і эксплуатаемых, абавязана ўмець і прапагандаваць і арганізаваць і агітаваць найбольш даступна, найбольш зразумела, найбольш ясна і жыва як для гарадской, фабрычнай «вуліцы», так і для вёскі» *)

Зразумела, што гэтыя задачы, пастаўленыя В. І. Леніным перад камуністычнай партыяй, маюць непасрэднае дачыненне да нашых газет. Адсюль вынікае, што работнікі газет павінны сістэматычна працаваць над тым, каб кожная газета умела прапагандаваць, арганізуюваць і агітаваць найбольш даступна, зразумела, ясна і жыва. Змагацца за якасць мовы газеты значыць змагацца за тое, каб своєчасова мабілізаваць мільёныя масы працоўных на быстрое і няўхільнае выкананне задач камуністычнай партыі і савецкага ўрада, весці пад кіраўніцтвам партыі Леніна—Сталіна масы працоўных уперад, да новых і новых перамог камунізма.

Газетныя работнікі павінны вучыцца на артыкулах, творах і выступленнях правадыроў нашай партыі яснасці і даступна, проста і прасці і прасці і яркасці выкладання самых складаных пытанняў. Таварыш Сталін гаворыў: «Толькі Ленін умеў тлумачыць самыя забытаныя рэчы так проста і ясна, сцісла і метка, кожная фраза не гаворыла, а страляла. У яго яркае хвацькоўства сфармулявана сутнасць большасці а літаратурнага стылю, кожнае слова работы нашых газет».

Кожны большэвік-журналіст павінен сістэматычна апрацоўваць майстэрствам сваёй справы, навучыцца пісаць «ясна, сцісла і метка».

У тым-жа артыкуле аб Леніне таварыш Сталін пісаў:

«Незвычайная сіла пераконання, прастата і яснасць аргументацыі, кароткія і ўсім зразумелыя фразы, адсутнасць рысункі, адсутнасць галавакружальных жэстаў і эфектных фраз, якія б'юць на уражанне,—усе гэта выдатна адрознівала і мову Леніна ад прамой звычайных «парламенцкіх» аратараў» **)

З поўным правам гэту характарыстыку можна анесці да мовы таварыша Сталіна. У мове таварыша Сталіна мы знаходзім тыя-ж якасці, што ў мове В. І. Леніна. На творах і прамовах таварыша Сталіна нам трэба вучыцца майстэрству пісаць сцісла і ясна, вобразна і проста, пераканаўча і зразумела.

* * *

Работнікі рэдакцый многа зрабілі для паяпярэння якасці мовы раённых газет. Аднак, не мала яшчэ дапускаецца памылак і неахайнасцей, якія робяць газетную мову мала зразумелай, недаступнай для шырокіх мас працоўных.

*) Ленін, том XXV, стар. 242.

**) І. Сталін «Аб Леніне», стар. 20. Партвыдат, 1934 г.

Часта рэдактары раённых газет скардзяцца, што з-за малой «плошчы» яны пазбаўлены магчымасці змяшчаць у сваёй газеце вельмі патрэбныя і важныя для чытача матэрыялы. Зразумела, што раённая газета—не рэспубліканская, што магчымасці яе абмежаваны фарматам. Але калі-б кожны супрацоўнік газеты, кожны рэдактар сурэзны працаваў над матэрыялам, выкінулі з яго ўсе лішняе, непатрэбнае, яны эканомілі-б многа месца для каштоўнага матэрыялу.

Прывядзем некалькі канкрэтных прыкладаў. Бягомльская раёная газета «Совецкі патрыёт» (№ 44 ад 27 мая 1939 г.) у карэспандэнцыі пад загалоўкам «Работу па дзяржаходах паставіць на належную вышыню» піша:

«Райсаюз не змог забяспечыць правільнага кіраўніцтва ў галіне (чаму ў галіне?—Б. Ш.) складання балансаў як у самім райсаюзе, так і ў паасобных сельпо, а таму як райсаюз, так і многія сельпо раёна да гэтага часу не склалі баланса за першы квартал 1939 года, тэрмін прадстаўлення якіх ужо даўно скончаны».

У даным сказе 45 слоў. Тры разы паўтараецца ў ім слова «райсаюз», два разы аўтар не зусім правільна ўжывае супастаўленне «як—так». Наогул сказ напісан па-канцылярскі. Гэту мысль можна пераказаць яшчэ і карачней. Можна напісаць: «Райсаюз не кіраваў складаннем балансаў, а таму за першы квартал 1939 года яшчэ не склалі балансаў некаторыя сельпо і нават сам райсаюз». Так можна пераказаць і астатнія словы і паўтараў, якія шмат павялічваюць размер карэспандэнцыі.

Прывядзем яшчэ адзін характэрны прыклад з гэтай-жа газеты. У карэспандэнцыі пад загалоўкам «Надзішыць работу гандлюючым сеткі» ёсць такія два абзацы:

«Нараду з добрымі паказчыкамі работы паасобных сельпо ёсць і такія, дзе не па-сур'ёзнаму адносяцца да важнейшай справы—усямернага і правільнага разгортвання гандлю на сяле. Аб гэтым красамоўна сведчыць той факт, што ў многіх ларках, крамах Домжарыцкага і Бярэзінскага сельпо адсутнічаюць неабходныя тавары шырокага спажывання».

Старшыня Домжарыцкага сельпо тав. Кульба сваёй непаваротлівасцю і неахайнасцю давеў да таго, што многія крамы і ларкі ў час правядзення веснавой сяўбы не мелі самых неабходных тавараў, як печанага хлеба, цукру, мыла і інш».

Гэтыя два абзацы занялі ў газеце 25 радкоў, а ўсё, што ў іх скажана, можна было-б выказаць максімум на 10—12 радках.

Разбіраючы іх больш падрабязна. Як у першым, так і другім абзацах прыводзіцца адна думка—аб дрэннай рабоце Домжарыцкага і Бярэзінскага сельпо. У першым абзацы сказана аб гэтым наогул. У другім таксама няма ніякай канкрэтнасці, за выключэннем таго, што прыведзена прозвішча старшыні Домжарыцкага сельпо і названы не дастаючыя тавары. Ці трэба займаць столькі месца ў газеце, калі можна было-б сказаць аб гэтым, прыкладна так.

«Аднак не ўсе сельпо аднесліся сур'ёзна да арганізацыі гандлю на вёсцы. Той факт, што ў крамах Домжарыцкага і Бярэзінскага сельпо ў час веснавой сяўбы адсутнічалі многія

тавары шырокага спажывання (хлеб, цукар, мыла і інш.), кра-самоўна гаворыць аб безадказнасці і непаваротлівасці кіраў-нікоў тэтых сельпо».

Многаслоўе, штучнае раздуванне матэрыяла—недахоп, на жаль, многіх раённых газет. Нумары Барысаўскай газеты за другую палову чэрвеня напоўнены заметкамі аб выкананні многімі прадпрыемствамі поўгадавога плана. Амаль усе заметкі напісаны па аднаму трафа-рэту: лічбы, процанты, прозвішчы. Хіба не лепш было-б змяшчаць «Спіс перадавых прадпрыемстваў», як гэта рабіла «Правда».

Толькі ўважлівая літаратурная апрацоўка матэрыяла можа па-збавіць старонкі газет ад непатрэбных паўтораў, лішніх слоў, няпра-вільных, а часам памылковых сказаў.

У нумары ад 24 мая газета «Пагранічная праўда» (Старобінскі раён) змясціла невялікую карэспандэнцыю пад загалоўкам: «Боль-шэвіцкую увагу сцягванню хутароў», у якой слова «сцягванне» паў-тараецца ў розных варыяцыях (сцягванне, сцягванню, сцягнуты, сцягнуць і нават перацягванне) 14 раз і слова «хутароў» — 15 раз.

У рэдакцыі Старобінскай газеты літаратурная праца матэрыяла наогул не ў пашане. На яе старонках паяўляюцца такія «перлы»: «Хача МТС калгасам у правядзенні сяўбы аказалі вялікую дапамогу, але выступаючы зусім правільна, крытычна аднесліся да недахопаў» *), або такі сказ: «Ўборку трэба правесці ў тэрмін і пры добраі па-годзе» *). Выходзіць, што работнікі Старобінскай раённай газеты могуць загадзя заказаць добрае надвор'е.

Случкай раённая надрукавала адну за другой, праз 6 дзён, дзве справаздачы аб нарадах дырэктароў сярэдніх і няпоўных сярэд-ніх школ. Рэдакцыя чамусьці палічыла патрэбным друкаваць справаздачы двух нарад, на якіх абмяркоўвалася адно і тое-ж пы-танне: вынікі вучэбна-выхаваўчай работы за 1938—39 і задачы 1939—40 вучэбнага года, атэсшы для гэтага 250 радкоў. Рэдакцый-ныя работнікі не пазбеглі пры гэтым і звычайнага шаблону. Пры-ведзем некалькі вытрымак:

У № ад 18 чэрвеня: «Аднак у раёне ёсць яшчэ школы, дзе на-стаўнікі не спраўляюцца са сваімі задачамі».

У № ад 24 чэрвеня: «Нараду з перадавымі, у раёне ёсць і такія школы, якія не справіліся з сваімі задачамі...»

У № ад 18 чэрвеня: «Выступаючы на нарадзе таварышы крыты-кавалі работу райАНА».

У № ад 24 чэрвеня: «Выступаючы на нарадзе крытыкавалі ра-ботнікаў райАНА за дрэннае кіраўніцтва школамі».

Зусім зразумела, калі-б работнікі газеты сур'ёзна адносіліся да рэдагавання, яны-б з двух справаздач зрабілі адну, зэканомілі-б месца і пазбеглі шаблону.

У газеце «Совецкі патрыёт» (Бягомльскі раён) амаль у кожным нумары можна сустрэць такі аблюбаваны рэдакцыяй сказ: «Боль-шасць першых комсамольскіх арганізацый правільна зразумелі вялікія і складаныя задачы» (№ 43), «Многія кіраўнікі сельпо і ра-ботнікі спажывааперацы зразумелі пастаўленыя перад імі задачы» (той-жа нумар).

Раённы газеты часта недарэчы ўжываюць слова «справа». Газета «Ста-

*) Вытрымкі прыведзены з карэспандэнцыі: «Аб выніках веснавой сяўбы і пад-рыхтоўцы да ўборачнай», «Пагранічная праўда», № 50.

ханавец» (Церахаўскі раён) піша: «Яшчэ горш абстаіць справа з выкананнем паставак воўны», замест: «Яшчэ горш выконваецца план пастаўкі воўны», або: «У профарганізацыі... да гэтага часу нічога не зроблена ў справе падрыхтоўкі да выбараў», замест «Профарганізацыя... яшчэ нічога не зрабіла для падрыхтоўкі да выбараў». У газеце залішне часта паўтараюцца словы «трэба прызнаць», «трэба адзначыць».

За апошнія годы газеты ачысціліся ад усякага роду скарачэнняў, якія затrudнялі чытанне, таму і робіцца прыкра, калі іншы раз сустракаеш у газеце: «У адказе на пытанне: «прамысловасць чарназемнага цэнтра»—не былі названы такія гіганты прамысловасці як вяронежскі завод СК...» (Слуцкая газета «За сацыялістычную радзіму» ад 12 чэрвеня, карэспандэнцыя «Іспыты па геаграфіі»).

Сумняваемся, ці ведаюць самі работнікі газеты, што азначае «СК» (сінтэтычны каучук). Чаму-ж яны, не шкадуючы месца для пустаплоўя, шкадуюць яго там, дзе трэба напісаць талкова. Нярэдка сустракаецца «ДСК» (Дом сацыялістычнай культуры) і іншыя скарачаныя словы.

«Таварыш Сталін часта папракае літаратараў і нашы газеты ў тым, што яны, не лічачыся з узроўнем шырокіх мас, дапускаюць усялякага роду скарачаныя словы. Вось пішуць напрыклад аб Міжнародным Юнацкім Дні, і абавязкова убачыце. МЮД...

...Або вазьміце нашы газеты, там часта сустракаецца слова ІТР. У нас ведаюць, што так скарачана называюць інжынерна-тэхнічных работнікаў. А вось вясковы комуніст чытае ІТР і не ведае, што гэта такое за ІТР. У газетах такое скарачэнне: 4 кв. Што такое 4 кв? Вясковаму комуністу, ды і не толькі яму, цяжка здагадацца, што за гэтым скарачэннем хаваюцца словы: 4-ы квартал. Я гавару гэта не для таго, каб пасмяяцца над чалавекам, які не ведае простых рэчаў. Не, хутчэй смяецца трэба над тымі, якія так пішуць для рабочых і сялян» *).

Пара рэдакцыйным работнікам сур'ёзна падумаць аб чытанні сваіх газет і аб сваім аўтарытэце.

* * *

У гэтым артыкуле мы спыніліся толькі на некаторых пытаннях палепшання мовы раенных газет, не ставячы перад сабой мэты вычарпаць задачу цалкам. Але і прыведзеныя факты сведчаць аб тым, што над вырашэннем гэтай задачы неабходна працаваць сістэматычна, з дня ў дзень.

Кожны работнік рэдакцыі павінен дабівацца, каб мова газеты, у якой ён працуе, была яснай і зразумелай для кожнага чытача.

«Правда» у адным са сваіх аглядаў друку пісала:

«Газету рабочага класа і мільянаў калгаснікаў павінны рабіць масы. У гэтым—адрозненне савецкага друку ад капіталістычнага. Буржуазная газета гэта фабрыка, якая вырабляе друкаванае слова і якая прадае на рынку свой тавар. Чытач—гэта спажывец, які сустракаецца з таварам толькі на рынку. Якая-ж капіталі-

*) «С. «награфічная справа» задача XVII з'езду ВКП(б)», стар 553—554, Іартвыдат, Масква, 1934

стычная фабрыка пусціць спажывца на сваю фабрыку і адкрые перад ім таямніцы сваёй вытворчасці!

Наша друкаванае слова—не тавар. Савецкая газета, якая адгарадзілася-б ад чытача, замкнулася ў сваім асяроддзі работнікаў-прафесіяналаў, разгубіць вельмі хутка ўсе сувязі з рабочай масай і немінуча ператворыцца ў бюракратычную ўстанову з немінучай канцылярскай мовай—сухой, нежыццёвай, уродливай, засмечанай. А гэта значыла-б, што газета здае класавыя пазіцыі, заваяваныя пролетарыятам. Яна не умее гаварыць з масамі той моваю, якую патрабаваў Ленін ад усякага пролетарскага агітатара і прапагандыста,—яснай, зразумелай рабочым і сялянам *).

Кожны работнік павінен разумець, што чытач мяркуе аб газеце, аб ступені выканання паставленых перад ёю задач не толькі па колькасці надрукаванага матэрыяла, а галоўным чынам па якасці той мовы, на якой газета гаворыць з масамі. І калі мы хочам, каб наша газета даходзіла да масы чытачоў, каб яна апэратыўна змагалася за ажыццяўленне задач большэвіцкай партыі, мы павінны крапатліва працаваць над палепшаннем мовы друку.

*) „Навучымся культурна рабіць газету“, стар. 284. Партвыдат ЦК ВКП(б).

Аграрная праграма большэвізма ў буржуазна-дэмакратычнай рэволюцыі

Аграрная праграма большэвізма, як частка ўсёй большэвіцкай праграмы барацьбы за сацыялізм, вырацоўвалася Леніным на падставе марксісцкага аналізу ўсёй эканомікі дэрэволюцыйнай Расіі, эвалюцыі сельскай гаспадаркі, барацьбы класавых сіл і класавых процілегласцей.

У радзе сваіх работ, асабліва ў «Развіцці капіталізма ў Расіі», Ленін дэ бліскучае абгрунтаванне эканамічных праднасылак аграрнай праграмы большэвізма.

У барацьбе з народнікамі, якія сцвярджалі, што капіталізм у Расіі з'яўляецца «выпадковай» з'явай, якая не мае умоў для свайго развіцця, Ленін даказваў, што капіталізм у Расіі развіваецца як у галіне прамысловасці і гандлю, так і ў галіне сельскай гаспадаркі, ўсе больш расчышчаючы рамкі класавай барацьбы не толькі ў горадзе, але і ў вёсцы.

Для ілюстрацыі развіцця капіталізма ў прамысловасці Расіі даволі прывесці наступныя даныя. Колькасць рабочых буйных фабрык, заводаў і чыгунак павялічылася з 706 тысяч у 1865 годзе да 1.433 тысяч у 1890 годзе, а к канцу 90-х годаў колькасць рабочых на буйных фабрыках і заводах, у горнай прамысловасці і на чыгунках узрасла да 2.792 тысяч.

К канцу XIX века ў галіне прамысловасці Расія становілася на шлях манопалістычнай стадыі капіталізма—імперыялізма.

Па канцэнтрацыі прамысловасці Расія ў пачатку рэволюцыі 1905—1907 гг. не уступала нават больш перадавым капіталістычным краінам, хоць па абсалютнаму аб'ёму прамысловай прадукцыі заставалася адной з адсталых краін. Не гледзячы на рэшткі прыгонніцтва, якія затрымлівалі развіццё капіталізма, развівалася капіталістычная і сельская гаспадарка.

«Развіццё капіталізма ішло не толькі ў горадзе, але і ў вёсцы. Сялянства, самы шматлікі клас дэрэволюцыйнай Расіі, распадалася, расслоівалася. У вёсцы з нэнбольш заможных сялян выдзялялася кулацкая верхушка, вясковая буржуазія, а, з другога боку, многія сяліне разараліся, навялічвалася колькасць сялянскай беднаты, вясковых пролетарыяў і поўпролетарыяў. Колькасць-жа сярэдніх сялян з кожным годам змяншалася*).

*) Кароткі курс гісторыі ВКП(б), стар. 7—8.

На аснове аналізу земскіх статыстычных даных тагочаснай Расіі Ленін паказаў рознастайнасць форм укаранення капіталізма ў сельскую гаспадарку. З аднаго боку, выдзяляецца вясковая верхушка (15—20 проц. двароў), якая валодае паловай пасеваў, 60—70 проц. купчай і да 50—80 проц. арандаванай зямлі, 92,8 проц. жывярак і казілак, 56,3 проц. коней, 50 проц. усіх прамысловых і гандлевых устаноў, якія належаць да 70 проц. батракоў. З другога боку, каля паловы сялянскіх двароў уладаюць усяго толькі 12 проц. пасеваў, якія не маюць нават простых прылад для апрацоўкі зямлі і прымешаны здаваць яе ў арэнду, прадаваць сваю рабочую сілу. Продаж рабочай сілы з'яўляецца для іх галоўнай крыніцай існавання. Гэта—тыя-ж самыя наёмныя рабочыя, але толькі з надзеяй. Ленін называў іх **вясковымі пролетарыямі або поўпролетарыямі.**

Прамежнае, сярэдняе сялянства, якое хісталася паміж крайнімі групамі, пастаянна дыферэнцыруючыся, вылучала нязначную меншасць заможных гаспадарак, а большасць пратэтарызавалася. Такім чынам, у рускай вёсцы, якая пачала калітэлізавацца, было у наяўнасці абвастрэнне класавых супярэчнасцей.

На капіталістычны лад перабудоўвалася і памешчыцкая гаспадарка. На змену паншчыннай сістэме ідзе сістэма капіталістычная, аснова на наёмнай працы і больш высокай сельскагаспадарчай тэхніцы. І тут у наяўнасці рост і абвастрэнне класавых процілегласцей капіталістычнай гаспадаркі.

Уся сельская гаспадарка тагочаснай Расіі развівалася ў капіталістычным напрамку. Аднак развіццё яе моцна затрымлівалася рэшткамі прыгонніцтва, у аснове якога ляжала памешчыцкае землеўладанне. 30 тысяч сямей памешчыкаў уладалі 70 мільёнамі дзесяцін зямлі, і ў той-жа час 10,5 мільёна сялянскіх двароў мелі толькі 75 мільёнаў дзесяцін. Калі на адзін сялянскі двор прыпадала ў сярэднім 7 дзесяцін зямлі, то на адно памешчыцкае ўладанне—2333 дзесяціны. 5 мільёнаў маломоцных сялянскіх гаспадарак мелі на двор не больш 1—2 дзесяцін зямлі.

Прыгонніцкія латыфунды і панаванне рознастайных форм кабальнасці ў вёсцы выклікалі і адпаведную палітычную палітыку—свавольства чорнасоценнага памешчыка, бясправае насельніцтва і т. д. Але гэтым далёка не вычэрпвалася наяўнасць прыгонніцкіх перажыткаў у рускай вёсцы.

Руская абшчына з яе земленадзяленнем, якую народнікі ідэалізавалі, прымаючы за амаль гатовую «соцыялістычную» форму, таяла ў сабе таксама шмат прыгонніцкіх перажыткаў. Увесь яе ўнутраны ўклад у перыяд прыгонніцтва быў прыстасаван да паншчычнай гаспадаркі. Яна з'яўлялася прыдаткам паншчычнай гаспадаркі, часткай усёй прыгонніцкай сістэмы, адным з яе полюсаў.

Надзяленне сялян зямлёй у абшчыне падпарадкоўвалася прынцыпу забеспячэння прыгонніка рабочай сілай, якая-б дарэмна апрацоўвала зямлю прыгонніка сваім інвентаром і жывёлай, ствараючы для яго дадатковы прадукт.

І пасля рэформы 1861 г. памешчыкі прадаўжалі прыгнятаць сялян. Пры «вызваленні» ад прыгону яны адабралі ў іх значную частку зямлі, якую сяляне карысталіся раней. Толькі па 14 губернях чорназемнай паласы ў выніку гэтай рэформы ў сялян было адрэзана 2799 тыс. дзесяцін зямлі. У 5 стэпавых губернях у сялян адрэзалі

каля $\frac{1}{3}$ зямлі ў карысць памешчыкаў. У некаторых губерніях было адрэзана ў сялян да $\frac{2}{5}$ усёй зямлі.

Гэтыя «адрэзкі» служылі ў руках памешчыкаў сродкам закабавання сялян, эканамічнай умові адпрацовачнай сістэмы. Як правіла, у сялян адразаўся лепшыя землі, без якіх немагчыма было весці гаспадарку (выган, выпасы, дарогі і інш.). Пры гэтым стараліся, каб сялянская зямля ўкліньвалася ў памешчыцкую вузкімі палоскамі, а памешчыцкія землі падыходзілі да сялянскіх сядзіб. Такім чынам, селяніну не было куды выпусціць і куранё. Уся сістэма такога надзелу зямлей вымушала сялян хадзіць да памешчыка на пастаянным адработкі.

«Сялянскі «надзел» з'яўляўся пры такой гаспадарчай сістэме спосабам забеспячэння памешчыка рабочымі рукамі і не толькі рабочымі, але і інвентаром, які, як-бы мізэрны ён ні быў, служыў для апрацоўкі памешчыцкай зямлі.*).

У агульным уладанні існаваў цэлы рад перагарадак. Сялянскія землі адметны былі празмернай цераспалосцай. На адзін душавы надзел часам прыпадала да 170 палос. У сяленні Популава, Владзімірская губерня, былі 4 зямельныя абшчыны, зямля якіх была раскідана цераспалосна, а ўнутры кожнай абшчыны існавала свая цераспалосца. Пры гэтым ворная зямля была разрэзана на палоскі даўжыней па 4 вярсты, а шырынёй усяго ад 4 да 20 аршын. Пры такіх умовах дробная сялянская гаспадарка не мела магчымасці карыстацца самымі простымі агра-тэхнічнымі прыёмамі апрацоўкі зямлі. У аснове-ж усіх прыгонніцкіх перажыткаў ляжала памешчыцкае землеўладанне, прыгонніцкія латыфунды. На гэтым грунтавалася адпрацовачная сістэма і іншыя формы кабальнай эксплуатацыі сялянства. Сяляне прымушаны былі несці памешчыцкую кабалу за адрэзкі, за выпас і т. д.

«На гэтым асноўным фоне немінуха здзіўляючая адсталасць тэхнікі, закінутае становішча земляробства, прыдаўленасць і забітасць сялянскай масы, бясконца рознастайныя формы прыгонніцкай, паншчынай эксплуатацыі**).

Толькі аграрная рэвалюцыя магла вызваліць сялян ад усіх прыгонніцкіх перажыткаў і перагарадак. Знішчэнне прыгонніцкага землеўладання, прыгонніцкіх латыфунды і пераход зямель да сялян, як указваў Ленін, з'яўлялася аб'ектыўна немінучай тэндэнцыяй барацьбы. Гэтая барацьба была «асялком» буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі ў Расіі.

«Гваздом барацьбы з'яўляюцца прыгонніцкія латыфунды, як самае адметнае ўвасабленне і самая моцная апора рэштак прыгонніцтва ў Расіі»***).

Знішчэнне латыфунды знішчыла-б аснову існавання прыгонніцкай, а разам з ёю і ўсе іншыя перажыткі прыгонніцтва ў рускай вясцы. Ачысцілася-б дарога для развіцця капіталізма, для росту прадукцыйных сіл, для свабоднай класавай барацьбы.

З глыбокага аналізу эканомікі дарэвалюцыйнай Расіі, з аналізу класавых сіл і процілегласцей паміж імі Ленін робіць наступны вывад:

*) Ленін, т. XVI, стар. 503.

**) Ленін, т. XI, стар. 337.

***) Ленін, т. XII, стар. 169.

«...У сучаснай рускай вёсцы сумяшчаюцца дваякага роду класавыя процілегласці: па-першае, паміж сельскімі рабочымі і сельскімі прадпрыемцамі, па-другое, паміж усім сялянствам і усім памешчыцкім класам. Першая процілегласць развіваецца і расце, другая — наступова аслабляе. Першая—уся яшчэ ў будучым, другая у значнай ступені ўжо ў мінулым. І, не гледзячы на гэта, для сучасных рускіх соцьял-дэмакратаў іменна другая процілегласць мае найбольш істотнае і найбольш практычна важнае значэнне» *).

*

Большэвіцкая аграрная праграма на этапе буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі ёсць праграма пролетарыята—гегемона ў рэвалюцыі, разлічаная на сялянства як саюзніка ў гэтай рэвалюцыі. Яе сутнасцю, асновам з'яўляецца прызнанне і расчыстка дарогі для развіцця класавай барацьбы ў вёсцы з мэтай заваявання дыктатуры пролетарыята.

Гэтая сутнасць найлепшым чынам выражана ў наступных словах Леніна:

«Цэнтральным фактам і ў галіне аграрных парадкаў Расіі мы прызнаем класавую барацьбу. Мы будзем усю сваю аграрную палітыку (а, значыць, і аграрную праграму) на няухільным прызнанні гэтага факта... Наша галоўная бліжэйшая мэта—расчысціць дарогу для свабоднага развіцця класавай барацьбы ў вёсцы, класавай барацьбы пролетарыята, накіраванай к ажыццяўленню канчатковай мэты сусветнай соцьял-дэмакратыі, к заваяванню палітычнай улады пролетарыятам і к стварэнню асноў соцьялістычнага грамадства **).

Гэтае ўказанне Леніна праходзіць чырвонай ніцю праз усе аграрныя патрабаванні большэвіцкай партыі на працягу ўсяго перыяда буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі. Першая большэвіцкая аграрная праграма, вядомая як праграма адрэзкаў, прынята на II з'ездзе партыі.

У праграме выстаўлены патрабаванні адмены выкупных і аброчных плацяжоў і іншых павіннасцей, адмены кругавой парукі і іншых законаў, якія перашкаджаюць сялянам распараджацца іх зямлёю, звароту сялянам выкупных і аброчных плацяжоў, для чаго прапанавалася абмяжыць палаткам дваран—буйных землеўладальнікаў, якія карысталіся выкупной ссудай, і канфіскаваць манастырскія маёмасці і ўдзельныя маенткі. Нарэшце, патрабавалася зварот сялянам тых зямель, якія адрэзаны ў іх пры адмене прыгоннага права, і ўтварэння для гэтай мэты сялянскіх камітэтаў.

Усе патрабаванні гэтай праграмы былі накіраваны на ажыццяўленне адной мэты: знішчыць усе прыгонніцкія астаткі, расчысціць дарогу для свабоднага развіцця класавай барацьбы ў вёсцы, паскорыць працэс развіцця і перарастання буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі ў соцьялістычную. Ажыццяўленне аграрных патрабаванняў было разлічана на шлях рэвалюцыйнага паўстання сялянства пад кіраўніцтвам пролетарыята супроць прыгонніцтва і самадзяржаўя.

«.. Пачнецца барацьбой,—пісаў Ленін,—з вясковымі прыгоннікамі, а скончыцца—паўстаннем супроць таго магутнейшага і агід-

) Ленін, т. IV, стар. 102.

**) Ленін, т. V, стар. 120.

нейшага астагку прыгонніцтва, які ^{*}завецца царскім самадзяржаўем ^{*}).

Найбольш важным патрабаваннем гэтага праграмы было патрабаванне аб адрэзках. Адрэзкі з'яўляліся адною з важнейшых эканамічных умоў, на якіх у асноўным грунтавалася кабальная прыгонніцкая сістэма адрабятку. Зварот адрэзкаў сялянам падарваў-бы аснову адрабятчнай сістэмы, паскорыў-бы развіццё капіталізма ў сельскай гаспадарцы, расчысціў-бы дарогу развіццю класавай барацьбы ў вёсцы. Карэнным патрабаваннем аграрнай праграмы Ленін лічыў утварэнне рэволюцыйных сялянскіх камітэтаў, якія-б самі правялі сапраўды карэнныя аграрныя пераўтварэнні.

Патрабуючы звароту адрэзкаў і арганізацыі сялянскіх камітэтаў, Ленін ніякім чынам не звужаў задач сялянскага руху. Наадварот, гэта патрабаванне было толькі першым крокам на шляху актывізацыі сялянства, зброяй падштурхоўвання яго на барацьбу з прыгонніцтвам і самадзяржаўем. Гэта былі толькі дзверы, праз якія можна было-б ісці далей уперад—да перамогі пролетарскай рэволюцыі.

«Патрабаванне стварыць сялянскія камітэты для абмежавання кабалы і для звароту адрэзкаў не есць загарадка. Яно есць дзверы. У гэтыя дзверы перш за ўсё трэба выйсці для таго, каб ісці далей, для таго, каб па адкрытай, па шырокай дарозе ісці да самага канца, да поўнага вызвалення працоўнага рабочага народа на Русі ^{**}).

Было-б зусім памылкова процістаўляць ленінскія патрабаванні аб адрэзках патрабаванню нацыяналізацыі зямлі.

«Ленін ужо тады стаяў за нацыяналізацыю зямлі, але на першым этапе барацьбы ён лічыў неабходным высунуць патрабаванне звароту сялянам «адрэзкаў», гэта значыць тых зямель, якія памешчыкі пры «вызваленні» сялян адрэзалі ад сялянскіх зямель» ^{***}).

Для больш раўняй ступені разгортвання буржуазна-дэмакратычнай рэволюцыі Ленін высунуў патрабаванне адрэзкаў. Пры ўздыме-ж буржуазна-дэмакратычнай рэволюцыі Ленін замяніў патрабаванне адрэзкаў патрабаваннем канфіскацыі памешчыцкай зямлі з паслядоўнай нацыяналізацыяй усёй зямлі.

Аб тым, што Ленін стаяў на пазіцыях нацыяналізацыі зямлі яшчэ да выпрацоўкі першага аграрнай праграмы, ясна відаць з яго найбольш ранняй работы «Прыяцелі народа», дзе ён гаворыць аб «поўнай экспрапрыяцыі памешчыцкага землеўладання». Затым у артыкуле аб аграрнай праграме, напісаным у 1902 годзе, ён прама указвае:

«Іншая справа—нацыяналізацыя зямлі... У прынцыпе мы ў поўнай меры раздзяляем гэта патрабаванне. У пэўны рэволюцыйны момант мы не адмовімся, зразумела, яго высунуць ^{****}).

Ленінскае ўказанне аб нацыяналізацыі зямлі «у пэўны рэволюцыйны момант» прыведзена ў выкананне. Стоячы на прынцыповых пазіцыях, Ленін усе-ж лічыў неэтазгодным высюваць для таго перыяда праграму нацыяналізацыі зямлі.

^{*}) Ленін, т. V, стар. 122.

^{**}) Там-жа, стар. 308.

^{***}) «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)», стар. 38.

^{****}) Ленін, т. V, стар. 113.

Ленін виказаў апасенне, што ў перыяд адсутнасці рэволюцыйнага ўздыму і нявыяўленасці характару сялянскага руху, у перыяд поўнага панавання самадзяржаўя патрабаванне нацыяналізацыі зямлі магло адцягнуць увагу ад самых дзікіх перажыткаў прыгонніцтва, ад рэволюцыйнай расправы з імі ў бок «бязглуздых эксперыментаў дзяржаўнага соцыялізма».

У сваім праграмным артыкуле Ленін пісаў:

«Але цяперашнюю сваю праграму мы складаем не толькі і нават не столькі для эпохі рэволюцыйнага паўстання, колькі для эпохі палітычнага рабства, для эпохі, папярэдняй палітычнай свабодзе» *).

У перыяд уздыму рэволюцыі 1905—1906 гг., якая пахіснула царскае самадзяржаўе і выявіла характар сялянскага руху, наша партыя паставіла патрабаванне нацыяналізацыі зямлі ў парадак дня.

* * *

Другая аграрная праграма большэвізма есць працяг і развіццё першай, складзенай у перыяд уздыму буржуазна-дэмакратычнай рэволюцыі (1905—1917).

«Характэрнай рысай гэтага перыяда з'яўляецца высвабоджэнне сялянства з-пад уплыву ліберальнай буржуазіі, адыход сялянства ад кадэтаў, паварот сялянства ў бок пролетарыята, у бок партыі большэвікоў» **).

Стрыжнем большэвіцкай аграрнай праграмы гэтага перыяда з'яўляўся захват улады, ўстанавленне рэволюцыйна-дэмакратычнай дыктатуры пролетарыята і сялянства, як пераходнай ступені да дыктатуры пролетарыята.

Асабліва ярка выражана гэта ў трох ленінскіх парадках пролетарыату і сялянству. У іх сінтэза перадаана сутнасць большэвіцкай аграрнай праграмы. У артыкуле «Перагляд аграрнай праграмы рабочай партыі», напісаным у пачатку 1906 года, Ленін указваў:

«Наша аграрная праграма павінна складацца з трох асноўных частак: па-першае, з фармулёўкі самага рашучага закліку да рэволюцыйнага сялянскага напяску на памешчыцкіе землеўладанне; па-другое, з дакладнага ўказання далейшага кроку, які можа і павінен зрабіць рух для замацавання сялянскіх заваяванняў і для пераходу ад перамогі дэмакратыі да пролетарскай непасрэднай барацьбы за соцыялізм; па-трэцяе, з ўказання класавых пролетарскіх задач партыі, якія тым настойлівей насочваюцца на нас і тым настойлівей патрабуюць яснай пастановкі іх, чым бліжэй перамога сялянскага паўстання» ***).

У першай парадзе Ленін заклікае накіраваць усе намаганні да поўнай перамогі сялянскага паўстання.

Без такой перамогі немагчыма было-б ні адабраць зямлю ў памешчыкаў, ні стварыць сапраўды дэмакратычную дзяржаву. Лозунгам, які заклікаў сялян да рашучага выступлення, з'яўлялася патрабаванне:

«Канфіскацыя ўсіх памешчыцкіх зямель... і абавязкова канфіскацыя сялянскімі камітэтамі яшчэ да Устаноўчага Сходу» ****).

*) Ленін, т. V, стар. 113.

**) Сталін, «Пытанні левізму», стар. 35.

***) Ленін, т. IX, стар. 73.

****) Ленін, т. IX, стар. 72.

Ленін тлумачыць, што ўсякія іншыя заклікі—лозунгі буржуазных лібералаў і меншавікоў аб «адчуждзенні» і т. п.—не заклікаюць сялянства да рашучых выступленняў і разлучаны на здзелку з памешчыкамі і рэакцыянаю ўладай.

Другая ленінская парада заклікае не спыняцца на поўдарозе, не абмяжоўвацца адным толькі захватам зямлі ў памешчыкаў, а рухацца далей да рэспублікі, да рэволюцыйна-дэмакратычнай дыктатуры пролетарыята і сялянства, бо толькі гэтым шляхам можна замацаваць завоевы і зрабіць крок да соцыялізма.

«Гэта значыць,—піша далей Ленін:—пры ўмове заваявання рэспублікі нацыяналізацыя ўсёй зямлі, як магчымы максімум буржуазна-дэмакратычнага перавароту, як натуральны і неабходны крок уперад ад перамогі буржуазнага дэмакратызма к пачатку сапраўднай барацьбы за соцыялізм» *).

Тут найбольш ярка сфармулявана ленінская ідэя перарастання буржуазна-дэмакратычнай рэволюцыі ў соцыялістычную і паказана, якое вялікае рэволюцыйнае значэнне мае пры гэтым большэвіцкі лозунг нацыяналізацыі ўсёй зямлі. Высцоўваючы гэты лозунг, пролетарыят і яго партыя становяцца на чале аграрнага сялянскага руху. Аднак, Ленін выстаўляе патрабаванне нацыяналізацыі зямлі не пры любым выніку рэволюцыі, а пры давядзенні яе да канца, пры ўстанаўленні рэволюцыйна-дэмакратычнай улады, здольнай выконваць гэта патрабаванне.

Ажыццяўленне нацыяналізацыі зямлі ў рускай буржуазна-дэмакратычнай рэволюцыі азначае для Леніна максімум буржуазна-дэмакратычных заваяў і разам з тым неабходны крок да соцыялістычнай рэволюцыі, адзін з момантаў, які садзенічае перарастанню буржуазна-дэмакратычнай рэволюцыі ў соцыялістычную.

Патрабаванне нацыяналізацыі зямлі ставілася ў праграме нашай партыі не для таго, каб умацаваць сялянскую ўласнасць і буржуазны парадкі, а каб рухаць рэволюцыю далей і, дабіўшыся «магчымага максімума буржуазна-дэмакратычнага перавароту», зрабіць нацыяналізацыю зямлі натуральным і неабходным крокам уперад у барацьбе за соцыялістычную рэволюцыю.

У сваёй трэцяй парадзе Ленін заклікае да самастойнай арганізацыі сельскага і гарадскога пролетарыята, да барацьбы за поўны соцыялістычны пераварот, за дыктатуру пролетарыята. Пролетарыят падтрымлівае ўсе сялянства ў яго барацьбе супроць цара і памешчыкаў у перыяд буржуазна-дэмакратычнай рэволюцыі. Гэта знайшло выражэнне ў лозунгу нашай партыі: «Разам з усім сялянствам супроць цара і памешчыкаў, пры нейтралізацыі буржуазіі, за перамогу буржуазна-дэмакратычнай рэволюцыі». Але ўнутры сялянства ідзе барацьба паміж процілеглымі класавымі групамі. Пролетарыят і пролетарыят вёскі павінны арганізавацца асобна і весці барацьбу супроць кулацтва.

Партыя павінна арганізоўваць сельскі пролетарыят і беднату ў іх барацьбе з кулацтвам, згуртоўваць іх у свядомую класавую сілу і рухаць да барацьбы за дыктатуру пролетарыята.

На аснове гэтых ленінскіх указанняў былі сфармуляваны патрабаванні большэвіцкай аграрнай праграмы:

«У мэтах знішчэння рэштак прыгоннага парадку, якія цяжкім

*) Ленін, т. IX, стар. 72.

гнетам ляжаць непасрэдна на сялянах, і ў інтарэсах свабоднага развіцця класавай барацьбы ў вёсцы партыя патрабуе:

1) канфіскацыі ўсіх царкоўных, манастырскіх, удзельных, дзяржаўных, кабінецкіх і памешчыцкіх зямель;

2) стварэння сялянскіх камітэтаў для неадкладнага знішчэння ўсіх слядоў памешчыцкай улады і памешчыцкіх прывілеяў і для фактычнага распараджэння канфіскаванымі землямі да часу ўстанаўлення ўсенародным Устаноўчым Сходам новага зямельнага ўстройства;

3) адмены ўсіх падаткаў і павіннасцей, якія падаюць у цяперашні час на сялянства, як на падатковае саслоуе;

4) адмены ўсіх законаў, якія сцясняюць селяніна ў распараджэнні яго зямлей;

5) працастаўлення выбарным народным судам права паніжаць непамерна высокія арэндныя платы і аб'яўляць неспраўдымі здзелкі, якія маюць кабальны характар.

Калі-ж рашучая перамога сучаснай рэвалюцыі ў Расіі забяспечыць поўнасьцю самадзяржаўе народа, г. зн. створыць рэспубліку і ўнаўне дэмакратычны дзяржаўны лад, то партыя будзе дабівацца адмены прыватнай уласнасці на зямлю і перадачы ўсіх зямель у агульную уласнасць усяго народа»^{*)}.

Другі варыянт апошняга абзаца сфармуляван так:

«...партыя будзе падтрымліваць імкненне рэвалюцыйнага сялянства к адмене прыватнай уласнасці на зямлю і дабівацца перадачы ўсіх зямель ва ўласнасць дзяржавы».

Гэтыя праграмныя патрабаванні дапаўняліся наступным палажэннем

«Пры гэтым Расійская Соцыял-Дэмакратычная Рабочая Партыя ва ўсіх выпадках і пры ўсякім становішчы дэмакратычных аграрных пераўтварэнняў ставіць сваёй задачай няўхільна імкнуцца да самастойнай класавай арганізацыі сельскага пролетарыята, тлумачыць яму непрымыму прадметнасць яго інтарэсаў інтарэсам сялянскай буржуазіі, перасцерагаць яго ад спакушэння сістэмай дробнай гаспадаркі, якая ніколі, пры існаванні таварнай вытворчасці, не зможа знішчыць гаспадарчых мас, і, нарэшце, указваць на неабходнасць поўнага соцыялістычнага перавароту, як адзінага сродку знішчыць усякую галечу і усякую эксплуатацыю»^{**)}.

Большавіцкая аграрная праграма адпавядала рэвалюцыйным патрабаванням самаго сялянства і заклікала яго да паўстання. Яна была разлічана на поўны разварот усях рэвалюцыйных буржуазна-дэмакратычных сіл, заложаных у сялянскім руху. На чале гэтага руху стаяў пролетарыят, які веў за сабою і эксплуатаваную масу вясковай беднаты да пролетарскай рэвалюцыі. На выражэнню таварыша Сталіна, «гегемонія пролетарыята была зародкам і пераходнай ступенню да дыктатуры пролетарыята»^{***)}.

Гэта аграрная праграма большавізма складалася ў ходзе рэвалюцыі 1905 года і ўваходзіла ў гісторыю, як праграма нацыяналізацыі

^{*)} Ленін, т. IX, стар. 75.

^{**) Там-жа, стар. 76.}

^{***)} Сталін, «Пытанні ленынізма», стар. 36.

зямлі. Асноўныя яе палажэнні былі прыняты на III большэвіцкім з'ездзе партыі ў 1905 г., а поўны праект прадастаўлен большэвікамі Стокгольмскаму аб'яднаўчаму з'езду партыі ў 1906 г. Меншавіцкая большасць з'езда адвергла праект і замяніла яго сваёй блытанай праграмай «муніцыпалізацыі зямлі». Аднак, адвергнутая меншавікамі праграма служыла для большэвікоў кіраўніцтвам к дзеянню.

Не трэба змешваць і процістаўляць праграмныя патрабаванні канфіскацыі памешчыцкіх, царкоўных і іншых зямель патрабаванням нацыяналізацыі ўсёй зямлі. Канфіскацыя зямлі не пакрывае поўнасцю патрабавання нацыяналізацыі ўсёй зямлі, бо азначае гвалтоўны і дармовы захват памешчыцкіх, царкоўных і іншых зямель пануючых класаў, як прыватнай уласнасці, так і аб'екта гаспадаркі, і перадачу іх у распараджэнне рэвалюцыйных сялянскіх камітэтаў. Канфіскацыя зямлі не закранае дробнай зямельнай уласнасці сялян. Нацыяналізацыя зямлі азначае перадачу ўсёй зямлі, у тым ліку і дробнай сялянскай, як аб'екта ўласнасці, у рукі дзяржавы.

Аднак, нацыяналізацыя ні ў якім разе не азначае адабрання зямлі ў дробных сялян супроць іх волі. Пры нацыяналізацыі сяляне працягваюць карыстацца зямлёй, як аб'ектам гаспадаркі, хоць яна і пераходзіць у рукі дзяржавы, як аб'ект уласнасці.

«Нацыяналізацыя, — піша Ленін, — ёсць перадача рэнты дзяржаве. Сяляне ў большасці выпадкаў ніякай рэнты з зямлі не атрымліваюць. Значыць, пры нацыяналізацыі ім плаціць нічога не прыдзецца... Нацыяналізацыя палегчыць мабілізацыю зямель, але ніякага адабрання зямлі ў дробных сялян супроць іх волі яна ніколі не азначае» *).

Як мы ўжо адзначалі, патрабаванне нацыяналізацыі ўсёй зямлі высувалася нашай партыяй у сувязі з давядзеннем буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі да канца, пры ўмове поўнага дэмакратычнага перавароту. Ідучы-ж непасрэдна ў бой з царызмам і ўсімі рэшткамі прыгоніцтва, партыя вяла за сабою сялянства пад лозунгам канфіскацыі ўсёй памешчыцкай, царкоўнай, удзельнай і іншых зямель.

Пярэйдзем да разбору эканамічных асноў нацыяналізацыі зямлі, як важнейшага пытання большэвіцкай аграрнай праграмы. Зямельная уласнасць у капіталістычным грамадстве праяўляецца ў форме эканамічнай сілы — рэнты, якая тармозіць развіццё сельскай гаспадаркі ва многіх адносінах.

Па-першае, яна выступае ў форме зямельнай цаны. За зямлю трэба плаціць, бязмэтна адцягваюць з сельскай гаспадаркі значную частку сродкаў у карысць землеўладальнікаў, у дадатак купля зямлі становіцца не пад сілу дробнаму вытворцу і служыць крыніцай яго закабалення.

Маркс піша, што пры дробным землеўладанні

«цана зямлі, форма і рэзультат прыватнай уласнасці на зямлю, выступае як граніца самой вытворчасці. Пры земляробстве ў буйных размерах і пры буйнай зямельнай уласнасці.. уласнасць таксама выступае як граніца, таму што абмяжоўвае арандатара ў вытворчым прымяненні капітала, якое ў канчатковым выніку ідзе на карысць не яму, а зямельнаму ўласніку»

*) Ленін, т. IX, стар. 66.

**) Маркс, «Капітал», т. III, стар. 715, выд. 8-е.

Па-другое, на ґлебе приватнай уласнасці развіваецца арэндная сістэма, якая служыць не толькі крыніцай закабалення дробных вытворцаў, але вядзе да драпежніцкага выкарыстоўвання зямлі ва ўмовах капіталізма.

Пры арэндзе зямлі ўсе нявыкарыстаныя ўкладанні капітала на працягу тэрміна арэнднага дагавора вядуць да павышэння арэнднай платы пры перазаклучэнні дагавораў, павялічваючы тым самым дань землеўладальнікам. Зямельныя уласнікі прыбіраюць да сваіх рук прыбытак, які атрымліваецца ў выніку грамадскага развіцця без усякай садзейнасці з іх боку. У арэндатара прападае зацікаўленасць у тым, каб укладаць капітал у зямлю, а тым больш на працяглы тэрмін, і ён стараецца самым драпежніцкім чынам выкарыстоўваць пладароддзе зямлі.

Асабліва цяжкай становіцца арэндная плата для дробных вытворцаў у годы крызісу, калі цэны на сельскагаспадарчыя прадукты рэзка падаюць, а арэндная плата застаецца нязменнай да канца дагавора, які заключаўся, выходзячы з больш высокага, дакрызіснага ўзроўню цэн і рэнты.

Акрамя таго, капіталістычная вытворчасць патрабуе канцэнтрацыі зямлі. Спадчыннае права, якое грунтуецца на приватнай уласнасці, вядзе да раздраблення зямлі, што супярэчыць інтарэсам капіталістычнага спосабу вытворчасці. Такім чынам приватная уласнасць на зямлю тармозіць развіццё сельскай гаспадаркі і да крайнасці патыбляе адстанасць землеўладання, якое і без таго заціснута ў абцугі ўсеагульнага закона капіталістычнага накаплення.

Выступаючы, як эканамічная сіла, у форме абсалютнай рэнты, приватная уласнасць абумоўлівае павышэнне цэн на сельскагаспадарчыя прадукты, паніжае жыццёвы ўзровень рабочага класа і карыстае землеўладальнікаў. Эканамічна приватная уласнасць на зямлю зусім не выцякае з капіталістычнага спосабу вытворчасці. Наадварот, яна тармозіць развіццё не толькі сельскай гаспадаркі, яна звужае эканамічную базу аднаўлення ўсяго грамадскага капітала. Манополі зямлі патрэбны капіталізму толькі ў якасці аб'екта гаспадаркі, але не ў якасці приватнай уласнасці.

Ліквідацыя приватнай уласнасці на зямлю ва ўмовах капіталізму не знішчаецца капіталістычны спосаб вытворчасці, наадварот—ствараюцца яшчэ лепшыя ўмовы для яго развіцця. Нацыяналізацыя зямлі ва ўмовах капіталізму, не закранаючы манополі гаспадаркі на зямлю і самой капіталістычнай вытворчасці, перадала-б толькі дыферэнцыяльную рэнту дзяржаве, знішчыла-б приватную уласнасць на зямлю і яе эканамічнае выражэнне—абсалютную рэнту і разам з тым ачысціла-б шлях да свабоднага ўкладання капітала ў землеўладання для больш прадукцыйнага яго выкарыстання, для больш хуткага развіцця класавай барацьбы ў вёсцы.

Ва ўмовах перадрэвалюцыйнага Расіі, дзе прыгонніцкія перажыткі былі асабліва моцны не толькі ў памешчыцкім землеўладанні, але і ў надзельным землекарыстанні сялян, у масе рознага роду саслоўных перагародак, якія раздзялялі сялян,—нацыяналізацыя зямлі была вельмі неабходнай мерай для выкарчовкі ўсіх пуг прыгонніцтва ў рускай вёсцы. Гэтага патрабавала рэвалюцыйнае сялянства.

Абагульняючы патрабаванні рэвалюцыйнага сялянства, Ленін пісаў:

«Не павінна быць ні памешчыцкага, ні надзельнага землеўла-

дання, павінна быць толькі новае, свабоднае землеўладанне,— такі лозунг радыкальнага селяніна» *).

Тым не менш, буржуазія ні ў адной краіне не магла адважыцца на тое, каб правесці нацыяналізацыю зямлі, бо баялася, што напад на адну форму прыватнай уласнасці створыць небяспеку для другой. У дадатак буржуазія сама абзавялася зямлёй, тэрытарыялізавалася.

«Радыкальны буржуа,—піша Маркс,—тэарэтычна прыходзіць да адмаўлення прыватнай уласнасці на зямлю... Аднак на практыцы ў яго не хапае адвагі, бо напад на адну форму уласнасці... быў бы вельмі небяспечны і для другой формы. Акрамя таго буржуа сам абзавёўся зямлёю» **).

Тым больш не магла адважыцца руская буржуазія перад тварам наспяваўшых рэволюцыйных падзей, перад пагрозай выступлення пролетарыята. Трэба прыняць пад увагу і тое, што інтарэсы буржуазіі і памешчыкаў цесна перапляталіся. Часта капіталісты самі з'яўляліся землеўладальнікамі, а памешчыкі капіталістамі, удзельнікамі акцыянерных прадпрыемстваў.

Цесна звязаныя з фінансавым замежным капіталам рускія банкі, укладаючы велізарныя сумы ў пазямельны крэдыт, былі зацікаўлены ў захаванні прыватнай уласнасці на зямлю.

Прыбыткі рускай буржуазіі ў вялікай меры залежалі ад вярменных заказаў царскага ўрада. Яе інтарэсы цесна перапляталіся з інтарэсамі фінансавага капітала Еўропы, які падтрымліваў самадзяржаўе гэтага «вартавога сабаку імперыялізма на ўсходзе Еўропы». І гэта было адной з прычын рэакцыянасці рускай буржуазіі, яе няздольнасці падтрымаць радыкальныя патрабаванні сялянства і выступіць супроць самадзяржаўя.

Сваёго адчынага і да канца паслядоўнага саюзніка, кіруюцкага арганізатара сялянства бачыла толькі ў асобе пролетарыята. Атрымаць зямлю, пазбавіцца ад пухпрыгоніцкай кабаны і царскага самавольства яно магло толькі ў саюзе і пад кіраўніцтвам рабочага класа. А прыгонніцкія рэшткі ў рускай вёсцы былі настолькі пакутны для масы сялянства, што толькі нацыяналізацыя ўсёй зямлі магла пазбавіць яго ад гэтых пугаў і стварыць умовы для прагрэсу ў земляробстве.

Рускі селянін глядзев яшчэ ўперад, а не назад. Ён у той час яшчэ не «тэрытарыялізавалася» і не баяўся пролетарскага «нападу». Ён патрабаваў нацыяналізацыі зямлі.

Нацыяналізацыя зямлі ў умовах тэпачэнай Расіі магла быць праведзена толькі пры поўнай перамозе буржуазна-дэмакратычнай рэволюцыі над кіраўніцтвам рабочага класа, пры ўсталяванні рэволюцыйна-дэмакратычнай дыктатуры пролетарыята і сялянства.

Ленін ўскрыў рухаючыя сілы рэволюцыі і тры умовы, пры якіх магчыма было дасягнута патрабаванне нацыяналізацыі зямлі прамога да сапраўднай барацьбы за сацыялізм.

Вось умовы рашэння гэтай задачы: пролетарыят—гегемон, сялянства—саюзнік, рэволюцыйна-дэмакратычная дыктатура пролетарыята і сялянства—неабходная ўмова яе ажыццяўлення.

Рэволюцыйна-дэмакратычная дыктатура пролетарыята і сялянства—

*) Ленін, т. XI, стар. 38.

**) Маркс, «Тэорыя дадатковай вартасці», стар. 112.

гэта яшчэ не соцыялістычная дыктатура пролетарыята. Гэта толькі найбольш паслядоўна дэмакратычны ўрад, у якім кіруючую ролю адыгрывае пролетарыят. Правядзенне такім урадам нацыяналізацыі зямлі палегчыла-б пролетарыяту ў саюзе з вясковай беднотай ажыццявіць пераход да соцыялістычнай рэвалюцыі. Удар, нанесены па зямельнай уласнасці, палегчыў-бы ў далейшым выкарчаванне уласнасці наогул.

Такое, в агўльных рысах, значэнне большэвіцкай аграрнай праграмы ў буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі і ў прыватнасці нацыяналізацыі зямлі, паколькі гэта даступна перадаць у адным журнальным артыкуле.

Ф. Міхалаа

Лютаўская буржуазна-дэмакратычная рэволюцыя 1917 г. у Расіі*)

27 лютага (12 сакавіка па новаму стылю) 1917 г. паўстаўшыя рабочыя разам з сялянамі, апраўнымі у салдацкія шынелі, пад кіраванствам бальшэвіцкай партыі, назаўсёды скінулі ненавісны рускі царызм, які звыш трыста год заліваў краіну крывей рабочых і сялян, душыў нацыянальныя меншасці. Ганебна закончыла сваё існаванне «дынастыя Раманавых».

Рускі царызм быў самай варварскай формай манархічнага дэспатызма, згіналым ворагам народа. Рабочыя і сяляне пры панаванні царызма не мелі ніякіх палітычных праў. Над імі стаяла цэлая армія ураднікаў, стражнікаў, жандармаў, паліцэйскіх, якія абаранялі цара, капіталістаў і памешчыкаў. Прамысловая буржуазія прыслужвала царызму, бо ён ахоўваў панаванне капіталістаў над рабочымі. Шматмільённае сялянства задыхалася ў цэпкай кабале ў памешчыкаў і кулакоў.

Царская Расія была турмою народаў. Нацыянальная палітыка царызма заключалася ў гвалтоўнай русіфікацыі і пагромах, у настраўліванні адных народаў на другія.

Царызм быў агентурай міжнароднага імперыялізма, але ён і сам з'яўляўся імперыялістычнаю завасучою палітыкай. Ён з'яўляўся пагрозай для свабоды і незалежнасці народаў усяго Усхода, аплотам рэакцыі на ўсім зямным шары.

Наша бальшэвіцкая партыя з самага пачатку свайго узнікнення вяла барацьбу за звяржэнне самадзяржаў, каб расчысціць дарогу пролетарыату ў яго барацьбе супроць капіталізма, за сацыялізм.

Лютаўскія падзеі падрыхтоўваліся доўга і ўпарта. Яшчэ ў 1894 годзе аснвальнік і правадыр бальшэвіцкай партыі В. І. Ленін у сваёй гениальнай рабоце «Што такое «прыяцелі народа» і як яны ваююць супроць сацыял-дэмакратаў» указваў, што імённа рабочы клас Расіі ў саюзе з сялянствам зваліць абсалютызм, пасля чаго рускі пролетарыят у саюзе з працоўнымі і эксплуатаемымі масамі, побач з пролетарыятам іншых краін, прамой дарогай адкрытай палітычнай барацьбы пойдзе да пераможнай камуністычнай рэволюцыі. Ужо тады Ленін высунуў ідэю рэволюцыйнага саюза рабочых і сялян, як галоўнага сродку звяржэння самадзяржаў, памешчыкаў, буржуазіі. Рабочы клас—гегемон, сялянства—яго саюзнік—вось тая сіла, перад якой не мог устаяць стары, спарэхнелы будынак царызма.

*) Лекцыя, прачытаная аўтарам для партактыва Дзержынскага раёна.

З гэтага відаць, што Ленін ужо звыш 40 год таму назад правільна ўказаў шлях барацьбы рабочага класа, вызначыў яго ролю, як перадаводон, да канца паслядоўнай рэволюцыйнай сілы грамадства, вызначыў ролю сялянства, як саюзніка рабочага класа.

У другой геніяльнай рабоце Леніна «Што рабіць?», напісанай у 1902 годзе, мы знаходзім прарочыя ўказанні аб тым, што:

«Гісторыя паставіла цяпер перад намі (рускімі марксістамі—І. С.) бліжэйшую задачу, якая з'яўляецца найбольш рэволюцыйнай з усіх бліжэйшых задач пролетарыята якой-бы там ні было іншай краіны. Ажыццяўленне гэтай задачы, разбурэнне самага магутнага аплота не толькі еўрапейскай, але таксама і азіяцкай рэакцыі зрабіла-б рускі пролетарыят авангардам міжнароднага рэволюцыйнага пролетарыята» *).

Гэта прадсказанне Леніна бліскава пацвердзілася ходам рэволюцыі:

«У Расіі ўзнімалася велізарнейшая народная рэволюцыя, на чале якой стаяў рэволюцыйнейшы ў свеце пролетарыят, які меў у сваім распараджэнні такога сур'езнейшага саюзніка, як рэволюцыйнае сялянства Расіі» *).

Але каб рэволюцыя магла аказацца пераможнай, каб можна было падрыхтаваць і рушыць на ітурм самадзяржаўя, а затым і капітала пролетарскія масы і мабілізаваць неабходныя рэволюцыйныя рэзервы, на чале рэволюцыйнага руху павінна была стаяць партыя «новага тыпу», партыя рэволюцыйная, выпрабаваная, сапраўды баявая, партыя, абароненая перадавой рэволюцыйнай тэорыяй, уладалючая ведамі зобача грамадскага развіцця. І такой партыяй з'явілася наша большэвіцкая партыя, а яе правадыром—геніяльны тэарэтык і правадыр рускага і міжнароднага рабочага рэволюцыйнага руху—В. І. Ленін.

Апіраючыся на вядоме палажэнне Маркса і Энгельса аб бесперапыннай рэволюцыі, дане ў канцы 40-х годаў мінулага стагоддзя у «Звароце да саюза камуністаў», Ленін абгрунтаваў новую тэорыю перарастання буржуазна-дэмакратычнай рэволюцыі ў рэволюцыю сацыялістычную. У 1905 годзе ў артыкуле «Адносіны сацыял-дэмакратыі да сялянскага руху» Ленін растлумачыў:

«Ад рэволюцыі дэмакратычнай мы зараз-жа пачнем пераходзіць і якраз у меру нашай сілы, сілы свядомага і арганізаванага пролетарыята, пачнем пераходзіць да сацыялістычнай рэволюцыі. Мы стамі з бесперапынну рэволюцыю. Мы не спынімся на поўдарозе» ***).

Разам з Леніным гэты пункт погляду абараняў і праводзіў у жыццё таварыш Сталін. У артыкуле «Лонданскі з'езд Расійскай Сацыял-Дэмакратычнай Рабочай Партыі (запіскі дэлегата)», надрукаваным у сярэдзіне 1907 года ў большэвіцкай газеце «Бакинський Пролетарин», тав. Сталін, падкрэсліваючы, што рускі пролетарыят з'яўляецца дастаткова спяным і моцным, што ў яго сильнейшая ў Расіі партыя з вытрыманым рэволюцыйнай праграмай, тактыкай і правільнымі арганізацыйнымі прынцыпамі, наступным чынам характарызаваў ролю і задачы пролетарыята ў будучай рэволюцыі:

*) Ленін, т. IV, стар. 382.

**) Сталін, «Пытанні ленинізма», стар. 5.

***) Ленін, т. VIII, стар. 186.

«Адзіным правадыром нашай рэволюцыі, які зацікаўлен і можа павесці за сабой рэволюцыйныя сілы Расіі на штурм царскага самадзяржаўя,—з'яўляецца пролетарыят. Толькі пролетарыят згуртуе вакол сябе рэволюцыйныя элементы краіны, толькі ён даведзе да канца нашу рэволюцыю. Задачай соцыял-дэмакратыі з'яўляецца—зрабіць усе магчымае для падрыхтоўкі пролетарыята да ролі правадыра рэволюцыі.

У гэтым гвозд большэвіцкага пункту погляду» *).

У гэтых указаннях таварыша Сталіна з усёй чоткасцю сфармулявана пытанне аб гегемоніі пролетарыята ў рэволюцыі, аб даведзенні яе да канца, да поўнай перамогі.

На працягу многіх год наша большэвіцкая партыя на чале з Леніным і Сталіным настойліва і ўпарта кавала саюз рабочага класа з сялянствам, вяла рашучую барацьбу за ўсямернае ўмацаванне гэтага саюза, вырываючы сялянства з-пад уплыву буржуазіі ў асобе партыі кадэтаў і з-пад уплыву дробна-буржуазных партый эсэраў і меншавікоў—гэтых агентаў буржуазіі.

На падставе глыбокага вывучэння імперыялізма Ленін прышоў да вываду і навукова даказаў, што імперыялізм—гэта апошняя стадыя капіталізма, калі ён паспеў ужо з «прагрэсіўнага» ператварыцца ў паразітычны, загніваючы, паміраючы.

Вызначыўшы імперыялізм, як паміраючы капіталізм, Ленін разам з тым паказаў, што «Імперыялізм ёсць прэдадзень соцыяльнай рэволюцыі пролетарыята». Гэта ленінскае палажэнне ўказвае, што капіталізм не адамрэ сам па сабе, а яго неабходна знішчыць рэволюцыйным шляхам.

У лекцыях «Аб асновах ленінізма», чытаных у Свердлоўскім універсітэце ў пачатку красавіка 1924 г., тав. Сталін абагуліў у адну цэльную стройную сістэму ленінскае вучэнне аб імперыялізме, як загніваючым і паміраючым капіталізме, як прэдадні пролетарскай рэволюцыі.

Таварыш Сталін указвае, што «імперыялізм даводзіць супярэчнасці капіталізма да апошняй мяжы, да крайніх граніц, за якімі пачынаецца рэволюцыя». Падвяргаючы глыбокаму марксісцка-ленінскаму аналізу прыроду імперыялізма, таварыш Сталін указаў на тры найбольш важныя супярэчнасці, уласцівыя імперыялістычнай стадыі развіцця капіталізма.

Перш за ўсё гэта супярэчнасць паміж працай і капіталам. Імперыялізм ёсць капіталізм на той стадыі развіцця, калі склалася панаванне манополі і фінансавага капітала. Велізарныя аб'яднанні капіталістаў (манапалістычныя трэсты і сіндыкаты) дзеляць паміж сабою унутраны рынак, камандуюць цэлымі галінамі прамысловасці. Імперыялістычная вайна надзвычай паскорыла рост манополій. Ленін гаворачы аб манополіях, адзначаў: «Вайна падзесьцярыла іх колькасць, ролю і значэнне» **). Уся сістэма дзяржаўна-манапалістычнага капіталізма перыяда вайны, вырастаючы з панавання манополій, была ў той-жа час магутнейшым рычагом узмацнення гэтага панавання. Панаванне манополій узмацняе гнет над рабочым класам і ўсім працоўнымі. Манапольнае становішча адкрывае перад кучкамі буржуй-

*). «Пратакты V з'езда РСДРП», стар. XXI, Партвыдат 1935 г.

**). Ленін, т. XXI, стар. 187.

шых капіталістаў магчымасць нечуванага ўзбагачэння за кошт усямернага ўзмацнення эксплуатацыі шырокіх мас працоўных, а гэта абвастрае супярэчнасці паміж працай і капіталам, параджаючы і выклікаючы паўстанні пролетарыята супроць сваіх прыгнятальнікаў. Імперыялізм ушчыльную падводзіць рабочы клас да рэвалюцыі.

Другая супярэчнасць—гэта супярэчнасць паміж рознымі клікамі фінансавых акул і імперыялістычнымі дзяржавамі ў іх пастаяннай барацьбе за захват чужых тэрыторый, крыніц сыравіны, рынкаў збыту, рынкаў прылажэння капітала.

К пачатку XX стагоддзя ўвесь зямны шар аказаўся падзеленым паміж буйнейшымі капіталістычнымі драпежнікамі. Велізарныя манополіі захапілі сусветныя крыніцы сыравіны і цяжка трымаюць іх у сваіх руках, усе «месцы пад сонцам» захоплены. Здабыць новыя землі можна толькі ў крывавай, жорсткай вайне, адабраўшы іх у другіх дзяржаў. Адсюль шаленая барацьба за перадел падзеленага ўжо свету, за захват чужых тэрыторый. Гэта барацьба неминуча вядзе да рабаўнічых, гвалтоўных, заваявальных войнаў, у якіх праліваецца мора крыві працоўных інтарэсах нажывы капіталістычных магнатаў. Барацьба паміж імперыялістамі ў сваю чаргу вядзе да ўзаемага іх аслаблення, да аслаблення пазіцый капіталізма наогул і тым самым набліжае момант пролетарскай рэвалюцыі, робіць яе ўсім неабходнай для таго, каб вырагаваць чалавецтва ад жахаў капіталістычнага рабства.

Трэцяя супярэчнасць—гэта супярэчнасць паміж невялікай колькасцю так званых «цывілізаваных» нацый і велізарнай масай насельніцтва каланіяльных і залежных краін.

Для капіталізма дамананалістычнай стадыі характэрным быў вываз тавараў. У эпоху мананалістычнага капіталізма велізарнае значэнне набывае вываз капітала, у адрозненне ад вывазу тавараў. Накапленыя мананалістычныя барышы капіталісты накіроўваюць у больш дэталю ў капіталістычных адносінах краіны з мэтай больш выгаднага прымянення капітала.

У нагоні за звышпрыбыткам імперыялісты будуць у калоніях і залежных краінах фабрыкі і заводы, порты і станцыі, пракладваюць чыгункі. Але з прычыны усяго гэтага там паяўляецца мясцовы пролетарыят, здольны згуртаваць і ўзначаліць разрозненыя, закабаленыя масы, зараджаецца мясцовая інтэлігенцыя, расце нацыянальная самасвядомасць. Рост імперыялістычнай эксплуатацыі вядзе да ўзмацнення вызваленча-рэвалюцыйнага руху ва ўсіх калоніях і залежных краінах, да абвастрэння супярэчнасцей паміж кучкай імперыялістычных рабаўнікоў і мільёнамі работ. Рэвалюцыйны рух у калоніях і залежных краінах аслабляе пазіцыі капіталізма ва ўсім свеце, падрывае яго карэні і вядзе да ператварэння гэтых краін, як указвае таварыш Сталін, «з рэзерваў імперыялізма ў рэзервы пролетарскай рэвалюцыі». Нацыянальна-вызваленчы рух у калоніях становіцца бар'ерам для імперыялізма, падтрымкай для рэвалюцыйнага пролетарыята.

Надзвычайнае абвастрэненне ўсіх супярэчнасцей вядзе да таго, што імперыялізм з'яўляецца перададнем сацыялістычнай рэвалюцыі. Капіталістычныя супярэчнасці абвастраюцца да такой ступені, што далейшае існаванне капіталістычных адносін становіцца невыноснай перашкодай на шляху далейшага развіцця чалавечага грамадства.

У эпоху імперыялізма развіццё капіталізма праходзіць вельмі хутка і пераўмяццё, не так, каб адна краіна ішла ўвесь час уперадзе,

а другая адставала; яно адбываецца скачкападобна, так, што краіна, якая раней развівалася марудна, паскарае тэмпы свайго развіцця, даганяе і пераганяе сваіх сапернікаў, трацячых былыя тэмпы развіцця «Нероўнамернасць эканамічнага і палітычнага развіцця ёсць безумоўны закон капіталізма» *). З прычыны гэтай нероўнамернасці і скачкападобнасці абвастраюцца процілегласці паміж краінамі. Суадносіны сіл паміж рознымі імперыялістычнымі дзяржавамі безупынна мяняюцца, што немінуча вядзе да канфліктаў, да імперыялістычных войнаў, якія, безумоўна, аслабляюць сілы імперыялізма і робяць магчымым прарыву звяна ў ланцугу імперыялізма там, дзе яно акажацца ўсяго слабей.

З закона нероўнамернага і скачкападобнага развіцця капіталізма Ленін зрабіў геніяльны вывад аб магчымасці прарыву імперыялістычнага фронта пролетарыятам і магчымасці перамогі соцыялізма ў адной краіне. Вядома, што ў 1917 годзе імперыялістычны фронт быў прорван у найбольш слабым яго месцы—у Расіі.

«У 1917 годзе ланцуг імперыялістычнага сусветнага фронта аказаўся слабей у Расіі, чым у іншых краінах... Чаму? Таму, што ў Расіі разгортвалася велізарнейшая народная рэвалюцыя, на чале якой ішоў рэвалюцыйны пролетарыят, які меў такіх сур'ёзнага саюзніка, як многамільённае сялянства, прыгнятаемае і эксплуатаемае памешчыкам. Таму, што супроць рэвалюцыі стаяў там такі агідны прадстаўнік імперыялізма, як царызм, пазбаўлены ўсякай маральнай вагі і заслужыўшы агульную нянавісць насельніцтва» **).

На падставе найглыбейшага вывучэння імперыялізма Ленін прышоў да выводу, што ў сілу закона нероўнамернага развіцця капіталізма, які (закон нероўнамернасці) з асобаю сілай выступае ў імперыялістычную эпоху, соцыялізм не можа перамагчы адначасова ў ўсіх краінах, што магчыма перамога соцыялізма першапачатку ў адной або ў некалькіх краінах, а астатнія краіны на працягу некаторага часу астануцца буржуазнымі або дабуржуазнымі.

«Гэта была новая, закончаная тэорыя соцыялістычнай рэвалюцыі, тэорыя аб магчымасці перамогі соцыялізма ў асобных краінах, аб умовах яго перамогі, аб перспектывах яго перамогі, тэорыя, асновы якой былі намечаны Леніным яшчэ ў 1905 годзе ў брашўры «Дзве тактыкі соцыял-дэмакратыі ў дэмакратычнай рэвалюцыі».

...Неацанімае значэнне ленинскай тэорыі соцыялістычнай рэвалюцыі заключаецца не толькі ў тым, што яна ўзбагаціла марксізм новай тэорыяй і рушыла яго ўперад. Яе значэнне заключаецца яшчэ ў тым, што яна дае рэвалюцыйную перспектыву пролетарыям асобных краін, развязвае іх ініцыятыву ў справе націску на сваю, нацыянальную, буржуазію, вучыць іх скарыстоўваць абстаноўку вайны для арганізацыі такога націску і ўмацоўвае іх веру ў перамогу пролетарскай рэвалюцыі» ***).

Большэвіцкая партыя ішла да лютаўскай буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі, узброеная ленинска-сталінскім вучэннем аб перама-

*) Ленін, т. XVIII, стар. 232.

**) Сталін, «Пытанні ленинізма», стар. 18.

***) «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)», стар. 162.

станні буржуазна-дэмакратычнай рэволюцыі ў рэволюцыю сацыялістычную, аб магчымасці перамогі сацыялізма ў нашай краіне; яна ішла з сапраўды рэволюцыйнай праграмай барацьбы і стойкімі кадрамі, выхаванымі і загартаванымі Леніным і Сталіным. Гэтыя кадры былі гатовы беззаветна змагацца за даядзенне рэволюцыі да пераможнага канца

Лютаўская буржуазна-дэмакратычная рэволюцыя поўнацю пацвердзіла ленінска-сталінскія палажэнні аб гегемоніі пролетарыята, аб саюзе яго з сялянствам, аб узброеным паўстанні, як галоўным метадам і сродку сакрушэння царызма, аб неминучасці перарастання буржуазна-дэмакратычнай рэволюцыі ў сацыялістычную.

У «Кароткім курсе гісторыі ВКП(б)» дана вычарпальная характарыстыка умоў, якія забяспечылі перамогу лютаўскай буржуазна-дэмакратычнай рэволюцыі:

«Рэволюцыя перамагла таму, што рабочы клас быў застрэльшчыкам рэволюцыі і ўзначальваў рух мільянаў мас сялян, пераадзетых у салдацкія шынелі — «за мір, за хлеб, за свабоду». Гегемонія пролетарыята абумовіла поспех рэволюцыі.

«Рэволюцыю зрабіў пролетарыят, ён праявіў гераізм, ён праліваў кроў, ён пацягнуў за сабою самыя шырокія масы працоўнага і бяднейшага насельніцтва...», — пісаў Ленін у першыя дні рэволюцыі (Ленін, т. XX, стар. 23—24).

Першая рэволюцыя 1905 года падрыхтавала быструю перамогу другой рэволюцыі 1917 года» *).

Перамога лютаўскай буржуазна-дэмакратычнай рэволюцыі, настанальны характар барацьбы, амаль маланкавая хуткасць падзей у лютаўскія дні 1917 года былі падрыхтаваны ўсім папярэднім перыядам рэволюцыйнай барацьбы рабочага класа і шырокіх мас сялянства, пад кіраўніцтвам большэвіцкай партыі, супроць самадзяржаўя.

У сваім вядомым першым «Пісьме здалек», напісаным 20 (7) сакавіка 1919 года, Ленін указваў:

«Без трох год найвялікшых класавых бітв і рэволюцыйнай энергіі рускага пролетарыята 1905—1907 годаў была-б немагчыма настолькі хуткая, у сэнсе завяршэння яе пачатковага этапу, у некалькі дзён, другая рэволюцыя...

Без рэволюцыі 1905—1907 годаў, без контр-рэволюцыі 1907—1914 годаў немагчыма было-б такое дакладнае «самавызначэнне» усіх класаў рускага народа і народаў, насяляючых Расію, вызначэнне адносін гэтых класаў адзін да другога і да царскай манархіі, якое праявіла сябе ў восем дзён лютаўска-сакавіцкай рэволюцыі 1917 года. Гэтая васьмідзённая рэволюцыя была, калі дазволена так метафарычна выразіцца, «разыграная» нібы пасля дзесятка галоўных і другарадных рэпетыцыі; «акцёры» ведалі адзін другога, свае ролі, свае месцы, сваю абстаноўку удоўж і поперак, наскрозь, да усякага колькі-небудзь значнага адцення палітычных кірункаў і прыёмаў дзеяння **).

Рэволюцыя 1905 года была генеральнай рэпетыцыяй і падрыхтоўкай да надыходзячых вялікіх баёў. У гэтай рэволюцыі большэвіцкая партыя, на чале з Леніным і Сталіным, вучыла рабочы клас майстэр-

*) «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)», стар. 168—169.

**) Ленін, т. XX, стар. 13 і 14.

ству ўзброенага паўстання—вышэйшай форме пролетарскай барацьбы. На вопыце рэвалюцыі 1905 года рабочы клас, працоўныя масы нашай краіны накіпілі гіганцкі запас рэвалюцыйнай боездольнасці.

* * *

Рэвалюцыя 1905—1907 гг. не вырашыла пастаўленых перад ёю задач, яна скончылася паражэннем. Але большэвікі ні на мінуту не спынілі сваёй рэвалюцыйнай дзейнасці. Яны былі глыбока ўпэўнены ў новым уздыме рэвалюцыі і нястомна збіралі сілы рабочага класа.

Першая сусветная імперыялістычная вайна, якая спачатку часова атрымала разгортванне рэвалюцыйнага руху, з'явілася ў далейшым магутным паскаральнікам рэвалюцыі.

Вайна была народжана капіталізмам, які ўступіў у вышэйшую стадыю свайго развіцця імперыялізм; яна з'явілася несправядлівай, захватніцкай, рабаўнічай як з боку Англіі, Францыі і Расіі, так і з боку Германіі і яе саюзнікаў. Капіталісты ўсіх краін аднолькава рыхтавалі напад. Яны гналіся за новымі землямі, за новымі прыбыткамі. У той-жа час буржуазія кожнай краіны імкнулася выдаць гэту вайну за «нацыянальную». Паднальшчыкі вайны і іх пасобнікі соцыял-шавіністы крычалі, што яны змагаюцца за бацькаўшчыну. Фразамі аб абароне бацькаўшчыны ў імперыялістычнай вайне яны нагадвалі народ.

Вайна знішчала мільёны чалавечых жыццяў. Выключна вялікай была колькасць забітых, раненых, пакалечаных, памёршых ад эпідэміі. Буржуазія і памешчыкі нажываліся на вайне. Але рабочыя і сяляне цярпелі ўсе большыя пакуты і нястаткі. Вайна разбурыла народную гаспадарку Расіі. Каля 14 мільёнаў здаровых работнікаў было ўзята ў армію, адарвана ад гаспадаркі. Фабрыкі і заводы закрываліся. Скараціліся пасевы зярна: нехапала работнікаў. Насельніцтва ў тылу, разутыя і раздзетыя салдаты на фронце галадалі. Вайна пажырала ўсе рэсурсы краіны.

«Царская армія цярпела паражэнне за паражэннем. Нямецкая артылерыя засыпала царскія войскі градам снарадаў. У царскай арміі нехапала гармат, нехапала снарадаў, нехапала нават вінтовак. Часамі на трох салдат прыходзілася адна вінтоўка. Ужо ў часе вайны раскрылася здрада царскага ваеннага міністра Сухамлінава, які аказаўся звязаным з нямецкімі шпіёнамі. Сухамлінаў выконваў заданне нямецкай разведкі—сарваць снабжэнне фронту снарадамі, не даваць фронту гармат, не даваць вінтовак. Некаторыя царскія міністры і генералы самі цішком садзейнічалі поспехам нямецкай арміі: разам з царыцай, звязанай з немцамі, яны выдавалі немцам ваенныя тайны. Не дзіўна, што царская армія цярпела паражэнне і вымушана была адступаць. К 1916 году немцы паспелі ўжо захапіць Польшчу і частку Прыбалтыкі.

Усё гэта выклікала нянавісць і азлабленне да царскага ўрада сярод рабочых, сялян, салдат, інтэлігенцыі, узмацняла і абвастрала рэвалюцыйны рух народных мас супроць вайны, супроць царызма як у тылу, так і на фронце, як у цэнтры, так і на акраінах» *).

*) «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)», стар. 165—166.

Гэтыя важнейшыя палажэнні «Кароткага курса гісторыі ВКП(б)» можна праілюстраваць наступнымі фактычнымі данымі:

1. Баявыя страты царскай арміі забітымі, пакалечанымі і палоннымі складалі 4.467 860 чалавек, а санітарныя страты раненымі і хворымі—4 269.500 чалавек. Агульная колькасць раненых у часе вайны дасягала пяці мільёнаў чалавек. Колькасць эвакуіраваных раненых за адзін месяц у сярэднім складала: у 1914 г.—73.674, у 1915 г.—70 177, у 1916 г.—82.258 і ў 1917 г. (за першыя 8 месяцаў)—37.598 чалавек. За ўвесь час вайны ў сярэднім за месяц эвакуіравалася 67.524 раненых. Прыведзеныя лічбы сведчаць аб тым, што больш палавіны ўсёй велізарнай колькасці салдат, што знаходзіліся ў арміі к пачатку вайны, а таксама мабілізаваных у часе вайны, была са строю.

Замярзаўшая ў акапах царская армія, прапанаваная сваімі генераламі, царпела паражэнне за паражэннем. Але вайне не было канца. Для папаўнення страт у войсках аб'яўлялі ўсё новыя і новыя мабілізацыі. На вайну пачалі браць старыкоў і малалетніх.

Цяжкія паражэнні азлаблялі салдацкія масы. Недарэчнае знішчэнне чалавечых жыццяў, дзікае сваявольства начальнікаў, хаос і цяжкія ўмовы жыцця абуралі нават самых адсталых салдат.

Ад дзікіх жахаў вайны салдаты самавольна ўцякалі з фронту. Ужо ў 1916 годзе царская армія налічвала больш паўтара мільёна дэзерціраў. Чым далей зацягвалася вайна, тым мацней расла нянавісць мас супроць эксплуатацыйных класаў.

Арганізаванасць у гэты стыхійны пратэст народных мас супроць вайны ўносіла наша большэвіцкая партыя. Яна выкрывала гнусны рэжым самадзяржаўя і асцярожна, але настойліва падводзіла абуджаючыхся салдат да праграмы рэволюцыйнага дзеяння—«ператварэння вайны імперыялістычнай у вайну грамадзянскую».

Гэты лозунг нашай большэвіцкай партыі заклікаў усіх працоўных на барацьбу супроць эксплуатацыйнага ўладу. Гэты лозунг азначаў, што рабочыя і сяляне, і перш за ўсё армія, павінны павярнуць зброю супроць самадзяржаўнага ўладу, супроць памешчыкаў і буржуазіі, каб звернуць іх уладу. Гэта патрабавала працягу і ўзмацнення рэволюцыйнай барацьбы супроць царызма, дыктавала членам партыі—ісці ў армію, вучыцца валодаць зброяй, ператварыць незадаволенне салдат вайной у свядомую барацьбу супроць царскага самадзяржаўя.

Правадыр і арганізатар большэвіцкай партыі В. І. Ленін патрабаву у вайну 1914—1918 гг., каб рэволюцыянеры ўсіх краін праводзілі такую-ж палітыку паражэння сваіх імперыялістычных урадаў.

Супроць Леніна ў годы імперыялістычнай вайны змагаліся акадэмічныя ворагі народа Троцкі і Бухарын. Яны выступілі супроць ленинскіх лозунгаў ператварэння імперыялістычнай вайны ў вайну грамадзянскую, супроць палітыкі, разлічанай на ваеннае паражэнне царскага ўрада, супроць расколу з міжнародным апартунізмам. Іх пацыфісцкія лозунгі па сутнасці былі абаронай і прыкрыццём імперыялізма.

2. Вайна асынала капіталістаў залатым дажджом. Па падліках афіцыйнага «Вестника финансов», толькі па 142 найбольш важных гэкстыльных прадпрыемствах прыбытак капіталістаў узрос з 60 млн. у 1913 годзе да 174 млн. у 1915. Ільняная прамысловасць у 1915 годзе атрымала прыбытку ўтрая больш, чым да вайны. З той-жа крыніцы відаць, што падаткі на капіталістаў усё больш змяншаліся прапарцыянальна прыбытку з валавой прадукцыі.

У той час, як прыбытак прадпрыемстваў шалена рос, вытворчасць пачала скарачацца, нават у галінах, непасрэдна звязаных з работай на вайну. У 1913 годзе ў Расіі было здабыта 282.960 тыс. пудоў чыгуну, 246.550 тыс. пудоў жалеза і сталі і 2.199,3 млн пудоў каменнага вугалю, а ў 1916 годзе чыгуну было здабыта 231.860 тыс. пудоў, жалеза і сталі 205.860 тыс. пудоў і каменнага вугалю 2.096,17 млн пудоў. К пачатку 1917 года выпрацоўка чыгуну скарацілася на 19 проц., жалеза і сталі—на 16.

У выніку прыстасавання прамысловасці да патрэб вайны, прамысловыя прадпрыемствы, непасрэдна не звязаныя з работай на вайну (апрацоўка дрэва, каменю, паперы і т. д.), ужо к 1916 году скарацілі сваю вытворчасць увогуле на 21,9 процанта.

3. Катастрафічна расла колькасць перавезеных грузаў. Ужо ў другой палове 1914 года яна складала 84 тыс. вагонаў. У першым паўгоддзі 1916 года гара перавезеных грузаў вырасла да 127 тыс. вагонаў. Скарацілася і амаль знікла вытворчасць сродкаў вытворчасці для прамысловасці і сельскай гаспадаркі. Капіталісты, ганяючыся за новымі прыбыткамі, імкнуліся замест недастаючых машын і механізмаў выкарыстаць жывую рабочую сілу. Яны ўзмацнялі націск на рабочы клас, павялічваючы рабочы дзень, пагаршаючы ўмовы працы, пагражаючы рабочым за кожнае выражэнне незадаволенасці высылкай на фронт або беспрацоўем.

4. Адсталая сельская гаспадарка царскай Расіі не магла даць краіне патрэбнай колькасці хлеба. Веска збяднела канчаткова, бо вайна адабрала ў яе работнікаў, мабілізавала 20 мільёнаў коней, у выніку скарацілася пасеўная плошча, расла колькасць беспасеўных гаспадарак. Запасы хлеба, што яшчэ засталіся ў краіне ад ураджаю мінулых год, нельга было перакінуць, куды трэба, з-за распаду транспарта. На гэтай глебе расла спекуляцыя хлебам. Ужо к канцу 1915 г. цэны на хлеб узраслі больш чым утвая. Насельніцтва і салдаты на фронце галадалі, а спекулянты і кулакі нажываліся, прадаючы хлеб па высокай цане. Спажыванне насельніцтва за першы год вайны скарацілася на 25,3, за другі год—на 45,3 і за трэці год—на 53,6 проц. Пакупальная здольнасць рубля падала. Найбольш цяпелі ад гэтага рабочыя, бо рэальная заработная плата іх моцна знізілася. Так, ужо ў першыя паўтара года вайны цэны ўзняліся на 50 проц., а заработная плата ўсяго толькі на 19. Сярэдняя заработная плата металістаў з 1914 па 1916 гг. павысілася на 50 проц., а прадукты спажывання к гэтаму часу падаражэлі на 300 проц.

Вывад:

Гаспадарчая разруха і голад у краіне, выключная непапулярнасць вайны сярод працоўных мас і салдат на фронце, усеагульнае незадаволенне царызмам, нябачанае абвастрэнне класавай барацьбы пролетарыята супроць буржуазіі выклікалі ўзмацненне сацыяльных супярэчнасцей і рост рэвалюцыйнага руху ў краіне і арміі.

Уступаючы ў імперыялістычную вайну 1914 года, рускі царызм разлічваў задушыць нарастаючы рэвалюцыйны рух. Але ён жорстка пралічыўся. Барацьба рабочых не спынялася. Рабочы рух у год вайны безупынна рос, прымаючы пад кіраўніцтвам большавікоў рэзка акрэслены палітычны характар. Нават у пачатку вайны стачкі не спыняліся. Так, у жніўні 1914 года (у самым пачатку вайны) ў стачках прымала ўдзел 25 тыс. чалавек. У 1915 годзе было 928 забастовак, у якіх удзельнічала каля 540 тыс. чалавек. У 1916 годзе было каля 1.600 стачак, у якіх прымала ўдзел да 1.300.000 чалавек, пры-

чым 56 проц. гэтых стачак насіла палітычны характар. У 1917 г (студзень—люты) было 1.360 забастовак, з якіх 1.140 палітычных. У студзені—лютым 1917 г. у палітычных стачках удзельнічала 574.805 чалавек.

Самадзяржаўе было бяссільна ў барацьбе з узростаючым рэволюцыйным рухам. Усёй сваёй палітыкай царскі ўрад паскараў ход падзей і набліжаў рэволюцыйны выбух. Пагроза новай рэволюцы ўзнікла перад пануючымі класамі ва ўсёй рэальнасці.

* * *

Каб не дапусціць да рэволюцыі, царскі ўрад прабаваў заключыць сепаратны мир з Германіяй. У 1916 г. пытанне аб сепаратным міры абмяркоўвалася ў Стакгольме паміж дырэктарам Германскага банка Варбургам і будучым міністрам унутраных спраў Пратапопавым, які ў ліпені 1916 г. дакладаў цару Нікалаю II аб характары гэтых перагавораў. Перагаворы аб сепаратным міры вяліся таксама і ў лютым 1917 г. паміж чынамі рускага і аўстрыйскага міністэрстваў замежных спраў.

Узмоцненыя спробы Германіі заключыць сепаратны мир з Расіяй былі накіраваны на тое, каб адкалоць яе ад саюза з Англіяй, якая з'яўлялася галоўным імперыялістычным сапернікам Германіі, і гэтым самым развязаць сабе рукі для працягу барацьбы з Англіяй, і Францыяй. Вядома, напрыклад, што яшчэ ў сярэдзіне студзеня 1917 г. руская армія стрымлівала на сваім фронце 187 дывізій праціўніка, што складала 49 проц. усіх яго сіл, якія дзейнічалі на еўрапейскіх і азіяцкіх фронтах.

Царскі ўрад улічваў, што сепаратныя дзеянні немінуха выклічуць негатаванне як у асяроддзі саюзнікаў (Англія, Францыя), так і рускай імперыялістычнай буржуазіі, для якой сепаратны мир з Германіяй азначаў крах надзей атрымаць Канстанцінопаль, Дарданелы і страціць велізарныя барышы ад вайны. Самадзяржаўе баялася гэтага негатавання.

У артыкуле «Паварот у сусветнай палітыцы», напісаным Леніным у студзені 1917 года, аб баяні Нікалая II страціць царскую карону ў сувязі з падпісаннем сепаратнага міру, сказана наступнае:

«Цар мог сказаць Вільгельму: «калі я адкрыта падпіну сепаратны мир, то заўтра табе, о мой аўгустейшы контрагент, прыдзецца, бадай, мець справу з урадам Мілюкова і Гучкова, калі не Мілюкова і Керэнскага. Бо рэволюцыя расце, і я не рачуюся за армію, з генераламі якой перапісваецца Гучкоў»*)

Такім чынам В. І. Ленін за два месяцы да лютаўскіх падзей прадказаў, хто персанальна можа стаць на чале буржуазнага ўрада, калі буржуазія захаціць уладу.

Інтэрэсы самазахавання прымусілі царызм канцэнтравать сваю барацьбу на ўнутраным фронце. Для ажыццяўлення свайго плана царскі ўрад меў спачатку намер распустыць буржуазныя арганізацыі, каб зрабіць буржуазію больш паслухмянай. 9-га снежня 1916 года былі закрыты з'езды Саюза гарадоў і земстваў. Забараняліся нават самыя нявінныя ў адносінах да палітыкі сходы. 11 снежня быў забаронен сход таварыства дзеячоў перыядычнага друку, а затым таварыства дзіцячых урачоў. Царызм намерваўся распустыць і IV

*) Ленін, т. XIX, стар. 380—381.

Дзяржаўную думу, якая стаяла супроць заключэння сепаратнага міру, разлічваючы на тое, каб, не спыняючы вайны, узмацніць барацьбу з нарастаючай рэвалюцыяй і папярэдзіць яе невялікім дварцовым пераваротам.

Руская буржуазія бачыла, што царскі ўрад Нікалая Раманава не здолея паспяхова весці вайну, што ён можа праіграць яе і пайсці на заключэнне сепаратнага міру з немцамі. Таму яна замышляла ўчыніць дварцовы пераварот: скінуць Нікалая II і пасадзіць на прастол свайго стаўленіка—Міхаіла Раманава. Змоўшчыкі хацелі захапіць Нікалая II у часе яго паездкі на фронт або ў Петраградзе і прымусяць яго адмовіцца ад прастола на карысць свайго брата Міхаіла. Такім чынам буржуазія хацела і захаваць самадзяржаўе, і ў той-жа час зрабіць яго паслухмянай зброяй у сваіх руках.

У змове ўдзельнічалі дзеячы Чацвертай дзяржаўнай думы: старшыня думы—буйны памешчык Радзянка, князь Львоў, кіраўнік партыі кадэтаў Мілюкоў, буйны прамысловец Гучкоў і іншыя варацмы фінансавага і прамысловага капітала.

У арганізацыі дварцовага перавароту руская імперыялістычная буржуазія знайшла поўнае падтрыманне з боку ўрадаў Англіі і Францыі.

«Яны бачылі, што цар няздолен прадаўжаць вайну. Яны баяліся, што цар скончыць справу сепаратным мірам з немцамі. Калі-б царскі ўрад заключыў сепаратны мір, урады Англіі і Францыі страцілі-б у асобе Расіі саюзніка ў вайне, які не толькі адцягваў на свае фронты сілы праціўніка, але і пастаўляў ва Францыю дзесяткі тысяч адборных рускіх салдат. Таму яны аказалі падтрыманне рускай буржуазіі ў яе спробах зрабіць дварцовы пераварот.

Цар аказаўся, такім чынам, ізаляваным» *).

Урады Англіі і Францыі праз сваіх паслоў у Расіі, Б'юкенена і Палеа-логана, падштурхоўвалі рускую буржуазію на хутчэйшае ажыццяўленне дварцовага перавароту, разлічваючы на тое, што такім шляхам удалася папярэдзіць рэвалюцыю і зрабіць Расію боездольным саюзнікам. Аб гэтым зусім адкрыта прызнаецца англійскі пасол Джордж Б'юкенен. У сваіх успамінах ён заяўляе, што пытанне ад дварцовым перавароце змоўшчыкі абмяркоўвалі ў яго пасольстве.

Цішком падрыхтоўваючы дварцовы пераварот, руская буржуазія спадзявалася, што вестка аб замене аднаго цара другім супакоіць народныя масы, адцягне іх ад рэвалюцыі і такім чынам дасць ёй магчымасць рушыць салдат у наступленне супроць германцаў і зўстрыйцаў, каб закончыць вайну з выгадамі для буржуазіі.

Але планы буржуазіі праваліліся. Народныя масы не хацелі больш цярпець самадзяржаўя. Гнеў іх дасягнуў свайго найвышэйшага пункту і разраўся рэвалюцыйнай бурай. Паўстаўшы народ змеў абедзве змовы супроць рэвалюцыі разам з прагніўшым царызмам.

Руская буржуазія і саюзныя ўрады Англіі і Францыі, больш за ўсё баючыся рэвалюцыі, былі незадаволены палітыкай Нікалая II, які аказаўся няздольным паспяхова весці вайну. Іх таксама азлабляла і тое, што пры двары Нікалая гаспадарылі такія прайдохі і мракабесы, як Распутін, у якім найбольш яркае сваё выразненне знайшлі ізуверства, разумовае ўбоства і маральнае гніенне, характэрныя для

*) „Кароткі курс гісторыі ВКП(б)“, стар. 166.

рэжыму Раманавых. А Распуцін і яму падобныя яўна вялі лінію на заключэнне сепаратнага міру з Германіяй. Вось чаму «27 лютага ўсе класы аказаліся разам супроць манархіі» *).

Класічную характарыстыку удзелу розных класавых сіл у лютэўска-сакавіцкай рэвалюцыі дае таварыш Сталін. На VI з'ездзе большэвіцкай партыі ён па гэтаму поведзе гаварыў:

«3 чаго пайшла рэвалюцыя? 3 кааліцыі 4-х сіл: пролетарыята, сялянства, ліберальнай буржуазіі і саюзнага капітала. Чаму ішоў на рэвалюцыю пролетарыят? Таму, што ён—смяротны вораг царызма. Чаму ішло сялянства? Яно давярала пролетарыату, і яно прагнула зямлі. Чаму ішла ліберальная буржуазія? Таму, што яна ў ходзе вайны расчаравалася ў царызме. Яна думала, што царызм дасць ёй магчымасць заваяваць новыя землі. Не спадзеючыся на павелічэнне ёмкасці унутранага рынку, яна выбрала шлях найменшага супраціўлення: шлях расшырэння знешняга рынку. Але яна памыллася: царызм і яго войскі не змаглі нават аградыць граніцы і аддалі праціўніку 15 губерній. Адсюль—зрада ліберальнай буржуазіі царызму. А саюзны капітал? Ён глядзеў на Расію, як на падсобнае прадпрыемства для сваіх імперыялістычных мэт. Маж тым царызм, які першыя 2 годы падаваў надзеі на захаванне адзінства фронту, стаў схіляцца да сепаратнага міру. Адсюль—зрада саюзнага капітала царызму.

Царызм аказаўся ізаляваным і ціха і спакойна памер.

Гэтыя чатыры сілы Лютэўскай рэвалюцыі, што шлі разам, мелі розныя мэты. Ліберальная буржуазія і саюзны капітал хацелі маленькай рэвалюцыі для вялікай вайны. Але маса рабочых і сялян ішла не для гэтага на рэвалюцыю. У іх былі іншыя мэты: 1) пакончыць з вайной і 2) перамагчы памешчыкаў і буржуазію.

Вось асновы процілегласці **).

З гэтых указанняў таварыша Сталіна відаць, што ўсе класы, якія удзельнічалі ў рэвалюцыі, удзельнічалі кожны па рознаму і ў кожнага класа былі свае асобныя інтарэсы ў гэтай рэвалюцыі. Рухаючымі сіламі лютэўскай буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі былі пролетарыят і сялянства. Пролетарыят у той-жа час быў не толькі рухаючай сілай, ён з'яўляўся гегемонам, правадыром рэвалюцыі. Буржуазія-ж зусім не хацела публі царскай манархіі, а наадварот—прыкладала ўсе намаганні, каб выратаваць яе.

* * *

Неабходна хоць-бы каротка спыніцца на падзеях, непасрэдна звязаных са звяржэннем ненавіснага царскага самадзяржаўя.

1917 год пачаўся стачкай 9 студзеня ***), прыурочанай да галавіны расстрэлу рабочай дэманстрацыі («Крывавая нядзеля») у 1905 годзе. У гэты дзень пад кіравніцтвам большэвікоў рабочыя на многіх фабрыках і заводах арганізавалі мітынгі, а таксама дэманстрацыі на ву-

*) Ленін, т. XXI, стар. 35. (Падкрэслена намі.—Л. С.)

**) Пратаколы VI з'езда РСДРП(б), стар. 107, Партыздат, 1934.

***) Усе даты лютэўскіх падзей указаны па старому стылю (старому календару) прынятаму ў Расіі да Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Лічбы месяцаў па старому календару адставалі ад міжнароднага календара на 13 дзён.

ліцах. Дэманстрацыі рабочых адбываліся ў Пецярбургу, Маскве, Баку, Ніжнім-Ноўгародзе. Маскоўскі камітэт большэвікоў, па дырэктыве бюро Цэнтральнага Камітэта, арганізаваў двухтысячную дэманстрацыю на Тверскім бульвары, якая была разогнана коннай паліцыяй. У Петраградзе на Выбаргскім шасе разам з рабочымі прымалі ўдзел у дэманстрацыі і салдаты. Забастоўкі і дэманстрацыі, праведзеныя ў гэты дзень пад кіраўніцтвам большэвікоў, вызначылі далейшы рост рэвалюцыйных падзей і паказалі, які велізарны ўплыў мае большэвіцкая партыя на масы рабочых. Усяго за студзень месяц 1917 года баставала ў краіне звыш 200 тысяч рабочых. Такого магутнага забастовачнага руху яшчэ не было за ўвесь час вайны.

«Ідэя ўсеагульнай стачкі, даносіла паліцыя,—3 дня на дзень набывае новых староннікаў і становіцца папулярнай, якой яна была і ў 1905 годзе».

Меншавікі і эсэры выступалі ў ролі гасіцеляў рэвалюцыйнага пажару. Яны ўсімі сіламі імкнуліся ўвесці пачаўшыся рэвалюцыйны рух у рамкі, выгадныя ліберальнай буржуазіі. 14 лютага павінна была адкрыць свае паседжанні IV Дзяржаўная дума. Меншавікі і эсэры заклікалі падтрымаць гэтую Думу, згуртавацца вакол яе, арганізаваць шэсце рабочых да Дзяржаўнай думы ў дзень яе адкрыцця.

У процівагу меншавікам, большэвікі рыхтавалі дэманстрацыю на 10 лютага—у дзень другой гадавіны суда над большэвіцкай фракцыяй Думы. Яшчэ за чатыры дні да гэтага гадавіны Пецярбургскі камітэт большэвікоў звярнуўся да рабочых з заклікам адзначыць гэту гадавіну мітынгамі і стачкамі, выступіць супроць вайны і самадзяржаўя. 10 лютага па закліку большэвікоў рабочыя кинулі работу. Адбыліся мітынгі, на якіх выступалі з прамовамі большэвіцкія аратары. Большэвікі распаўсюдзілі ў гэты дзень дзесяць тысяч лістовак.

Большэвікі рашылі выкарыстаць і 14 лютага, заклікаўшы пролетарыят на дэманстрацыю у знак пратэсту супроць рэакцыйнай Думы. У гэты дзень у Петраградзе баставала 60 прадпрыемстваў з дзесяткамі тысяч рабочых. Рух выліўся ў дэманстрацыю, якая прайшла пад лозунгамі: «Далоў самадзяржаўе! Далоў вайну!» Рабочыя аказалі рашучы адпор паліцыі, якая прабавала разогнаць дэманстрантаў.

18 лютага пачалі забастоўку рабочыя Пуцілаўскага завода, а 22 лютага да іх далучыліся рабочыя большасці буйнейшых прадпрыемстваў Петраграда. Адначасова ў Петраградзе адбываліся вялікія харчовыя хваляванні.

23 лютага, у Міжнародны жаночы дзень большэвікі заклікалі рабочых да новай дэманстрацыі і забастоўкі. Усяго ў гэты дзень забаставала 50 прадпрыемстваў з колькасцю 87.543 рабочых. На большасці фабрык і заводаў адбываліся мітынгі, на якіх выступалі большэвікі з заклікам весці рашучую барацьбу супроць вайны, голаду, царызма. Забастовачны рух рабочых пачаў перарастаць у палітычныя дэманстрацыі супроць царызма. Пасля мітынгаў, прысвечаных Міжнароднаму жаночаму дню, масы рабочых і работніц рушылі на дэманстрацыю з транспарантамі, заклікаючымі звергнуць самадзяржаўе. Конныя і пешыя гарадзвыя усяляк імкнуліся разогнаць дэманстрантаў. У радзе раёнаў Петраграда адбываліся сутычкі рабочых і работніц з паліцыяй.

24 лютага бюро Цэнтральнага Камітэта партыі большэвікоў

дало директиву підрихтovať усеагальную стачку, усямерна розві-
ваць і паглыбляць рэволюцыйны рух, уцягваць у яго салдацкія
масы. У гэты дзень дэманстрацыя аднавілася з новаю сілай. Рабо-
чыя выступілі пад чырвонымі сцягамі з лозунгамі: «Далоў цара!»
«Хлеба!» «Далоў вайну!». На няпоўных падліках старон стачысты
у забастоўцы ўдзельнічала ў той дзень 197 тысяч рабочых.

Дзень 25 лютага характарызуецца пераходам палітычных стачак
на раёнах ва усеагальную палітычную забастоўку па ўсяму Петра-
граду. Баставала ўжо звыш 250 тысяч рабочых. У гэты-ж дзень
Бюро Цэнтральнага Камітэта большэвіцкай партыі выпусціла адоўгу,
фармулюючую палітычныя задачы руху, заклікаючую рабочых
і салдат ператварыць выступленне ў апошнюю і рашучую бітву
з царызмам. Бюро Цэнтральнага Камітэта мяшай партыі, з асаб-
наемае слаўным саратнікам таварышча Сталіна В. М. Молатавым,
кіравала ўсёй практычнай работай партыі па арганізацыі мас на
барацьбу за зваржэнне самадзяржаўя. Большэвікі кіравалі рэволю-
цыйным рухам, трымаючы цесную сувязь з шырокімі масамі. Яны
напружвалі ўсе сілы к таму, каб выклікаць адкрытае выступленне
войск на старане народа. Работа большэвікаў сярод салдат да сёра-
плады: у казармах ішло глухое бражэнне, усё часцей паўтараліся
выпадкі адмаўлення салдат праліваць кроў рабочых.

Герацкая барацьба петраградскіх рабочых і работніц прыцягнула
і салдат на бок рэвалюцыі. Рабочыя і ў асаблівасці работніцы
акружалі салдат, хваталіся за іхныя вінтоўкі і утаварвалі не стра-
ляць. Стойкаць і самаадданасць рабочых унесла хваляе ў салдац-
кія масы, рэволюцыянізавала іх. Навіг казаки ў асобных выпадках
актыўна выступалі супроць паліцыі ў абарону рабочых. Калі
на адной з вуліц Петраграда паліцэйскі прыстаў ударыў шаблём
работніцу, якая несла чырвоны сцяг, то да крыжанаў у той-ж
момант падскочыў казак і зарубіў яе. 25 лютага казаки прымушлі
ўцякаць паліцэйскіх, якія прабавалі разніць дэманстрацыю рабо-
чых на Знаменскай плошчы. Ля Казанскага сабора ўзвод і Дан-
скога казачага палка вызваліў затрыманых грамадзян і пабегі гара-
давых, абараняўшых двор з арыштаванымі.

Сутычкі рабочых з паліцыяй станавіліся ўсе часцей і энергічней.
Усеагальная стачка, што пачалася пад кіравніцтвам большэвікоў,
перарасла ва узброенае паўстанне. Наступны момант, аб якім
В. І. Ленін яшчэ ў 1906 годзе прароча пісаў у сваім артыкуле
«Урокі маскоўскага паўстання»:

«Будзем памятаць, што блізіцца вялікая масавая барацьба.
Гэта будзе ўзброенае паўстанне. Яно павінна быць, па магчы-
масці, адзначасова. Масы павінны ведаць, што яны ідуць на
узброеную, крывавую, адчайную барацьбу. Пагарда да смерці
павінна распаўсюдзіцца ў масах і забяспечыць перамогу. На-
ступленне на ворага павінна быць самае энергічнае; напа-
дзе, а не абарона, павінна стаць лозунгам мас, бязлітаснае
знішчэнне ворага—стане іх задачай; арганізацыя барацьбы
складзецца рухавая і гібкая; хваляючыся элементы войска бу-
дуць уцягнуты ў актыўную барацьбу. Партыя сведомая про-
летарыята павінна выканаць свой абавязак у гэтай вялікай ба-
рацьбе»*).

*) Ленін, т. X, стр. 13

Прадбачанне Владзіміра Ільіча збылося ў лютаўскія дні 1917 года. Рабочыя, пад кіраўніцтвам большэвіскай партыі, праявілі гераізм, бяспрашнасьць у барацьбе супроць самадзяржаўя. Стойкасьць і гераізм рабочых выклікалі спачуваньне і падтрымку рэволюцыі з боку салдат. І хоць увечары 25 лютага генэралам Хабалавым, які камандаваў Петраградскай ваеннай акругай, была атрымана з горада Магілёва ад Нікалая II грозная тэлеграма, у якой прапанавалася «...заўтра-ж спыніць у сталіцы непарадкі», усё-ж генэралу Хабалаву не ўдалося выканаць загад свайго цара.

26 лютага па ўсяму Петраграду праходзілі магутныя дэманстрацыі. Не гледзячы на абстрэл, рабочыя прарываліся ў цэнтр горада, яны абязбройвалі паліцэйскіх і жандармаў і ўзбройваліся самі. На Знаменскай плошчы адбылася даволі буйная сутычка з паліцыяй. Сутычка закончылася расстрэлам дэманстрацыі. Па спраўцы ахранага аддзяленьня, на гэтай плошчы было падабрана каля 40 забітых і столькі-ж раненых, не лічачы тых, якіх дэманстранты паспелі забраць з сабою.

У той-жа дзень адбылася падзея, якая вельмі ўстрывожыла ўрадавыя колы. 4 рота запаснога батальёна Паўлаўскага палка, распапагандаваная большэвікамі, абстраляла конны атрад гарадзвых, якія збівалі дэманстрантаў. Ашалелыя афіцэры арыштавалі 19 салдац-зачыншчыкаў і пасадзілі іх у Трубецкі бастыён Петрапаўлаўскай крэпасці. Арыштаваным пагражаў расстрэл. У той-жа час 21 салдат не вярнуўся ў казармы. Яны са зброяй у руках перайшлі на бок народа.

Выступленне паўлаўцаў з'яўлялася паказчыкам росту рэволюцыйных настрояў у арміі, пачаткам арганізаванага пераходу салдат на бок рэволюцыі.

26 лютага за подпісам Цэнтральнага Камітэта партыі большэвікоў быў выпушчан маніфест з заклікам да працягу барацьбы, да ўзброенага выступлення і звяржэння царызма, да стварэння часовага рэволюцыйнага ўрада з рабочых і сялян. Маніфест выражаў цвёрдую ўпэўненасць у поўнай перамозе рэволюцыі. У ім было сказана:

«...Цвёрдыні рускага царызма палі. Раскошнае жыццё царскай шайкі, пабудаванае на касьцях народа, рухнула. Сталіца ў руках паўстаўшага народа. Часці рэволюцыйных войск сталі на бок паўстаўшых...

Велізарнымі намаганнямі, крывёй і жыццямі рускі народ страхнуў з сябе спрадвечнае рабства»^{*)}.

У гэты-ж час Выбарскі раённы камітэт, які пасля арышту Пецярбургскага камітэта (арышт адбыўся ў ноч на 26 лютага) кіраваў рухам, вынес рашэнне аб разгортванні рэволюцыйнай барацьбы, аб захопе складаў са зброяй і ўзбраенні рабочых.

Расстрэл дэманстрантаў паліцыяй 26 лютага не толькі абвастрыў нянавісьць і прагнасьць перамогі ў рабочых, але і ўнёс моцнае рэволюцыйнае бражэнне ў салдацкія масы. Усю ноч на 27 лютага салдаты гарача абмяркоўвалі падзеі мінулых дзён і рашалі пытанне, на чым баку павінна быць армія. А з надыходам дня 27 лютага войскі ў Петраградзе адмовіліся страляць у рабочых і самі пачалі пераходзіць на бок рэволюцыі. Калі 26 лютага ў паўстанні ўдзелілі

^{*)} Ленін, т. XX, стар. 600.

чала 600 салдат, то ўжо раніцай 27 лютага да паўстання далучылася 10 тысяч, а ўвечары звыш 60 тысяч. К вечару 28 лютага да паўстаўшых рабочых далучылася 127 тысяч салдат, а днём 1 сакавіка каля 170 тысяч.

Першым на бок рэвалюцыі перайшоў Валынскі полк: салдаты цвёрда рашылі не страляць у паўстаўшых рабочых. Сярод валынцаў пачыліся рабочыя і павялі паўстаўшых салдат на вуліцу. З чырвонымі сцягамі, з крыкамі «ўра» валынцы накіраваліся да суседніх палкоў—Прэабражэнскага і Літоўскага. Прэабражэнцы і літоўцы забілі сваіх камандзіраў і далучыліся да валынцаў. Узброеная маса ў колькасці ўжо трох палкоў рушыла да Выбаргскага раёна галоўнага ачага Петраградскага ўзброенага паўстання.

Рабочыя Выбаргскага раёна разам з паўстаўшымі салдатамі накіраваліся ў цэнтр горада, дзе захапілі арсенал і раздалі каля 40 тыс. вінтовак. Тут-жа сталі фарміравацца атрады Чырвонай гвардыі, пачаліся арышты царскіх міністраў і генералаў і знішчэнне раскіданых па гораду паліцэйскіх засад. Петрапаўлаўская крэпасць і турмы былі разгромлены. Вызваленыя сотні актыўных рэвалюцыянераў атрымалі магчымасць адразу-ж уключыцца ў справу рэвалюцыйнай барацьбы. Рух захапіў усе раёны Петраграда. Ён ператварыўся ў рэвалюцыю, якая ўзброенай рукою звяргае царызм.

28 лютага ўжо ўвесь Петраград быў у руках рэвалюцыі. Рабочыя ў саюзе з сялянамі, адзетымі ў салдацкія шыны, атрымалі перамогу над царызмам. Вестка аб рэвалюцыі ў Петраградзе пранеслася па ўсёй краіне. Па прыкладу сталіцы, рабочыя і салдаты іншых гарадоў і на фронце сталі звяргаць царскіх чыноўнікаў. Лютаўская буржуазна-дэмакратычная рэвалюцыя перамагла. Пакінуты ўсімі, Нікалай II прымушан быў адмовіцца ад прастола за сябе і за свайго сына. Праз некалькі дзён цар быў арыштаван.

Такім чынам лозунгі большэвіцкай партыі аб ператварэнні імперыялістычнай вайны ў вайну грамадзянскую і аб звяржэнні царызма ажыццявіліся ў лютым 1917 года. Перамога рэвалюцыі была забяспечана, дзякуючы гераізму паўстаўшых рабочых, а таксама сялянскіх мас, пераадзетых у салдацкія шыны, зыходзілі гегемоніі пролетарыята ў рэвалюцыі і чоткай лініі большэвіцкай партыі.

Партыя Леніна—Сталіна непасрэдна кіравала барацьбой рабочых і салдацкіх мас, і гэта забяспечыла поспех рэвалюцыі.

«Факт кіраўніцтва або па крайняй меры беззаветнай дапамогі пецербургскім рабочым у вялікія дні рэвалюцыі з боку нашай партыі павінен быў прызнаць «сам» англійскі гучковец»^{*)}.

Не гледзячы на жорсткі тэрор царызма, наша большэвіцкая партыя правяла вялікую работу ў арміі, арганізавала рэвалюцыйныя выступленні рабочага класа. Воля большэвіцкай партыі ў звяржэнні царскага самадзяржаўя была надзвычай вяліка.

У той час як рабочыя і салдаты, пад кіраўніцтвам партыі большэвікоў, звяргалі незалежны царызм і знішчалі кожны манархіі, буржуазія прымае ўсе меры, каб дзяржаўная ўлада не трапіла ў рукі рабочых і сялян. Яна імкнулася шляхам доўгага маневра захаваць манархічны спосаб праўлення. Калі 27 лютага стала вядома аб тым, якога

^{*)} Ленін, т. XX, стар. 25.

размагу дасягнуў рабочы рух і як многа воінскіх часцей перайшло на бок рэволюцыі, ліберальныя дэпутаты IV Дзяржаўнай думы, дагаварышыся тайна з эсэра-меншавіцкімі лідэрамі, стварылі Часовы камітэт Дзяржаўнай думы для «ўстанаўлення парадку у Петраградзе і для зносін з установамі і асобамі».

У гэты часовы камітэт увайшлі: старшыня Думы памешчык і манархіст Радзянка (ён-жа быў высунут старшыней Часовага камітэта), рэдактар чорнасоценнай газеты і яры манархіст Шульгін, ідэала-буржуазі прафесар Мілюкоў, тэкстыльны фабрыкант мільянер Канава-лаў, багаты землеўладальнік князь Львоў, адвакат эсэр Керэнскі, кіраўнік меншавіцкай фракцыі ў IV думе Чхеідзе і іншыя.

Для характарыстыкі састава Часовага камітэта даволі напаміньце такія факты. 26 лютага, калі рэволюцыйны рух у сталіцы атрымаў даволі шырокі размах, старшыня Дзяржаўнай думы Радзянка тэлеграфавалі цару: «Становішча сур'ёзнае. У сталіцы анархія... на вуліцах адбываецца беспарадкавая страляніна. Часці войск страляюць адна ў другую. Неабходна безадкладна даручыць асобе, якая карыстаецца давер'ем краіны, склаці новы ўрад. Марудзіць нельга Усякае запаво-ленне смерці падобна. Малю бога, каб у гэты час адказнасць не пала на венцаносца».

Аб манархічных настроях Радзянка сведчыць і яго размова з дру-гім дэпутатам Думы Шульгіным у момант утварэння Часовага камі-тэта Дзяржаўнай думы: «Ніякай рэволюцыі я не рабіў і не хачу ра-біць. Калі яна зрабілася, то імяна таму, што нас не стухаліся. Але я не рэволюцыянер. Супроць вярхоўнай улады я не пайду. Не хачу ісці».

Манархіст Шульгін у сваіх успамінах так перадаў свой настрой і настрой іншых членаў Дзяржаўнай думы у момант утварэння Часо-вага камітэта:

«Кулямётаў—вось чаго мне хацелася, бо я адчуваў, што толькі мова кулямётаў даступна вулічнаму натоўпу, і што толькі яна, свінец, можа загнаць назад у яго бярогу вырваўшага на свабоду страшнага звера... Увы—гэты звер быў... яго вялікасць рускі народ!».

Тое, чаго мы так баяліся, чаго ва што-б там ні стала хацелі пазбегнуць, ужо было фактам. Рэволюцыя пачалася» *).

Варта адзначыць, што ў прыведзеных успамінах Шульгіна выка-заны пачуцці і настроі ўсёй перапалыханай рэволюцыйнай буржуазіі. Гэта пацвярджае тое палажэнне, што буржуазія імкнулася выкарыс-таць сваю ўладу для разгрому рэволюцыі і ўстанаўлення манархіі. Пацвярджаецца гэта таксама і тым, што часовы буржуазны ўрад тайком ад народных мас 2 сакавіка 1917 года пасылаў Гучкова і Шуль-гіна да цара для перагавораў аб перадачы ўлады братаў Нікалая Рама-нава—Міхаілу Раманаву.

«Але калі на мітынг учынуначнікаў Гучкоў закончыў сваю прамову воклічам «Няхай жыве імператар Міхаіл», то рабочыя патрабавалі неадкладнага арышту і вобліску Гучкова, гаворачы з абурэннем: «Хрэн за рэдзьку не саладзей».

Было ясна, што рабочыя не дазволюць аднавіць манархію» **).

Аналагічнае выступленне Мілюкова на мітынг салдат выклікала

*) «Гісторыя грамадзянскай вайны ў СССР», стар. 70—72.

**) «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)», стар. 173.

абурэнне ў гарнізоне. Бачачы размах руху паўстаўшых рабочых і салдат, Міхаіл Раманаў палічыў за лепшае адмовіцца ад прастола. Пад напорам рабочых нас 9 сакавіка быў арыштаван Нікалай II разам з яго сям'ёю. Хутка сям'я Раманавых была адпраўлена ў Табольск.

*   *   *

У першыя-ж дні Лютаўскай рэвалюцыі, па прыкладу рэвалюцыі 1905 года, былі створаны Саветы. Першыя Саветы рабочых дэпутатаў паявіліся ў рэвалюцыйныя дні 1905 года, як прадукт творчасці рэвалюцыйнага пролетарыята, рэвалюцыйнага народа. Гэта была новая магутная зброя, якая з'яўлялася «правобразам Совецкай улады, створанай пролетарыятам пад кіраўніцтвам большэвіцкай партыі ў 1917 годзе» *).

Ужо рэвалюцыя 1905 года паказала, якое велізарнае значэнне маюць Саветы, як органы ўзброенага паўстання і ў той-жа самы час як зародышы сапраўды рэвалюцыйнай улады.

«Ідэя Совецкай улады ў сазнанні рабочых нас, і яны яе ажыццявілі на другі-ж дзень пасля звяржэння царызма з той, аднак, розніцай, што ў 1905 годзе былі створаны Саветы толькі рабочых дэпутатаў, а ў лютым 1917 года па ініцыятыве большэвікоў паявіліся Саветы рабочых і салдацкіх дэпутатаў **).

Саветы рабочых і салдацкіх дэпутатаў з'яўляліся на справе саветаў рабочых і сялянскіх дэпутатаў, бо салдаты ў пераважнай сваёй масе з'яўляліся сялянамі, пераадзетымі з прычыны вайны ў салдацкія шынелі.

Рэвалюцыйны народ чакаў ад Совецкай улады, як органаў народнай улады, ажыццяўлення сваіх патрабаванняў і, перш за ўсё, спынення імперыялістычнай вайны. Але лідэры меншавікоў і эсэраў, засеўшы ў Выканкоме Совецкай улады рабочых і салдацкіх дэпутатаў, тайком дагаварыліся з буржуазіяй аб добраахвотнай перадачы ей улады. Яны дабіліся адабрэння гэтага здрадніцкага акта ад большасці дэпутатаў савета, не гледзячы на рашучыя пратэсты большэвікоў. Такім чынам, здраднікі рэвалюцыі—меншавікі і эсэры—далі магчымасць буржуазіі стварыць свой буржуазны Часовы ўрад.

Галоўнай асаблівасцю Лютаўскай буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі, яе нябачанай у гісторыі своеасаблівасцю з'яўлялася двоеўладдзе, якое стварылася ў першыя дні рэвалюцыі. Сутнасць двоеўладдзя заключалася ў тым, што ў краіне існавалі два ўрады, дзве дыктатуры: дыктатура буржуазіі ў асобе Часовага ўрада, які быў сапраўдным урадам буржуазіі, і дыктатура пролетарыята і сялянства ў асобе Совецкай улады рабочых і салдацкіх дэпутатаў, прадстаўляўшая сабою дадатковы, пабочны ўрад, які не меў у сваіх руках органаў дзяржаўнай улады, але апіраўся непасрэдна на большасць народа, на ўзброеныя масы рабочых і салдат.

Ленін, вызначаючы класавую крыніцу і класовае значэнне двоеўладдзя, пісаў, што яно «... заключаецца ў тым, што руская рэвалюцыя сакавіка 1917 года не толькі змяла ўсю царскую манархію, не толькі перадала ўсю ўладу буржуазіі, але і дайшла шчыльна да рэвалюцыйна-дэмакратычнай дыктатуры пролетарыята і сялянства» ***).

*) Кароткі курс гісторыі ВКП(б) стар. 75.

**) Там-жа, стар. 169.

***) Ленін, т. XX, стар. 113—114.

Такое становішча не магло доўга працягвацца, бо дзве ўлады ў адной дзяржаве існаваць не могуць. Двоеўладдзе павінна было, рана ці позна, вырашыцца ўстанаўленнем адзінаўладдзя, г. зн. пераходам улады цалкам або ў рукі буржуазіі, або ў рукі рабочага класа і бяднейшага сялянства. З самага пачатку буржуазія павяла барацьбу за захват усей паўнаты ўлады ў свае рукі. Усяляк маневруючы, прыкідваючыся старонніцой рэвалюцыі, яна імкнулася выйграць час з тым, каб з дапамогаю нязначных уступак рабочым і сялянам спачатку супакойць масы, а затым, сабраўшы сілы, задзіць рэвалюцыю, умацаваць сваё панаванне і аднавіць манархію.

Чым расклумачыць той факт, што на першых парах у Совеце аказалася большасць меншавікоў і эсэраў?

Дзе прычыны таго, што перамогшыя рабочыя і сяляне добраахвотна аддалі ўладу буржуазіі?

Вычарпальны адказ на гэтыя пытанні знаходзім у IV раздзеле «Кароткага курса гісторыі ВКП(б)» на падставе абагульнення ўказанняў В. І. Леніна па гэтаму пытанню. Рэвалюцыя ўзяла да актыўнага палітычнага жыцця мільёны працоўных, не спакушаных у палітыцы. Не разабраўшыся ў сутнасці палітычных плыняў, яны паверылі «рэвалюцыйным» фразам меншавікоў і эсэраў. Меншавікі і эсэры абманвалі масы, запэўніваючы, што вайне хутка будзе канец, што скоро з'явіцца Устаноўчы сход і перадаць зямлю сялянам, што Часовы ўрад, які з'явіцца быццам-бы рэвалюцыйным урадам, вырашыць усе асноўныя пытанні рэвалюцыі. І масы паддаліся абману.

«Ан'янёныя першымі поспехамі рэвалюцыі і супакоеныя запэўніваннямі меншавікоў і эсэраў, што з гэтага часу ўсё пойдзе добра, шырокія масы дробнай буржуазіі, салдат, а таксама рабочых пранікаюцца давер'ем да Часовага ўрада, аказваюць яму падтрыманне» *).

У першыя месяцы пасля звяржэння самадзяржаўя меншавікам і эсэрам удавалася іграць на несвядомай даверчывасці мас, удавалася пацягнуць масы пры дапамозе рэвалюцыйнай фразы на шлях добра-сумленнага абаронцтва.

Рабочы клас не быў ізаляваны ад прышоўшай у рух дробна-буржуазнай стыхіі. Шматмільённыя дробна-буржуазныя масы давілі сваёй колькаснасцю. Дробна-буржуазныя настроі, згодніцкія ілюзіі ахватвалі значную частку рабочага класа.

«Гіганцкая дробна-буржуазная хваля захліснула ўсё, падавіла свядомы пролетарыят не толькі сваёй колькаснасцю, але і ідэяна, г. зн. заразіла, захапіла вельмі шырокія кругі рабочых дробна-буржуазнымі поглядамі на палітыку» **).

Другая важнейшая прычына заключалася ў тым, што за час вайны адбыліся значныя змены ў саставе пролетарыята. У рабочы клас уліліся новыя слаі—выхадцы з вёскі. Гэтыя навічкі-рабочыя не прайшлі суровай школы класовай барацьбы, не валодалі той пролетарскай загартоўкай, якую дае фабрыка і завод. Вядома, напрыклад, што каля 40 процантаў усяго састава рабочага класа было мабілізавана на фронт і распылена па вайсковых часцях. Многа кадравых рабочых за рэвалюцыйную работу было пасаджана ў турмы. Акрамя таго, на прадпрыемствах ваеннай прамысловасці нямала працавала і так зва-

*) «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)», стар. 172.

**) Ленін, т. XX, стар. 115.

них «самаабаронцаў», якія хаваліся ад мабілізацыі, многа было дробных уласнікаў, саматужнікаў, крамнікаў, чуждых пролетарскай псіхалогіі людзей. Усе гэтыя элементы прынесі з сабою дробна-буржуазныя забабоны, палітычная свядомасць іх была нізкай, а гэта акалічнасць аслабляла арганізаванасць пролетарыята ў палітку рэволюцыі. Дробна-буржуазныя праслойкі сярод рабочых і з'яўляліся спажывунай глебай для дробна-буржуазных партыі меншавікоў і эсэраў.

* * *

У гэтай надзвычай складанай і адказнай абстаноўцы наша большэвіцкая партыя павяла настойлівую сістэматычную барацьбу за завязанне мас на свой бок, за адрыў іх ад дробна-буржуазных палітыкаў меншавікоў і эсэраў. Яна энергічна выкрывала імперыялістычны, контррэволюцыйны характар Часовага ўрада і здрадніцтва згодніцкіх партыі эсэраў і меншавікоў. Большэвіцкая партыя цярдліва растлумачвала салдатам, сялянам неабходнасць сумесных дзеянняў з рабочым класам, яна цярдліва растлумачвала шырокім працоўным масам, што да таго часу,

«пакуль улада знаходзіцца ў руках буржуазнага Часовага ўрада, а ў Саветах гаспадарыць зможчыкі, — меншавікі і эсэры, народу не атрымаць ні міру, ні зямлі, ні хлеба, што для поўнай перамогі неабходна зрабіць яшчэ крок уперад і перадаць уладу Саветам» *).

З першых-жа дзён Лютаўскай рэволюцыі наша большэвіцкая партыя заклікала масы давесці рэволюцыю да канца, трымаючы няухільна курс на пераростанне буржуазна-дэмакратычнай рэволюцыі ў сацыялістычную. Калі адбылася Лютаўская рэволюцыя, вялікі правадыр пролетарыята і большэвіцкай партыі знаходзіўся ў эміграцыі ў далёкай Швейцарыі. Як толькі да Леніна дайшлі весткі аб рускай рэволюцыі, ён у сваіх вядомых «Пісьмах здалёк» ставіць перад партыяй задачу арганізаваць найшырэншыя масы, згуртаваць іх пад лозунгамі нашай партыі і рухаць рэволюцыю далей. Владимир Ильич, каб падрыхтаваць перамогу ў другім этапе рэволюцыі, указваў пролетарыяту на асноўную тактычную задачу дня:

«Рабочыя, вы праявілі цуды пролетарскага, народнага гераізма ў грамадзянскай вайне супроць царызма, вы павінны праявіць цуды пролетарскай і агульна-народнай арганізацыі, каб падрыхтаваць сваю перамогу ў другім этапе рэволюцыі» **).

У пісьме ад 17 сакавіка 1917 года Ленін таксама з усёй сілай падкрэслівае, што Лютаўская буржуазна-дэмакратычная рэволюцыя — гэта толькі першы этап.

«... Ні цені давер'я і падтрымання новаму ўраду (ні цені давер'я Керэнскаму, Гваздзену, Чхенкелі, Чхеідзе і К.) і узброенае чаканне, узброеная падрыхтоўка больш шырокай базы для больш высокага этапу» ***).

Тав. Сталін звярнуўся з сібірскай ссылак у рэволюцыйны Петраград 12 сакавіка 1917 года. З яго прыездам дзейнасць большэвіцкай

*) «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)», стар. 172.

**) Ленін, т. XX, стар. 19.

**) Там-жа, стар. 8.

партыі разгарнулася асабліва шырока. Ён стаў кіраваць работай бюро Цэнтральнага Камітэта партыі і газетай «Правда», як галоўны яе рэдактар. Кіруючыя ўстаноўкі таварыша Сталіна знаходзяцца ў поўнай адпаведнасці з указаннямі Владзіміра Ільіча у «Пісьмах здалёк», хоць ён тады не мог ведаць аб гэтых пісьмах.

Праз дзень пасля свайго прыезду таварыш Сталін у артыкуле «Аб саветах рабочых і салдацкіх дэпутатаў» пісаў у «Правде»:

«Умацаваць гэтыя Саветы, зрабіць іх паўсямеснымі, звязаць іх паміж сабой на чале з Цэнтральным Советам Рабочых і Салдацкіх Дэпутатаў, як органам рэвалюцыйнай улады народа,—вось у якім напрамку павінны працаваць рэвалюцыйныя соцыял-дэмакраты... Рабочыя, сяляне, салдаты! Еднайцеся паўсямесна ў Саветы Рабочых і Салдацкіх Дэпутатаў» (Сталін, «На путях к Октябрю», стар. 2).

Гэтымі сваімі геніяльнымі ўказаннямі таварыш Сталін падвадзіў партыю ўшчыльную да ленинскага лозунга «Уся ўлада Советам».

Выкрываючы імперыялістычны характар Часовага буржуазнага ўрада, бязлітасна змагаючыся з меншавікамі і эсэрамі, як партыямі пагаднення з імперыялізмам, таварыш Сталін заклікае партыю і рабочы клас к давядзенню рэвалюцыі да канца і стварэнню «свай уласнай, рабочай гвардыі, крывёю звязанай з інтарэсамі рэвалюцыі».

У артыкуле «Аб умовах перамогі рускай рэвалюцыі», змешчаным у «Правде» ад 18 сакавіка 1917 года, таварыш Сталін з усёй сілай падкрэслівае, што рэвалюцыя не можа перамагчы без узброенай сілы, заўсёды гатовай да яе паслуг. Таму неабходна неадкладнае ўзбраенне рабочых і стварэнне рабочай гвардыі.

Лозунг таварыша Сталіна аб стварэнні рабочай Чырвонай гвардыі ператварыўся ў жыццё. У першыя-ж дні рэвалюцыі на заводах Петраграда былі створаны першыя атрады з рабочых. Большэвіцкая партыя праводзіла вялікую работу ў воінскіх часцях, сярод жанчын і моладзі. Уся гэтая работа нашай партыі сярод мас разгортвалася ва ўмовах вострай барацьбы супроць меншавікоў і эсэраў і варожай агентуры ў радах самой партыі. Унутры партыі барацьба за ленинскую лінію накіравана была перш за ўсё супроць абарончай пазіцыі Каменева, выкрытага пасля як злейшага ворага народа, гнуснейшага агента фашызма. Бязлітасная барацьба нашай партыі супроць ворагаў усіх масцей забяспечыла перамогу рэвалюцыі.

Кіруемая Леніным і яго бліжэйшым саратнікам таварышом Сталіным наша большэвіцкая партыя ўсё шырэй арганізавала працоўныя масы, ведучы іх да пераможнай вялікай Кастрычніцкай Соцыялістычнай рэвалюцыі, якая ўстанавіла дыктатуру рабочага класа і вызначыла далейшы ход падзей, прывёўшую нашу соцыялістычную радзіму да сусветна-гістарычных перамог соцыялізма, атрыманых пад мудрым кіраўніцтвам найвялікшага генія чалавецтва, правадыра і настаўніка працоўных усяго свету—вялікага Сталіна.

І. Саладкоў

ПАЛАЖЭННЕ

АБ ВЫБАРАХ У АБЛАСНЫЯ, РАЁННЫЯ, ГАРАДСКІЯ, СЕЛЬСКІЯ
І ПАСЯЛКОВЫЯ СОВЕТЫ ДЭПУТАТАЎ ПРАЦОЎНЫХ БССР

Раздзел I

ВЫБАРЧАЯ СІСТЭМА

Артыкул 1. На падставе артыкула 109 Канстытуцыі БССР выбары дэпутатаў у абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і пасялковыя Саветы дэпутатаў працоўных праводзяцца выбаршчыкамі на аснове ўсеагульнага, роўнага і прамога выбарчага права пры тайным галасаванні.

Артыкул 2. На падставе артыкула 110 Канстытуцыі БССР выбары дэпутатаў з'яўляюцца ўсеагульнымі: усе грамадзяне БССР, дасягнуўшыя 18 год, незалежна ад расавай і нацыянальнай прыналежнасці, вераспаўядання, адукацыйнага цэнза, аседласці, сацыяльнага паходжання, маёмаснага становішча і ранейшай дзейнасці, маюць права ўдзельнічаць у выбарах дэпутатаў і быць выбранымі ў Саветы дэпутатаў працоўных за выключэннем страціўшых розум і асоб, асуджаных судом з пазбаўленнем выбарчых правоў.

Артыкул 3. На падставе артыкула 111 Канстытуцыі БССР выбары дэпутатаў з'яўляюцца роўнымі: кожны грамадзянін мае адзін голас; усе грамадзяне ўдзельнічаюць у выбарах на роўных падставах.

Артыкул 4. На падставе артыкула 112 Канстытуцыі БССР жанчыны карыстаюцца правам выбіраць і быць выбранымі нароўні з мужчынамі.

Артыкул 5. На падставе артыкула 113 Канстытуцыі БССР грамадзяне, якія знаходзяцца ў радах Чырвонай Арміі, карыстаюцца правам выбіраць і быць выбранымі нароўні з астатнімі грамадзянамі.

Артыкул 6. На падставе артыкула 114 Канстытуцыі БССР выбары дэпутатаў з'яўляюцца прамымі: выбары у абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і пасялковыя Саветы дэпутатаў працоўных праводзяцца выбаршчыкамі непасрэдна шляхам прамых выбараў.

Артыкул 7. На падставе артыкула 115 Канстытуцыі БССР галасаванне пры выбарах дэпутатаў у Саветы дэпутатаў працоўных БССР з'яўляецца тайным.

Артыкул 8. На падставе артыкула 118 Канстытуцыі БССР выбары ў Саветы дэпутатаў працоўных БССР праводзяцца па выбарчых акругах.

Кожная выбарчая акруга пасылае ў адпаведны Совет дэпутатаў працоўных аднаго дэпутата.

Артыкул 9. На падставе артыкула 18 Канстытуцыі БССР грамадзяне ўсіх іншых саюжных рэспублік карыстаюцца на тэрыторыі БССР выбарчымі правамі нароўні з грамадзянамі БССР.

Артыкул 10. Расходы, звязаныя з правядзеннем выбараў у Саветы дэпутатаў працоўных БССР, робяцца за кошт дзяржавы.

Раздзел II

СПІСЫ ВЫБАРШЧЫКАЎ

Артыкул 11. Спісы выбаршчыкаў складаюцца ў гарадах гарадскім Саветам дэпутатаў працоўных, а ў гарадах з раённым падзелам — раённым Саветам; у сельскіх мясцовасцях — сельскім Саветам; у пасёлках — пасялковым Саветам дэпутатаў працоўных. Форма спісаў выбаршчыкаў устанаўліваецца Прэзідыумам Вярхоўнага Савета БССР.

Артыкул 12. У спісы выбаршчыкаў уключаюцца ўсе грамадзяне, якія маюць выбарчае права і пражываюць (пастаянна або часова) к моманту складання спісаў на тэрыторыі данага Савета, дасягнуўшыя к дню выбараў 18 год.

Артыкул 13. Не ўносяцца ў спісы выбаршчыкаў асобы, пазбаўленыя выбарчых правоў па судовых прыговорах на працягу ўсяго ўстаноўленага ў прыгаворы тэрміну пазбаўлення выбарчых правоў, а таксама асобы, прызнаныя ва ўстаноўленым законам парадку страціўшымі розум.

Артыкул 14. Ніхто з выбаршчыкаў не можа быць унесен большым у адзін выбарчы спіс.

Артыкул 15. Спісы выбаршчыкаў — агульныя для выбараў ва ўсе Саветы дэпутатаў працоўных — складаюцца па кожнаму выбарчаму ўчастку ў алфавітным парадку з указаннем прозвішча, імя, імя па бацьку, узросту, месца жыхарства выбаршчыка, а таксама нумароў выбарчых акруг па выбарах у адпаведны Савет дэпутатаў працоўных. Спісы выбаршчыкаў падпісваюцца старшынёю і сакратаром Савета дэпутатаў працоўных.

Артыкул 16. Спісы выбаршчыкаў, якія знаходзяцца ў воінскіх часцях і вайсковых злучэннях, складаюцца камандаваннем за подпісамі камандзіра і ваеннага камісара. Усе іншыя ваеннаслужачыя ўносяцца ў спісы выбаршчыкаў па месцу жыхарства адпаведнымі Саветамі дэпутатаў працоўных.

Артыкул 17. Спісы выбаршчыкаў выбарчых участкаў, ствараемых пры больніцах, радзільных дамах, санаторыях і іншых лячэбных установах, складаюцца як на хворых грамадзян, так і на медыцынскі персанал, які знаходзіцца на дзяжурстве ў дзень выбараў.

У выбарах не могуць прымаць удзел хворыя, якія знаходзяцца ў скарлатынозных і дыфтэрыійных аддзяленнях.

Артыкул 18. За 35 дзён да выбараў Савет дэпутатаў працоўных вывешвае спісы выбаршчыкаў для ўсеагульнага агляду або аб'являе выбаршчыкам магчымасць азнаямляцца з гэтымі спісамі ў памяшканні Савета.

Артыкул 19. Арыгінал спісаў выбаршчыкаў захоўваецца адпаведна ў Совеце дэпутатаў працоўных і ў воінскай часці або вайсковым злучэнні.

Артыкул 20. Пры перамене выбаршчыкам месца свайго пражывання ў тэрмін паміж апублікаваннем спісу выбаршчыкаў і днём выбараў адпаведны Савет дэпутатаў працоўных выдае яму па форме,

устаёўленай Прэзідыумам Вярхоўнага Савета БССР, «пасведчанне на права галасавання» і адзначае ў спісе выбаршчыкаў—«выблх»; у пункце новага месцажыхарства—пастаяннага або часовага—выбаршчык уносіцца ў спіс выбаршчыкаў, пры прад'яўленні пасведчання асобы, а таксама «пасведчання на права галасавання».

Артыкул 21. Заява аб няправільнасці ў спісе выбаршчыкаў (неўключэнне ў спіс, выключэнне са спісу, скажэнне прозвішча, імя, імя па бацьку, няправільнае ўключэнне ў спіс асоб, пазбаўленых выбарчых правоў) падаецца ў Совет дэпутатаў працоўных, які апублікаваў спіс.

Артыкул 22. Выканаўчы камітэт Савета дэпутатаў працоўных абавязан разгледзець кожную заяву аб няправільнасці ў спісе выбаршчыкаў у трохдзённы тэрмін.

Артыкул 23. Пасля разгляду заявы аб няправільнасці ў спісе выбаршчыкаў, Выканаўчы камітэт Савета дэпутатаў працоўных абавязан або ўнесці неабходныя выпраўленні ў спіс выбаршчыкаў, або выдаць заявіцелю пісьмовую даведку аб матывах адхілення яго заявы; пры нягодзе з рашэннем Савета дэпутатаў працоўных заявіцель можа падаць скаргу ў Народны суд.

Артыкул 24. Народны суд на працягу трох дзён абавязан у адкрытым судовым пасяджэнні з выклікам заявіцеля і прадстаўніка Савета разгледзець скаргу на няправільнасць у спісе і свае рашэнне неадкладна паведаміць як заявіцелю, так і Савету. Рашэнне Народнага суда канчатковае.

Раздзел III

ВЫБАРЧЫЯ АКРУГІ І ВЫБАРЧЫЯ КАМІСІІ ПА ВЫБАРАХ У АБЛАСНЫЯ СОВЕТЫ ДЕПУТАТАЎ ПРАЦОЎНЫХ

Артыкул 25. Утварэнне выбарчых акруг па выбарах у абласныя Саветы дэпутатаў працоўных праводзіцца абласнымі Саветамі дэпутатаў працоўных.

Выбарчыя акругі на падставе артыкула 118 Канстытуцыі БССР па выбарах у абласныя Саветы дэпутатаў працоўных утвараюцца па наступных нормах:

Мінская вобласць	адна акруга на 15.000 чалавек насельніцтва
Віцебская	• • • • 15.000 • •
Магілёўская	• • • • 15.000 • •
Гомельская	• • • • 12.000 • •
Палеская	• • • • 11.000 • •

Артыкул 26. Спісы выбарчых акруг па выбарах у абласны Совет дэпутатаў працоўных апублікоўваюцца выканаўчым камітэтам абласнога Савета дэпутатаў працоўных не пазней, чым за 55 дзён да выбараў.

Артыкул 27. У кожнай вобласці ўтвараецца Абласная выбарчая камісія па выбарах у абласны Совет дэпутатаў працоўных.

Артыкул 28. Абласныя выбарчыя камісіі ўтвараюцца з прадстаўнікоў грамадскіх арганізацый і таварыстваў працоўных і зацвярджаюцца Прэзідыумам Вярхоўнага Савета БССР у саставе старшыні, намесніка старшыні, сакратара і 8—10 членаў не пазней, чым за 55 дзён да выбараў.

Артыкул 29. Абласная выбарчая камісія:

а) наглядае на ўсёй тэрыторыі вобласці за няухільным выкананнем у ходзе выбараў у абласны Совет дэпутатаў працоўных гэтага Палажэння аб выбарах;

б) разглядае скаргі на няправільныя дзеянні выбарчых камісій і выносіць па скаргах канчатковыя рашэнні;

в) выпускае выбарчыя бюлетэні па ўстаноўленай Прэзідыумам Вярхоўнага Савета БССР форме па выбарах у абласны Совет дэпутатаў працоўных;

г) рэгіструе выбраных дэпутатаў у абласны Совет дэпутатаў працоўных;

д) здае мандатнай камісіі абласнога Савета дэпутатаў працоўных справаводства па выбарах.

Артыкул 30. У кожнай выбарчай акрузе па выбарах у абласны Совет дэпутатаў працоўных ствараецца Акруговая выбарчая камісія.

Артыкул 31. Акруговыя па выбарах у абласны Совет дэпутатаў працоўных выбарчыя камісіі ўтвараюцца з прадстаўнікоў грамадскіх арганізацый і таварыстваў працоўных і зацвярджаюцца выканаўчым камітэтам абласнога Савета дэпутатаў працоўных у саставе старшыні, намесніка старшыні, сакратара і 4-6 членаў не пазней, чым за 50 дзён да выбараў.

Артыкул 32. Акруговая па выбарах у абласны Совет дэпутатаў працоўных выбарчая камісія:

а) устанаўлівае парадкавыя нумары выбарчых участкаў.

б) рэгіструе выстаўленых з захаваннем патрабаванняў Канстытуцыі БССР і гэтага Палажэння аб выбарах кандыдатаў у дэпутаты абласнога Савета дэпутатаў працоўных;

в) снабжае Участковыя выбарчыя камісіі выбарчымі бюлетэнямі па ўстаноўленай форме;

г) устанаўлівае рэзультаты выбараў па акрузе;

д) выдае выбранаму дэпутату пасведчанне аб выбаранні;

е) прадстаўляе ў Абласную выбарчую камісію справаводства па выбарах.

Раздзел IV

ВЫБАРЧЫЯ АКРУГІ І ВЫБАРЧЫЯ КАМІСІІ ПА ВЫБАРАХ У РАЁННЫЯ СОВЕТЫ ДЭПУТАТАЎ ПРАЦОЎНЫХ

Артыкул 33. Утварэнне выбарчых акруг па выбарах у раённыя Саветы дэпутатаў працоўных праводзіцца раённымі Саветамі дэпутатаў працоўных.

Выбарчыя акругі на падставе артыкула 118 Канстытуцыі БССР утвараюцца па наступных нормах:

у раёне з насельніцтвам звыш 25 тысяч чалавек—адна выбарчая акруга на кожную 1.000 чалавек насельніцтва, аднак, не больш 60 акруг;

у раёне з насельніцтвам да 25 тысяч чалавек утвараецца 25 выбарчых акруг.

Артыкул 34. Спісы выбарчых акруг па выбарах у раённыя Саветы дэпутатаў працоўных апублікоўваюцца выканаўчымі камітэтамі раённых Саветаў дэпутатаў працоўных не пазней, чым за 55 дзён да выбараў.

Артыкул 35. У кожным раёне ствараецца Раённая выбарчая камісія па выбарах у раённы Совет дэпутатаў працоўных.

Артыкул 36. Раённыя выбарчыя камісіі ўтвараюцца з прадстаўнікоў грамадскіх арганізацый і таварыстваў працоўных і зацвярджаюцца выканаўчымі камітэтамі абласных Саветаў дэпутатаў працоўных у саставе старшыні, намесніка старшыні, сакратара і 4—6 членаў не пазней, чым за 55 дзён да выбараў.

Артыкул 37. Раённая выбарчая камісія:

а) наглядае за тэрыторыяй раёна за няўхільным выкананнем у ходзе выбараў у раённы Совет гэтага Палажэння аб выбарах;

б) разглядае скаргі на няправільныя дзеянні выбарчых камісій па выбарах у раённы Совет дэпутатаў працоўных;

в) наглядае за своєчасовым складаннем і даядзеннем да ўсеагульнага ведама спісаў выбаршчыкаў;

г) наглядае за своєчасовай арганізацыяй выбарчых участкаў адпаведнымі выканаўчымі камітэтамі Саветаў дэпутатаў працоўных;

д) выпускае выбарчыя бюлетэні па ўстаноўленай Прэзідыумам Вярхоўнага Савета БССР форме па выбарах у раённы Совет дэпутатаў працоўных;

е) рэгіструе выбраных дэпутатаў у раённы Совет дэпутатаў працоўных;

ж) здае мандатнай камісіі раённага Савета дэпутатаў працоўных справаводства па выбарах.

Артыкул 38. У кожнай выбарчай акрузе па выбарах у раённы Совет дэпутатаў працоўных ствараецца Акруговая выбарчая камісія.

Артыкул 39. Акруговыя па выбарах у раённы Саветы дэпутатаў працоўных выбарчыя камісіі ўтвараюцца з прадстаўнікоў грамадскіх арганізацый і таварыстваў працоўных і зацвярджаюцца выканаўчым камітэтам раённага Савета дэпутатаў працоўных у саставе старшыні, намесніка старшыні, сакратара і 2—4 членаў не пазней, чым за 50 дзён да выбараў.

Артыкул 40. Акруговая па выбарах у раённы совет дэпутатаў працоўных выбарчая камісія:

а) рэгіструе выстаўленых з захаваннем патрабаванняў Канстытуцыі БССР і гэтага Палажэння аб выбарах кандыдатаў у дэпутаты раённага Савета дэпутатаў працоўных;

б) снабжае Участковыя выбарчыя камісіі выбарчымі бюлетэнямі па ўстаноўленай форме;

в) устанаўлівае рэзультаты выбараў па акрузе;

г) выдае выбранаму дэпутату пасведчанне аб выбранні;

д) прадстаўляе ў раённую выбарчую камісію справаводства па выбарах.

Раздзел V

ВЫБАРЧЫЯ АКРУГІ І ВЫБАРЧЫЯ КАМІСІІ ПА ВЫБАРАХ У ГАРАДСКІЯ І РАЁННЫЯ Ў ГАРАДАХ СОВЕТЫ ДЕПУТАТАЎ ПРАЦОЎНЫХ

Артыкул 41. Утварэнне выбарчых акруг па выбарах у гарадскія і раённыя ў гарадах Саветы дэпутатаў працоўных праводзіцца адпаведна гарадскім, раённым у гарадах Саветам дэпутатаў працоўных.

Выбарчыя акругі па падставе артыкула 118 Канстытуцыі БССР ўтвараюцца па наступных нормах:

у гарадах з насельніцтвам ад 12 тысяч да 100 тысяч чалавек— адна выбарчая акруга на кожныя 350 чалавек насельніцтва; у гарадах з насельніцтвам да 12 тысяч чалавек утвараецца 35 выбарчых акруг,

у гарадах Гомелі і Магілёве—адна выбарчая акруга на кожныя 400 чалавек насельніцтва;

у горадзе Віцебску—адна выбарчая акруга на кожныя 500 чалавек насельніцтва;

у горадзе Мінску—адна выбарчая акруга на кожныя 600 чалавек насельніцтва.

У гарадскіх раёнах з насельніцтвам звыш 20 тысяч чалавек утвараецца адна выбарчая акруга на кожныя 500 чалавек насельніцтва, аднак, не больш 250 выбарчых акруг; у гарадскіх раёнах з насельніцтвам да 20 тысяч чалавек утвараецца 35 выбарчых акруг.

Артыкул 42. Спісы выбарчых акруг па выбарах у гарадскія і раённыя ў гарадах Саветы дэпутатаў працоўных апублікоўваюцца выканаўчым камітэтам гарадскога, раённага ў гарадах Савета дэпутатаў працоўных не пазней, чым за 55 дзён да выбараў.

Артыкул 43. У кожным горадзе і раёне ў гарадах ствараецца Гарадская, Раённая выбарчая камісія па выбарах у гарадскі, раённы ў гарадах Савет дэпутатаў працоўных.

Артыкул 44. Гарадскія і Раённыя ў гарадах выбарчыя камісіі ўтвараюцца з прадстаўнікоў грамадскіх арганізацый і таварыстваў працоўных і зацвярджаюцца: Гарадская выбарчая камісія ў гарадах абласнога падпарадкавання—абласным Саветам дэпутатаў працоўных, у гарадах раённага падпарадкавання—раённым Саветам дэпутатаў працоўных; Раённая выбарчая камісія ў гарадах—гарадскім Саветам дэпутатаў працоўных у саставе старшыні, намесніка старшыні, сакратара і 6—10 членаў не пазней, чым за 55 дзён да выбараў.

Артыкул 45. Гарадская, Раённая ў гарадах выбарчая камісія:

а) наглядае на тэрыторыі горада і раёна за няухільным выкананнем у ходзе выбараў у гарадскі, раённы Савет гэтага Палажэння аб выбарах;

б) разглядае скаргі на няправільныя дзеянні выбарчых камісій па выбарах у гарадскі, раённы ў гарадах Савет дэпутатаў працоўных;

в) наглядае за своєчасовым складаннем і давядзеннем да ўсеагульнага ведама спісаў выбаршчыкаў;

г) наглядае за своєчасовай арганізацыяй выбарчых участкаў адпаведнымі выканаўчымі камітэтамі Саветаў дэпутатаў працоўных;

д) выпускае выбарчыя бюлетэні па ўстаноўленай Прэздыумам Вярхоўнага Савета БССР форме па выбарах у гарадскі, раённы ў гарадах Савет дэпутатаў працоўных;

е) рэгіструе выбраных дэпутатаў у гарадскі, раённы ў горадзе Савет дэпутатаў працоўных;

ж) здае мандатнай камісіі гарадскога, раённага ў гарадах Савета дэпутатаў працоўных справаводства па выбарах.

Артыкул 46. У кожнай выбарчай акрузе па выбарах у гарадскі, раённы ў горадзе Савет дэпутатаў працоўных ствараецца Акруговая выбарчая камісія.

Артыкул 47. Акруговыя па выбарах у гарадскія, раённыя ў гарадах Саветы дэпутатаў працоўных выбарчыя камісіі ўтвараюцца з прадстаўнікоў грамадскіх арганізацый і таварыстваў працоўных і зацвярджаюцца выканаўчым камітэтам гарадскога, раённага ў горадзе Савета дэпутатаў працоўных у саставе старшыні, намесніка старшыні, сакратара і 2—4 членаў не пазней, чым за 30 дзён да выбараў.

Артыкул 48. Акруговая па выбарах у гарадскі, раённы ў горадзе **Совет дэпутатаў працоўных выбарчая камісія:**

- а) рэгіструе выстаўленых з захаваннем патрабаванняў Канстытуцыі БССР і гэтага Палажэння аб выбарах кандыдатаў у дэпутаты гарадскога, раённага ў горадзе **Совета дэпутатаў працоўных;**
- б) снабжае Участковыя выбарчыя камііі выбарчымі бюлетэнямі па ўстаноўленай форме;
- в) устанаўлівае рэзультаты выбараў па акрузе;
- г) выдае выбранаму дэпутату пасведчанне аб выбранні;
- д) прадстаўляе ў Гарадскую, Раённую ў горадзе выбарчую камісію **справаводства па выбарах.**

Раздзел VI

ВЫБАРЧЫЯ АКРУГІ І ВЫБАРЧЫЯ КАМІСІІ ПА ВЫБАРАХ У СЕЛЬСКІЯ І ПАСЯЛКОВЫЯ СОВЕТЫ ДЕПУТАТОВ ПРАЦОВЫХ

Артыкул 49. Утварэнне выбарчых акруг па выбарах у сельскія і пасялковыя Саветы дэпутатаў працоўных праводзіцца сельскімі і пасялковымі Саветамі дэпутатаў працоўных.

Выбарчыя акругі на падставе артыкула 118 Канстытуцыі БССР утвараюцца па наступных нормах:

на тэрыторыі сельскіх Саветаў і пасёлкаў з насельніцтвам звыш 1000 чалавек—адна выбарчая акруга на кожныя 100 чалавек насельніцтва, аднак, не больш 25 акруг; у сельсоветах і пасёлках з насельніцтвам да 1000 чалавек утвараецца 9 выбарчых акруг.

Артыкул 50. Спісы выбарчых акруг па выбарах у сельскія і пасялковыя Саветы дэпутатаў працоўных апублікоўваюцца выканаўчымі камітэтамі сельскіх і пасялковых Саветаў дэпутатаў працоўных не пазней, чым за 55 дзён да выбараў.

Артыкул 51. У кожным сельсавеце і пасёлку ствараецца Сельская, Пасялковая выбарчая камісія па выбарах у сельскі, пасялковы **Совет дэпутатаў працоўных.**

Артыкул 52. Сельскія і Пасялковыя выбарчыя камісіі ўтвараюцца з прадстаўнікоў грамадскіх арганізацый і таварыстваў працоўных і зацвярджаюцца раённымі Саветамі дэпутатаў працоўных у саставе старшыні, намесніка старшыні, сакратара і 2—4 членаў не пазней, чым за 55 дзён да выбараў.

Артыкул 53. Сельская, Пасялковая выбарчая камісія:

а) наглядае на тэрыторыі сельсовета і пасёлка за няўхільным выкананнем у ходзе выбараў у сельскі, пасялковы **Совет гэтага Палажэння аб выбарах;**

б) разглядае скаргі на няправільныя дзеянні выбарчых камісіі па выбарах у сельскі, пасялковы **Совет дэпутатаў працоўных;**

в) выпускае выбарчыя бюлетэні па ўстаноўленай Прэзідыумам Вярхоўнага Савета БССР форме па выбарах у сельскі, пасялковы **Совет дэпутатаў працоўных** і снабжае выбарчымі бюлетэнямі участковыя выбарчыя камісіі;

г) рэгіструе выбраных дэпутатаў у сельскія і пасялковыя **Советы дэпутатаў працоўных;**

д) здае мандатнай камісіі сельскага, пасялковага **Совета дэпутатаў працоўных справаводства па выбарах.**

Артыкул 54. У кожнай выбарчай акрузе па выбарах у сельскі, пасялковы Савет дэпутатаў працоўных ствараецца Акруговая па выбарах у сельскі, пасялковы Савет дэпутатаў працоўных выбарчая камісія.

Артыкул 55. Акруговыя па выбарах у сельскія, пасялковыя Саветы дэпутатаў працоўных выбарчыя камісіі ўтвараюцца з прадстаўнікоў грамадскіх арганізацый і таварыстваў працоўных і зацвярджаюцца сельскім, пасялковым Саветам дэпутатаў працоўных у саставе старшыні, сакратара і аднаго члена камісіі не пазней, чым за 50 дзён да выбараў.

Артыкул 56. Акруговая па выбарах у сельскі, пасялковы Савет дэпутатаў працоўных выбарчая камісія:

- а) рэгіструе выстаўленых з захаваннем патрабаванняў Канстытуцыі БССР і гэтага Палажэння аб выбарах кандыдатаў у дэпутаты сельскага, пасялковага Савета дэпутатаў працоўных,
- б) устанаўлівае рэзультаты выбараў па акрузе;
- в) выдае выбранаму дэпутату пасведчанне аб выбарні;
- г) прадстаўляе у Сельскую, Пасялковую выбарчую камісію справаводства па выбарах.

Раздзел VII

ВЫБАРЧЫЯ ўЧАСТКІ і ўЧАСТКОВЫЯ ВЫБАРЧЫЯ КАМІСІІ

Артыкул 57. Для прыёму выбарчых бюлетэняў і падліку галасоў тэрыторыя гарадоў, пасёлкаў і сельсаветаў падзяляецца на выбарчыя ўчасткі, агульныя для выбараў у абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і пасялковыя Саветы дэпутатаў працоўных.

Артыкул 58. Утварэнне выбарчых участкаў праводзіцца ў гарадах гарадскімі Саветамі дэпутатаў працоўных, у гарадах з раённым падзелам—раённымі Саветамі дэпутатаў працоўных; у сельскіх мясцовасцях і пасёлках—раённымі Саветамі дэпутатаў працоўных.

Артыкул 59. Утварэнне выбарчых участкаў праводзіцца не пазней, чым за 50 дзён да выбараў.

Артыкул 60. Тэрыторыя сельсавета, які налічвае не больш 2.000 насельніцтва, складае, як правіла, адзін выбарчы ўчастак; у кожным сяле, вёсцы і пасёлку, які налічвае ад 500, але не больш 2.000 чалавек насельніцтва, арганізуецца асобны выбарчы ўчастак.

Тэрыторыя сельсавета і сельскага населенага пункта з насельніцтвам больш 2.000 чалавек падзяляецца на выбарчыя ўчасткі з разліку адзін выбарчы ўчастак на 1.500—2.500 чалавек насельніцтва.

У паселішчах або групе паселішч з насельніцтвам менш 500 чалавек, але не ніжэй 300 чалавек, у тых выпадках, калі адлегласць такіх паселішчаў да цэнтры выбарчага ўчастка перавышае 10 кілометраў, могуць быць утвораны асобныя выбарчыя ўчасткі.

У асобных раёнах Палескай вобласці, дзе пераважаюць дробныя паселішчы, выбарчыя ўчасткі могуць быць утвораны з насельніцтвам менш 300 чалавек, аднак, не ніжэй 100 чалавек.

Артыкул 61. Гарады і пасёлкі, якія налічваюць больш 2.000 чалавек насельніцтва, падзяляюцца на выбарчыя ўчасткі з разліку адзін выбарчы ўчастак на 1.500—2.500 чалавек насельніцтва.

Артыкул 62. Воінскія часці і вайсковыя злучэнні складаюць асобныя выбарчыя ўчасткі з колькасцю не менш 50 і не больш 1.500 выбаршчыкаў.

Артыкул 63. Пры больніцах, радзільных дамах, санаторыях, дамах інвалідаў з колькасцю выбаршчыкаў не менш 50 утвараюцца асобныя выбарчыя ўчасткі.

У больніцах з некалькімі карпусамі дапускаецца ўтварэнне выбарчых участкаў пры асобных карпусах пры наяўнасці ў кожным з іх не менш 50 выбаршчыкаў.

У больніцах і іншых лячэбных установах, дзе асобныя выбарчыя ўчасткі не арганізуюцца, дапускаецца прыём выбарчых бюлетэняў у саміх больніцах і лячэбных установах выдзеленымі членамі выбарчых камісій. У гэтых выпадках больніцы снабжаюцца асобнымі выбарчымі скрынкамі.

Артыкул 64. Судны з колькасцю выбаршчыкаў не менш 25, якія знаходзяцца ў плаванні у дзень выбараў, могуць склаці асобныя выбарчыя ўчасткі, уваходзячыя ў выбарчыя акругі па месцу прыпіскі судна.

У выпадках, калі колькасць выбаршчыкаў на судне роўна норме насельніцтва для выбарчай акругі па выбарах у гарадскі або раённы ў гарадах Савет дэпутатаў працоўных, утвараецца асобная выбарчая акруга па выбарах у гарадскі або раённы Савет дэпутатаў працоўных па месцу прыпіскі судна.

Артыкул 65. У кожным выбарчым участку ствараецца Участковая выбарчая камісія, агульная па выбарах у абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і пасялковыя Саветы дэпутатаў працоўных.

Артыкул 66. Участковыя выбарчыя камісіі ўтвараюцца з прадставнікоў грамадскіх арганізацый і таварыстваў працоўных і зацвярджаюцца ў гарадах гарадскімі Саветамі дэпутатаў працоўных, а ў гарадах з раённым падзелам—раённымі Саветамі дэпутатаў працоўных; у сельскіх мясцовасцях і пасёлках—раённымі Саветамі дэпутатаў працоўных у саставе старшыні, намесніка старшыні, сакратара і 6—10 членаў не пазней, чым за 45 дзён да выбараў.

Артыкул 67. Участковая выбарчая камісія.

а) праводзіць па выбарчаму участку прыём выбарчых бюлетэняў;

б) праводзіць падлік галасоў па кожнаму кандыдату ў дэпутаты абласнога, раённага, гарадскога, сельскага і пасялковага Савета дэпутатаў працоўных;

в) перадае пратакол галасавання ў адпаведную Акруговую выбарчую камісію, а ўсе справаводства—ў гарадскі або раённы Савет дэпутатаў працоўных.

Раздзел VIII

ПАРАДАК ВЫСТАЎЛЕННЯ КАНДЫДАТАЎ У ДЭПУТАТЫ

Артыкул 68. На падставе артыкула 116 Канстытуцыі БССР кандыдаты пры выбарах выстаўляюцца па выбарчых акругах.

Права выстаўлення кандыдатаў у абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і пасялковыя Саветы дэпутатаў працоўных забяспечваецца за грамадскімі арганізацыямі і таварыствамі працоўных: камуністычнымі партыйнымі арганізацыямі, прафесіянальнымі саюзамі, кааператывамі, арганізацыямі моладзі, культурнымі таварыствамі і іншымі арганізацыямі, зарэгістраванымі ва ўстаноўленым законам парадку.

Артыкул 69. Права выстаўлення кандыдатаў ажыццяўляюць як цэнтральныя органы грамадскіх арганізацый і таварыстваў працоўных, так і іх рэспубліканскія, абласныя і раённыя органы, таксама як

агульныя сходы рабочых і служачых па прадпрыемствах і ўстановах, чырвонаармейцаў—па воінскіх часцях, а таксама агульныя сходы сялян—па катгасах, рабочых і служачых саўгасаў—па саўгасах.

Артыкул 70. Кандыдаты ў дэпутаты не могуць быць членамі Акруговых, а таксама Участковых выбарчых камісій той акругі, дзе яны выстаўлены кандыдатамі ў дэпутаты.

Артыкул 71. Не пазней, чым за 35 дзён да выбараў, усе грамадскія арганізацыі або таварыствы працоўных, якія вылучаюць кандыдатаў у дэпутаты абласных і раённых Саветаў дэпутатаў працоўных, абавязаны зарэгістраваць кандыдатаў у дэпутаты ў адпаведнай Акруговай выбарчай камісіі.

Артыкул 72. Не пазней, чым за 20 дзён да выбараў, усе грамадскія арганізацыі або таварыствы працоўных, якія вылучаюць кандыдатаў у дэпутаты гарадскіх Саветаў, раённых Саветаў у гарадах, сельскіх і пасялковых Саветаў дэпутатаў працоўных, абавязаны зарэгістраваць кандыдатаў у дэпутаты ў адпаведнай Акруговай выбарчай камісіі.

Артыкул 73. Акруговыя выбарчыя камісіі абавязаны зарэгістраваць усіх кандыдатаў у дэпутаты, выстаўленых грамадскімі арганізацыямі і таварыствамі працоўных з захаваннем патрабаванняў Канстытуцыі БССР і гэтага Палажэння аб выбарах.

Артыкул 74. Грамадская арганізацыя або таварыства працоўных, якія вылучаюць кандыдата ў дэпутаты, абавязаны прадставіць у адпаведную Акруговую выбарчую камісію наступныя дакументы:

а) пратакол схода або пасяджэння, вылучыўшага кандыдата ў дэпутаты, падпісаны членамі Прэзідыума з указаннем іх узросту, месцажыхарства, найменавання арганізацыі, вылучыўшай кандыдата, указання аб месцы, часе і колькасці ўдзельнікаў схода або пасяджэння, вылучыўшага кандыдата ў дэпутаты, прычым у пратаколе павінны быць указаны прозвішча, імя, імя па бацьку кандыдата ў дэпутаты, яго ўзрост, месцажыхарства, партыйнасць, занятак;

б) заява кандыдата ў дэпутаты аб яго згодзе балатыравацца па данай выбарчай акрузе ад выставіўшай яго арганізацыі

Артыкул 75. Кандыдат у дэпутаты Савета дэпутатаў працоўных можа галасавацца ў адзін і той-жа Савет толькі ў адной акрузе.

Артыкул 76. Адмова Акруговай па выбарах у абласны, раённы, гарадскі, раённы ў гарадах, сельскі і пасялковы Савет дэпутатаў працоўных выбарчай камісіі ў рэгістрацыі кандыдата ў дэпутаты можа быць абскарджана ў двухдзённы тэрмін адпаведна ў Абласную, Раённую, Гарадскую, Расійскую у гарадах, Сельскую і Пасялковую выбарчую камісію, рашэнне якой з'яўляецца канчатковым.

Артыкул 77. Прозвішча, імя, імя па бацьку, узрост, занятак, партыйнасць кожнага зарэгістраванага кандыдата ў дэпутаты абласнога і раённага Саветаў дэпутатаў працоўных і найменаванне грамадскай арганізацыі, вылучыўшай кандыдата, апублікоўваюцца адпаведнай Акруговай выбарчай камісіяй не пазней, чым за 30 дзён да выбараў.

Даныя аб зарэгістраваных Акруговымі камісіямі кандыдатах у дэпутаты гарадскога, раённага ў гарадах, сельскага і пасялковага Саветаў дэпутатаў працоўных апублікоўваюцца адпаведнай Гарадской, Раённай у гарадах, Сельскай і Пасялковай выбарчай камісіяй не пазней, чым за 15 дзён да выбараў.

Артыкул 78. Усе зарэгістраваныя кандыдаты ў дэпутаты Саветаў дэпутатаў працоўных падлягаюць абавязковаму ўключэнню ў выбарчыя бюлетэні.

Артыкул 79. Акруговыя па выбарах у абласныя, раённыя, гарадскія, раённыя ў гарадах Саветы дэпутатаў працоўных выбарчыя камісіі, а таксама Сельскія і Пасялковыя выбарчыя камісіі абавязаны разаслаць усім Участковым выбарчым камісіям выбарчыя бюлетэні не пазней, чым за 10 дзён да выбараў.

Артыкул 80. Выбарчыя бюлетэні друкуюцца на мовах насельніцтва адпаведнай выбарчай акругі.

Артыкул 81. Выбарчыя бюлетэні друкуюцца па форме, устаноўленай Прэзідыумам Вярхоўнага Савета БССР, і ў колькасці, якая забяспечвае снабжэнне ўсіх выбаршчыкаў выбарчымі бюлетэнямі.

Артыкул 82. Кожнай арганізацыі, выставіўшай кандыдата, зарэгістраванага ў адпаведнай выбарчай камісіі, таксама як кожнаму грамадзяніну БССР, забяспечваецца права бесперашкоднай агітацыі за гэтага кандыдата на сходах, у друку і іншымі спосабамі, згодна артыкула 100 Канстытуцыі БССР.

Раздзел IX

ДЗЕНЬ ВЫБАРАЎ

Артыкул 83. Выбары ў абласныя, раённыя, гарадскія, раённыя ў гарадах, сельскія і пасялковыя Саветы дэпутатаў працоўных праводзяцца на працягу аднаго дня—агульнага для БССР.

Артыкул 84. Дзень выбараў устанаўліваецца Прэзідыумам Вярхоўнага Савета БССР не пазней, чым за два месяцы да тэрміна выбараў. Выбары праводзяцца ў нерабочы дзень.

Артыкул 85. Штодзённа на працягу апошніх 15 дзен перад выбарамі Участковая выбарчая камісія шырока апавяшчае выбаршчыкаў шляхам апублікавання або іншым спосабам аб дні выбараў і месцы выбараў.

Раздзел X

ПАРАДАК ГАЛАСАВАННЯ

Артыкул 86. Падача галасоў выбаршчыкамі праводзіцца ў дзень выбараў ад 6 гадзін раніцы да 12 гадзін ночы па мясцоваму часу.

Артыкул 87. У 6 гадзін раніцы ў дзень выбараў старшыня Участковай выбарчай камісіі ў прысутнасці яе членаў правярае выбарчыя скрынкі і наяўнасць складзенага па ўстаноўленай форме спісу выбаршчыкаў, пасля чаго закрывае і апычатвае скрынкі пячаткамі камісіі і запрашае выбаршчыкаў прыступіць да падачы галасоў.

Узоры пятак і выбарчых скрынак устанаўліваюцца Прэзідыумам Вярхоўнага Савета БССР.

Артыкул 88. Кожны выбаршчык галасуе асабіста, з'яўляючыся для гэтага ў памяшканне для галасавання, прычым падача галасоў выбаршчыкамі праводзіцца шляхам апускання ў выбарчую скрынку выбарчых бюлетэняў.

Артыкул 89. У памяшканні для выбараў выдзяляецца для запавнення бюлетэняў асобны пакой, у якім у часе галасавання забараняецца прысутнасць каго-б там ні было, у тым ліку і членаў Участковай выбарчай камісіі, апрача галасуючых, пры допуску ў пакой для запавнення бюлетэняў адначасова некалькіх выбаршчыкаў, ён павінен быць абсталяваны перагародкамі або шырмами, па якіх дапускаемых адначасова выбаршчыкаў.

Артыкул 90. Выбаршчык, які з'явіўся ў выбарчае памяшканне, прад'яўляе сакратару або члену Участковай выбарчай камісіі або нашпарт, або калгасную кніжку, або профсаюзны білет, або іншае пасведчанне асобы, і пасля праверкі па спісу выбаршчыкаў і адзнакі ў спісе выбаршчыкаў атрымлівае выбарчыя бюлетэні ўстаноўленага ўзору.

Артыкул 91. На асоб, якія з'явіліся ў памяшканне для выбараў з «пасведчаннем на права галасавання», згодна артыкула 20 гэтага Палажэння аб выбарах, Участковая выбарчая камісія вядзе асобны спіс, які прыкладаецца да спісу выбаршчыкаў.

Артыкул 92. Выбаршчык у пакой, адведзеным для запавнення выбарчых бюлетэняў, пакідае ў кожным выбарчым бюлетэні прозвішча таго кандыдата, за якога ён галасуе, выкрэсліваючы астатніх; пасля гэтага выбаршчык пераходзіць у пакой, дзе змяшчаецца Участковая выбарчая камісія, і апускае выбарчыя бюлетэні ў выбарчую скрынку.

Артыкул 93. Выбаршчыкі, якія не маюць магчымасці з прычыны непісьменнасці або якога-небудзь фізічнага недахопу самастойна запіўніць выбарчыя бюлетэні, маюць права запрасіць у пакой, дзе запавняюцца выбарчыя бюлетэні, любога іншага выбаршчыка для запавнення выбарчых бюлетэняў.

Артыкул 94. Выбарная агітацыя ў выбарчым памяшканні ў часе падачы галасоў не дапускаецца.

Артыкул 95. Адказнасць за парадак у выбарчым памяшканні нясе старшыня Участковай выбарчай камісіі і яго распараджэнні для ўсіх прысутных абавязковы.

Артыкул 96. У 12 гадзін ночы дня выбараў старшыня Участковай выбарчай камісіі аб'яўляе падачу галасоў закончанай і камісія прыступае да ўскрыцця выбарчых скрышак.

Раздзел XI

ВЫЗНАЧЭННЕ РЕЗУЛЬТАТАЎ ВЫБАРАЎ

Артыкул 97. У памяшканні, дзе Участковая выбарчая камісія робіць падлік галасоў, пры падліку галасоў маюць права прысутнічаць спецыяльна на тое ўпаўнаважаныя прадстаўнікі грамадскіх арганізацый і таварыстваў працоўных, а таксама прадстаўнікі друку.

Артыкул 98. Участковая выбарчая камісія, ўскрыўшы скрынкі, падлічвае бюлетэні па акрузах, звырае лік паданых бюлетэняў з лікам асоб, якія ўдзельнічалі ў галасаванні (на падставе адзнак у спісе выбаршчыкаў пры атрыманні бюлетэняў), і рэзультаты зверкі заносіць у пратаколы галасавання па кожнай выбарчай акрузе.

Артыкул 99. Старшыня Участковай выбарчай камісіі аб'яўляе ў прысутнасці ўсіх членаў Участковай выбарчай камісіі рэзультаты галасавання па кожнаму бюлетэню.

Артыкул 100. Прызнаюцца несапраўднымі бюлетэні, у якіх пры галасаванні пакінута больш аднаго кандыдата, а таксама бюлетэні не ўстаноўленага ўзору і колеру.

Артыкул 101. Пры ўзнікненні сумненняў у сапраўднасці выбарчага бюлетэня пытанне вырашаецца Участковай выбарчай камісіяй шляхам галасавання, што адзначаецца ў пратаколе.

Артыкул 102. Участковая выбарчая камісія складае па ўстаноўленай Прэзідыумам Вярхоўнага Савета БССР форме па кожнай выбарчай акрузе пратакол галасавання ў двух экзэмплярах, падпісваемых

усімі членамі ўчастковай выбарчай камісіі, у тым ліку абавязкова старшынёю і сакратаром.

Артыкул 103. У пратаколе галасавання ўчастковай выбарчай камісіі павінна быць указана:

- а) час пачатку і сканчэння падачы галасоў;
- б) лік выбаршчыкаў па выбарчаму ўчастку і па акругах;
- в) лік выбаршчыкаў, падаўшых галасы па спісу выбаршчыкаў;
- г) лік выбаршчыкаў, падаўшых галасы па «пасведчаннях на права галасавання»;
- д) лік паданых бюлетэняў па выбарчаму ўчастку і па акругах;
- е) кароткае ізлажэнне заяў і скарг, паданых ва ўчастковую выбарчую камісію і прынятыя ўчастковай выбарчай камісіяй рашэнні;
- ж) рэзультаты падліку галасоў па кожнаму кандыдату.

Артыкул 104. Пасля сканчэння падліку галасоў і складання пратаколаў, старшыня ўчастковай камісіі абвешчае рэзультаты галасавання па кожнай акрузе у прысутнасці усіх членаў камісіі.

Артыкул 105. Адзін экзэмпляр пратакола галасавання, складзены ўчастковай выбарчай камісіяй, накіроўваецца з нарочным на працягу 24 гадзін у адпаведную акруговую выбарчую камісію.

Артыкул 106. Усе выбарчыя бюлетэні (асобна сапраўдныя і асобна прызнаныя несапраўднымі) павінны быць апечатаны пячаткай ўчастковай выбарчай камісіі і разам з другімі экзэмплярамі пратаколаў галасавання і пячаткай зданы старшынёю ўчастковай выбарчай камісіі на захоўванне: у гарадах — гарадскім Саветам дэпутатаў працоўных, а ў гарадах з раённым падзелам — раённым Саветам дэпутатаў працоўных, у сельскіх мясцовасцях і пасёлках — раённым Саветам дэпутатаў працоўных.

Артыкул 107. На Саветы дэпутатаў працоўных ускладаецца абавязак захоўваць выбарчыя бюлетэні аж да зацвярджэння мандатаў дэпутатаў ад кожнай акругі адпаведным Саветам дэпутатаў працоўных.

Артыкул 108. Акруговыя па выбарах у абласны, раённы, гарадскі, раённы ў гарадах, сельскі і пасялковы Саветы дэпутатаў працоўных выбарчыя камісіі ўстанаўліваюць рэзультаты выбараў па акрузе на падставе пратаколаў, прадстаўленых ўчастковымі выбарчымі камісіямі.

Артыкул 109. У памяшканні, дзе акруговая выбарчая камісія робіць падлік галасоў, маюць права прысутнічаць пры падліку галасоў спецыяльна на тое ўпаўнаважаныя прадстаўнікі грамадскіх арганізацый і таварыстваў працоўных, а таксама прадстаўнікі друку.

Артыкул 110. Акруговая выбарчая камісія складае па ўстаноўленай Прэзідыумам Вярхоўнага Савета БССР форме пратакол галасавання ў 2-х экзэмплярах, падпісваемых усімі членамі акруговай выбарчай камісіі, у тым ліку абавязкова старшынёю і сакратаром.

Артыкул 111. У пратаколе акруговай выбарчай камісіі павінна быць указана:

- а) агульны лік выбаршчыкаў па акрузе;
- б) агульны лік выбаршчыкаў, прыняўшых удзел у галасаванні;
- в) лік галасоў, паданых за кожнага кандыдата ў дэпутаты;
- г) кароткае ізлажэнне заяў і скарг, паданых у акруговую выбарчую камісію, і прынятыя акруговай выбарчай камісіяй рашэнні.

Артыкул 112. Пасяджэнні выбарчых камісій па выбарах у Саветы дэпутатаў працоўных лічацца сапраўднымі, калі на іх удзельнічае больш паловы агульнага састава камісіі.

Артыкул 113. Усе пытанні ў выбарчых камісіях вырашаюцца простаю большасцю галасоў; пры роўнасці галасоў—голас старшыні дае перавагу.

Артыкул 114. Не пазней 24 гадзін пасля сканчэння падліку галасоў старшыня Акруговай выбарчай камісіі абавязан пераслаць пратакол у запячатаным выглядзе праз нарочнага у адпаведную Абласную, Раённую, Гарадскую, Сельскую і Пасялковую выбарчую камісію.

Артыкул 115. Кандыдат у дэпутаты Савета дэпутатаў працоўных, які атрымаў абсалютную большасць галасоў, г. зн. больш паловы усіх галасоў, паданых па акрузе і прызнаных сапраўднымі, лічыцца выбраным.

Артыкул 116. Пасля падпісання пратакола старшыня Акруговай выбарчай камісіі абвешчае рэзультаты выбараў і выдзе выбранаму кандыдату ў дэпутаты пасведчанне аб выбранні. Форма пасведчання аб выбранні ўстанаўліваецца Прэзідыумам Вярхоўнага Савета БССР.

Артыкул 117. Калі ні адзін з кандыдатаў па акрузе не атрымаў абсалютнай большасці галасоў, адпаведная Акруговая выбарчая камісія адзначае аб гэтым асобна ў пратаколе і паведамляе ў Абласную, Раённую, Гарадскую, Раённую ў гарадах, Сельскую і Пасялковую выбарчую камісію і адначасова абвешчае перабалатыроўку двух кандыдатаў, атрымаўшых найбольшую колькасць галасоў, а таксама назначае дзень перабалатыроўкі не пазней, чым у двухтыднёвы тэрмін пасля сканчэння першага тура выбараў.

Артыкул 118. Калі паданая колькасць галасоў па акрузе складае менш паловы выбаршчыкаў, маючых права галасаваць па гэтай акрузе, Акруговая выбарчая камісія адзначае аб гэтым асобна ў пратаколе і паведамляе неадкладна ў адпаведную Абласную, Раённую, Гарадскую, Раённую ў гарадах, Сельскую і Пасялковую выбарчую камісію, прычым у гэтым выпадку Абласная, Раённая, Гарадская, Раённая ў гарадах, Сельская і Пасялковая выбарчая камісія назначае новыя выбары не пазней, чым у двухтыднёвы тэрмін пасля першых выбараў.

Артыкул 119. Перабалатыроўка кандыдатаў у дэпутаты, таксама як новыя выбары ўзамен прызнаных несапраўднымі, праводзяцца па спісах выбаршчыкаў, складзеных для першых выбараў, і ў поўнай адпаведнасці з гэтым Палажэннем аб выбарах.

Раздзел XII

АДКАЗНАСЦЬ ЗА НАРУШЭННЕ ВЫБАРЧЫХ ПРАВОЎ ГРАМАДЗЯН

Артыкул 120. Усякі, хто шляхам насілля, абману, пагроз, або падкупу будзе перашкаджаць грамадзяніну БССР у ажыццяўленні яго права выбіраць і быць выбраным у Саветы дэпутатаў працоўных БССР,—караецца пазбаўленнем свабоды на тэрмін да двух год.

Артыкул 121. Службовая асоба Савета або член выбарчай камісіі, зрабіўшы падробку выбарчых дакументаў або заведама няправільны падлік галасоў, — караюцца пазбаўленнем свабоды на тэрмін да трох год.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР—Н. Наталевіч.
Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР—Л. Папкоў.

27 ліпеня 1939 г.
г. Мінск.

Зацверджана II Сесіяй
Вярхоўнага Савета БССР.

ПРЫКЛАДНЫ ПЛАН

вывучэння „Палажэння аб выбарах у абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і паялковыя саветы дэпутатаў працоўных БССР“.

Г у т а р к а 1 я

Перамога блока камуністаў і беспартыйных на выбарах у Вярхоўныя Саветы СССР, саюзных і аўтаномных рэспублік

Надыходзячыя выбары ў мясцовыя саветы дэпутатаў працоўных—надзея велізарнай палітычнай важнасці ў жыцці народаў СССР. Узорнай падрыхтоўкай да выбараў забяспечым новыя перамогі сталінскага блока камуністаў і беспартыйных.

Бліскучая перамога сталінскага блока камуністаў і беспартыйных на выбарах у Вярхоўны Савет СССР і Вярхоўныя Саветы саюзных і аўтаномных рэспублік—яркае выражэнне несакрушымай магутнасці краіны сацыялізма. Выбары ў Вярхоўныя Саветы СССР, саюзных і аўтаномных рэспублік паказалі маральна-палітычнае адзінства савецкага народа. Галасуючы за блок камуністаў і беспартыйных, народы Савецкага Саюза галасавалі за партыю Леніна—Сталіна, за савецкую ўладу, за камунізм. Упершыню ў гісторыі чалавецтва ажыццёўлена сапраўды ўсеагульнае, роўнае, прамое выбарчае права пры тайным галасаванні. Непарушная сталінская дружба народаў СССР—таржаства ленінска-сталінскай нацыянальнай палітыкі.

У СССР ажыццёўлена разгорнутая, да канца паслядоўная дэмакратыя. «Такія свабодныя і сапраўды дэмакратычныя выбары маглі ўзнікнуць толькі на глебе таржаства сацыялістычных парадкаў, толькі на базе таго, што ў нас сацыялізм не проста будзецца, а ўжо ўвайшоў у быт, у штодзённы быт народа» (Сталін).

Сталінскі блок камуністаў і беспартыйных на надыходзячых выбарах у мясцовыя саветы дэпутатаў працоўных яшчэ раз прадэманструе перад усім светам сваю ўсёперамагаючую сілу.

Напружаная міжнародная абстаноўка і задача ўмацавання абароназдольнасці СССР.

«Трэба ўвесь наш народ трымаць у стане мабілізацыйнай гатоўнасці перад тварам небяспекі ваеннага нападу, каб ніякая «выпадковасць» і ніякія фокусы нашых знешніх ворагаў не маглі засцігнуць нас знянацку» (Сталін).

Усямерна выходзіць і развіваецца савецкі патрыятызм.

Л І Т А Р А Т У Р А

Сталін—Даклад на XVIII з'ездзе ВКП(б), I разд., II разд., п. 3.

Сталін—Прамова на прадвыбарным сходзе выбаршчыкаў Сталінскай выбарчай акругі горада Масквы 11 снежня 1937 г.

Молатаў—«Аб выбарчым блоку камуністаў і беспартыйных» (прамова на сходзе выбаршчыкаў Молатаўскай выбарчай акругі горада Масквы 8 снежня 1938 г.).

Молатаў—«Аб міжнародным становішчы і знешняй палітыцы СССР» (прамова на III Сесіі Вярхоўнага Савета СССР)

Зварот ЦК да ўсіх выбаршчыкаў, рабочых і работніц, сялян і сялянак, да Чырвонай Арміі, да савецкай інтэлігенцыі. («Правда» за 7 снежня 1937 г.)

«Правда» за 17 кастрычніка 1937 г.

Г у т а р к а 2-я

СССР—краіна перамогшага сацыялізма

СССР—сацыялістычная дзяржава рабочых і сялян. Сацыялістычная уласнасць на прылады і сродкі вытворчасці—непахісная аснова нашага савецкага грамадства. У СССР ліквідавана капіталістычная сістэма гаспадаркі, знішчана эксплуатацыя чалавека чалавекам. Сацыялізм безраздзельна пануе ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі СССР.

Гіганцкі рост сацыялістычнай індустрыі за годы сталінскіх пяцігодак. Таржаство сацыялізма ў вёсцы. У СССР самая буйная у свеце, машынізаваная, узброеная новай тэхнікай, сельская гаспадарка. Усесаюзная сельскагаспадарчая выстаўка—усенародны агляд перамог сацыялістычнага земляробства. Сталінскія пяцігодкі ў корані ператварылі аблічча нашай краіны. Бурны рост культурнага ўзроўню працоўных СССР.

Сусветна-гістарычнае значэнне XVIII з'езда ВКП(б)., Геніяльны даклад таварыша Сталіна—баявая праграма барацьбы за пабудову камуністычнага грамадства. Перагнаць перадавыя капіталістычныя краіны і ў эканамічных адносінах—асноўная эканамічная задача СССР. План вялікіх работ 3-й сталінскай пяцігодкі. Рашэнне майскага Пленума ЦК ВКП(б) і пастанова ЦК ВКП(б) і СНК СССР «Аб мерах аховы грамадскіх зямель калгасаў ад разбазарвання»—праграма барацьбы за далейшае ўмацаванне калгаснага ладу

Л І Т А Р А Т У Р А

Констытуцыя СССР, раздзел I і X

Сталін—Даклад на XVIII з'ездзе ВКП(б), II разд.

Сталін—Даклад на VIII Усесаюзным з'ездзе Саветаў «Аб праекце Канстытуцыі СССР», разд. 2—3.

Молатаў—Даклад на XVIII з'ездзе ВКП(б), разд. 1—2—4 5

Выступленні тт. Кагановіча, Варашылава, Калініна, Андрэева, Мікаяна на XVIII з'ездзе ВКП(б) па дакладу таварыша Сталіна.

«Правда» 13/VIII—39 г. Перадавы арт. «Цыфры перамог сацыялістычнага земляробства».

Г у т а р к а 3-я

БССР—неадрыўная частка вялікага Савецкага Саюза

БССР—несакрушымы фарпост сацыялізма на заходніх рубяжах з капіталістычным светам.

Беларусь у мінулым адсталая, прыгнечаная акраіна царскай Расіі. Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя вызвала беларускі народ ад капіталістычнага і памешчыцкага гнету. Ленін і Сталін—тварцы беларускай дзяржаўнасці. БССР—роўная сярод роўных адзінаццаці саюзных рэспублік. Беларускі народ пад кіраўніцтвам партыі Леніна—Сталіна, пры дапамозе вялікага рускага на-

рода, пабудаваў сваё шчаслівае заможнае жыццё. Законадаўчае замацаванне у Канстытуцыі БССР факту перамогі соцыялізма ў нашай краіне; соцыялістычная ўласнасць на прылады і сродкі вытворчасці—эканамічная аснова БССР.

БССР—індустрыяльна-калгасная, перадавая ордэнаносная рэспубліка. Рост прамысловасці і сельскай гаспадаркі ў БССР. Росквіт нацыянальнай па форме, соцыялістычнай па зместу культуры БССР. Таржаства ленінска-сталінскай нацыянальнай палітыкі.

Падрыхтоўку і выбары ў мясцовыя саветы дэпутатаў працоўных правядзем пад знакам яшчэ большага разгортвання соцыялістычнага спаборніцтва і стаханаўскага руху, дзятэрміновага выканання і перавыканання вытворчых планаў, палепшання якасці прадукцыі.

Памятаць аб капіталістычным акружэнні. З усеі бязлітаснасцю выкрываць і знішчаць ворагаў народа—трацкісцка-бухарынскіх і буржуазна-нацыяналістычных агентаў фашызма. Яшчэ вышэй падняць рэвалюцыйную пільнасць.

Надыходзячыя выбары ў мясцовыя саветы дэпутатаў працоўных беларускі народ правядзе пад вялікім сцягам партыі Леніна—Сталіна.

ЛІТАРАТУРА

Канстытуцыя БССР, раздзелы I, II, III і VIII.

Варашылаў—Прамовы на сходах выбаршчыкаў Мінска. Партвыдат ЦК ВКП(б), 1937 г.

Панамарэнка Прамова на XVIII з'ездзе ВКП(б) па дакладу таварыша Сталіна.

Зборнік «Совецкая Беларусь».

Гутарка 4-я

Выбарчае права, выбарчая сістэма

Буржуазная дэмакратыя дэмакратыя для багатых, прыкрытае панаванне буржуазіі.

Абмежаванне правоў працоўных у буржуазна-дэмакратычных канстытуцыях (узрослы цэнз, маёмасны, цэнз аседласці, цэнз нацыянальны і расавы, адукацыйны цэнз, абмежаванне правоў для жанчын).

Фармальны характар буржуазнай дэмакратыі. «Буржуазная канстытуцыя звычайна абмяжоўваецца фіксіраваннем фармальных правоў грамадзян, не клапацячыся аб умовах ажыццяўлення гэтых правоў, аб магчымасці іх ажыццяўлення, аб сродках іх ажыццяўлення» (Сталін). Поўнае палітычнае бяспраўе народа ў краінах фашызма. Сталінская Канстытуцыя не проста абвяшчае дэмакратычныя свабоды, але забяспечвае іх у законадаўчым парадку лэўнымі матэрыяльнымі сродкамі.

Сталінская Канстытуцыя высока падняла званне савецкага грамадзяніна, забяспечыўшы яму права на працу, права на адпачынак, права на асвету і на матэрыяльнае забеспячэнне ў старасці.

Свяшчэнныя абавязкі грамадзян СССР.

Усеагульнае выбарчае права, і ў чым яно выражаецца. Хто мае права выбіраць і быць выбраным у мясцовыя саветы дэпутатаў працоўных БССР.

Роўнае выбарчае права на аснове разгорнутай да канца соцыялістычнай дэмакратыі.

Прамае выбарчае права на аснове Сталінскай Канстытуцыі, і ў чым яно выражаецца.

Тайнае (закрытае) галасаванне і яго значэнне.

ЛІТАРАТУРА

Ленін—Тэзісы і даклад аб буржуазнай дэмакратыі і дыктатуры пролетарыята, Творы, т. XXIV, стар. 7—20.

Канстытуцыя СССР, раздзелы I, X, XI.

Сталін—Аб праекце Канстытуцыі СССР, разд. 3.

Молатаў—Канстытуцыя сацыялізма, разд. 2.

Калінін—Што для савецкай ўлады працоўным.

Калінін—СССР і краіны капіталізма разд. V-VI.

Канстытуцыя БССР, раздзелы I, VIII, IX.

Палажэнне аб выбарах у абласныя, раённыя, гарадскія сельскія і пасялковыя саветы дэпутатаў працоўных БССР, раздзел I.

Наталевіч—Даклад на 2-й Сесіі Вярхоўнага Савета БССР—Аб праекце «Палажэння аб выбарах у абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і пасялковыя саветы дэпутатаў працоўных БССР», разд. I.

Гутарка 5-я

Як будуцца выбарчыя акругі і выбарчыя ўчасткі па выбарах у абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і пасялковыя саветы дэпутатаў працоўных БССР

а) Выбарчыя акругі па выбарах у абласныя, раённыя, гарадскія сельскія і пасялковыя саветы дэпутатаў працоўных

Як утвараюцца выбарчыя акругі па выбарах: а) у абласныя, б) раённыя, в) гарадскія, г) раённыя ў гарадах, д) сельскія, е) пасялковыя саветы дэпутатаў працоўных БССР.

Кім і калі апублікоўваюцца спісы выбарчых акруг па выбарах: а) у абласныя, б) раённыя, в) гарадскія, г) раённыя ў гарадах, д) сельскія, е) пасялковыя саветы дэпутатаў працоўных БССР.

б) Выбарчыя ўчасткі

Як і за які тэрмін да дня выбараў утвараюцца выбарчыя ўчасткі. Парадак утварэння выбарчых участкаў у гарадах, у весцы, у асобных раёнах Палескай абласці, ваенскіх часцях і вайсковых злучэннях, больніцах, на суднах і т. д.

ЛІТАРАТУРА

Канстытуцыя БССР, раздзел IX.

Палажэнне аб выбарах у абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і пасялковыя саветы дэпутатаў працоўных БССР. Раздзел III, арт. арт. 26 і 27; раздзел IV, арт. арт. 30 і 34; раздзел V, арт. арт. 41 і 42; раздзел VI, арт. арт. 49 і 50; раздзел VII, арт. арт. 57 і 64.

Наталевіч—Аб праекце «Палажэння аб выбарах у абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і пасялковыя саветы дэпутатаў працоўных БССР».

Гутарка 6-я

Выбарчыя камісіі, спіскі выбаршчыкаў, парадак выстаўлення кандыдатаў, парадак галасавання, вызначэнне рэзультатаў выбараў

Абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і пасялковыя выбарчыя камісіі па выбарах у абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і пасялковыя саветы дэпутатаў працоўных. Акруговыя і ўчастковыя выбарчыя камісіі.

Як утвараюцца выбарчыя камісіі, іх састаў, функцыі і кім яны зацвярджаюцца. Тэрміны складання выбарчых камісій.

Кім складаюцца спісы выбаршчыкаў у гарадах, у гарадах з раённым падзелам, у сельскіх мясцовасцях, у пасёлках.

Парадак складання спісаў выбаршчыкаў. Хто ўключаецца ў спісы выбаршчыкаў. Хто не ўносіцца ў спісы выбаршчыкаў. Парадак унясення ў спісы выбаршчыкаў ваеннаслужачых. Як забяспечваецца грамадзянам магчымасць азнаямлення са спісамі выбаршчыкаў. Як праводзіцца абскарджанне выключэння са спісаў выбаршчыкаў або няправільнага ўключэння ў спісы выбаршчыкаў.

Якія арганізацыі маюць права выстаўляць кандыдатаў у абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і пасялковыя саветы дэпутатаў працоўных. Парадак выстаўлення і рэгістрацыі кандыдатаў. Парадак апублікавання прозвішчаў выстаўленых кандыдатаў. Права выбаршчыкаў на адазванне дэпутатаў. Парадак выдачы выбарчых бюлетэняў. «Пасведчанне на права галасавання». Парадак запаўнення выбарчых бюлетэняў. Парадак галасавання. Парадак падліку галасоў і абвешчэння рэзультатаў галасавання. Перабалатыроўка кандыдатаў у выпадку прызнання выбараў несапраўднымі.

Па якіх прычынах выбары могуць быць аб'яўлены несапраўднымі і парадак назначэння новых выбараў.

Усямернае ўмацаванне сталінскага блока камуністаў і беспартыйных—залог паспяховага правядзення выбарчай кампаніі па выбарах у мясцовыя саветы дэпутатаў працоўных.

Вылучым у абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і пасялковыя саветы дэпутатаў працоўных адданыя патрыётаў соцыялістычнай радзімы, дастойных людзей рэспублікі, непахісных барацьбітоў за справу Леніна—Сталіна, за шчасце рабочых і ўсіх працоўных.

Вышэй большэвіцкую пільнасць. Бязлітасна выкарчоўваць ворагаў соцыялізма, ворагаў народа, права-трацкісцкіх бандытаў—фашысцкіх наёмнікаў, шпіёнаў, дыверсантаў, шкоднікаў, забойцаў—агентаў капіталістычнага акружэння. Памятаць аб капіталістычным акружэнні.

ЛІТАРАТУРА

Сталін—Прамова на прадвыбарным сходзе выбаршчыкаў Сталінскай выбарчай акругі горада Масквы 11 снежня 1937 г.

Пісьмо т. Іванова і адказ таварыша Сталіна.

Молатаў—Аб выбарчым блоку камуністаў і беспартыйных (даклад на сходзе выбаршчыкаў Молатаўскай выбарчай акругі горада Масквы 8 снежня 1937 г.)

Калінін—Што дала савецкая ўлада працоўным, разд. «Камуністычная партыя—авангард працоўных».

Зварот Цэнтральнага Камітэта Усесаюзнай Камуністычнай партыі (большэвікоў) да ўсіх выбаршчыкаў, рабочых, работніц, сялян і сялянак, да Чырвонай Арміі, да савецкай інтэлігенцыі («Правда» за 7 снежня 1937 г.).

Канстытуцыя БССР, раздзел IX.

Палажэнне аб выбарах у абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і пасялковыя саветы дэпутатаў працоўных БССР. Раздзел III, арт. 27, 32, раздзел IV, арт. 35, 40, раздзел V, арт. 43, раздзел VI арт. 51, 56, раздзел VII, арт. 65, 67, раздзел II, арт. 22, 24, раздзел VIII арт. 68, 82, раздзелы IX, X XI, XII.

Наталевіч—Аб праекце «Палажэння аб выбарах у абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і пасялковыя саветы дэпутатаў працоўных БССР».

**Аддзел прапаганды і агітацыі
ЦК КП(б)Б і Мінскі гарком КП(б)Б**

Уп. Галоўліта БССР № 527

Тыраж 7970 экз.

352.000 друк. зн. (61½ арк.)

Здана ў набор 9/VIII—39 г.

Падпісана да друку 7/IX—33 г.

РЭДАКЦІЯ.

Друкарня імя Сталіна, Мінск, Дом Друку. Зак. № 877.

Памылкі друку.

У гэтым нумары журнала „Большэвік Беларусі“ на стар. 45, у першым абзацы, радок 6 памылкова надрукавана:

„Працаваць па-стаханаўску—біць ворага па-стаханаўску“, трэба чытаць:

„Працаваць па-стаханаўску, біць ворага па-хасанаўску“.

Рэдакцыя

ЦАНА 40 кап.

00000001988308

Прадаўжаецца падпіска на другую палавіну **1939** года
на тэарэтычны і палітычны журнал ЦК КП(б)

Большэвік Беларусі

Год выдання 13

Выходзіць адзін раз у месяц

„Большэвік Беларусі“ разлічан

на шырокі партыйны і комсамольскі актыў, на партыйныя і непартыйныя кадры савецкай інтэлігенцыі.

„Большэвік Беларусі“ ставіць

сваёй задачай аказанне дапамогі таварышам, якія працуюць пад вывучэннем тэорыі марксізма-ленінізма, у першую чаргу над вывучэннем „Кароткага курса гісторыі ВКП(б)“.

„Большэвік Беларусі“ змяшчае

галоўным чынам тэарэтычныя артыкулы па пытаннях марксізма-ленінізма, а таксама публікуе на сваіх старонках кансультацыі, адказы чытачам па пытаннях марксізма-ленінізма і метадычныя ўказанні таварышам, якія вывучаюць гісторыю ВКП(б).

„Большэвік Беларусі“ асвятляе

вопыт большэвіцкай прапаганды (самастойная работа над вывучэннем „Кароткага курса гісторыі ВКП(б)“ і твораў Маркса-Энгельса-Леніна-Сталіна, лекцыі лепшых прапагандыстаў, вопыт іх работы і т. д.), а таксама вопыт і практыку работы партыйных і савецкіх арганізацый, пытанні сацыялістычнага будаўніцтва, бягучай палітыкі і міжнароднага жыцця.

падпісная цана:

На 12 мес. . . . 4 р. 80 н.
„ 6 „ . . . . 2 р. 40 н.
„ 3 „ . . . . 1 р. 20 н.
„ 1 „ . . . . . 40 н.

падпіска прымаецца:

штомесячна ўсім раённымі канторамі сувязі, упаўнаважанымі па друку на прадпрыемствах, усімі паштовымі аддзяленнямі і пісьмавоцямі.

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Карла Маркса, памяшканне Парткурсаў пры ЦК КП(б)Б, пакой 13. Тэлефон № 24-887.

УВАГА!

Па ўсіх пытаннях падпіскі, распаўсюджвання, неакуратнай дастаўкі журналу ЦК КП(б)Б „Большэвік Беларусі“ належыць звяртацца ў выдавецтва ЦК КП(б)Б „Звязда“ (Мінск, Савецкая, 49, пакой 2, тэлефон № 21-360).

28.07.1939